โครงการวิจัยภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

เสนอ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

คณะผู้วิจัย

ดร.พสชนัน นิรมิตรไชยนนท์

ดร.นเรศ ดำรงชัย

ดร.เพียงเพ็ญ บุตรกตัญญู

ดร.สุรชัย สถิตคุณารัตน์

ว่าที่ร้อยตรี กิตติพงษ์ เกิดน้อย

นายพิสิษฐ์พล กลิ่นบัวแก้ว

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยเริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงลงด้วยดีโดยความสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขที่มุ่งสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพและสร้างความเข้มแข็งระบบสุขภาพผ่านกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญโดยการประสานและการทำงานร่วมกันของเครือข่ายนักวิจัยกับภาคีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคประชาชนอย่างใกล้ชิด

คณะผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณ คณะที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะและช่วยเหลือ และร่วมกันมาอย่างยาวนานในการดำเนินกระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยและเรียบเรียงจนรายงานวิจัยสำเร็จ รวมถึงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณารายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ นายแพทย์พงษ์พิสุทธิ์ จงอุดมสุข นายแพทย์พรเพชร ปัญจปิยะกุล นางกนกนาค หงสกุล นายแพทย์ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม และนายแพทย์สมชาย ผลเอี่ยมเอก

คณะผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณผู้แทนจากหน่วยงาน 17 ประเภทที่ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ในการประชุมเชิงปฏิบัติการและการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจำนวนหลายครั้ง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะอนุกรรมการเพื่อการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ หน่วยงานด้านการพยาบาล ผู้แทนศาล สมาคมแพทย์นิติเวช แพทยสภา ภาควิชานิติเวชศาสตร์สังกัดสถาบันอุดมศึกษา เรือนจำ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ภาคประชาชน ผู้แทนมูลนิธิเก็บศพ สื่อมวลชน สภาทนายความ ผู้แทนศาสนาอิสลาม และผู้แทนบริษัทประกันภัย

ในท้ายที่สุดคณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณเภสัชกร สรชัย จำเนียรดำรงการ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านจากจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขซึ่งเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลและอำนวยความสะดวกตามขั้นตอนต่าง ๆ รวมถึงติดตามสอบถามคณะผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอจนโครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

		หน้า
บทสรุปผู้บริหาร		4
บทที่ 1	ภาพรวมของโครงการวิจัย	7
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3	การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis)	39
บทที่ 4	การนำเสนอผลเดลฟี	47
บทที่ 5	การนำเสนอผลภาพอนาคต	65
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	105

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย และพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมาย และระบบการชันสูตรพลิกศพที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยคณะผู้วิจัยได้การผนวกวิธีการมองอนาคตทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย จำนวน 4 วิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time Delphi) การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) โดยใช้ผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder map) ที่พิจารณาในด้านอำนาจ (Power) เชิงสังคม กฎหมาย การเมืองและเศรษฐกิจ/งบประมาณ และด้านความสนใจ (Interest) ในแง่ผลกระทบทางสังคม กฎหมาย เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม/สุขอนามัย พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary stakeholder) ในระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขซึ่งได้รับคะแนนการพิจารณาสูงที่สุด รองลงมาคือ กระทรวงยุติธรรม ทั้ง 2 หน่วยงานจึงนับว่าเป็นองค์กรหลัก ที่มีส่วนผลักดัน พัฒนา และบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งบริหารงบประมาณ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามในการผลักดันให้เกิดระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ อีกหลายกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันไป

2. การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time delphi) พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความคิดเห็นว่ากระทรวงสาธารณสุข (ซึ่งมีแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐเป็นผู้ดำเนินการชันสูตรพลิกศพ) เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพโดยรวมสูงที่สุดหากรับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย และมีความเป็นไปได้สูงที่สุดหากจะพัฒนากระทรวงสาธารณสุขให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคตเนื่องจากช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้มากที่สุดและช่วยให้เกิดความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการสูง

ที่สุด นอกจากนี้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่รวบรวมเอกสาร/รายงาน/หลักฐาน (สำนวนการชันสูตรพลิกศพและสำนวนการสอบสวน) และสรุปพฤติการณ์การตายว่าเกี่ยวข้องเป็นคดีอาญามากที่สุด

3. การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning) จากการระดมสมองเพื่อสร้างภาพอนาคตของผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 6 กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพิ่มเติมภายหลังจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม พบว่า ในด้านผู้รับผิดชอบหลักสามารถแบ่งได้เป็น 4 แนวทางได้แก่

3.1 การให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยโดยแยกระบบงานชันสูตรออกจากระบบบริหารสุขภาพภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากร และมีสำนักงานและบุคลากรกระจายอยู่ทั่งประเทศ

3.2 การจัดตั้งกรมชันสูตรพลิกศพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย

3.3 การจัดตั้งองค์กรอิสระซึ่งอาจมีได้ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) องค์กรอิสระในลักษณะสหสาขาวิชา ที่ประกอบด้วยงานงานนิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ ตำรวจ และอัยการ เนื่องจากระบบงานชันสูตรพลิกศพต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากบุคลากรอย่างสหสาขาวิชา อีกเครือข่ายของบุคลากรกลุ่มนี้จะช่วให้การทำงานเกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 2) การจัดตั้งองค์กรอิสระในกำกับของกระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรที่ไม่มีประโยชน์ทับซ้อนกับองค์กรใดๆเพื่อให้การทำงานเกิดสร้างความเป็นธรรมแก่ประชาชนสูงสุด และ 3) การจัดตั้งองค์กรอิสระสังกัดกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากสถาบัน นิติวิทยาศาสตร์สังกัดกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานใหม่ ที่ยังสามารถขยายงานได้ต่างจากหน่วยงานเก่าอื่นๆที่ขยายงานได้ยาก

3.4 การจัดตั้งสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทยดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย มีสำนักงานประจำทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีแพทย์หรือนักนิติวิทยาศาสตร์เป็นหัวหน้าสำนักงาน โดยการสนับสนุนข้อมูลจากตำรวจ เนื่องจากในงานยุติธรรมเป็นงานที่ต้องการความรวดเร็วควรมีระบบเดียว

นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะให้จัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการ

ดำเนินงานของหน่วยงานเจ้าภาพให้มีมาตรฐานและมีความโปร่งใส รวมถึงการพัฒนาบุคลากรที่มีลักษณะเหมือน Coroner ของประเทศแถบยุโรป

จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำเสนอการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมายในระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยโดยแบ่งเป็นมาตรการระยะสั้น ระกลาง และระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มาตรการระยะสั้น สิ่งที่ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ได้แก่ การระบุให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการในเบื้องต้น โดยแยกระบบงานชันสูตรพลิกศพออกจากระบบบริหารสุขภาพ การสนับสนุนงบประมาณภายใต้การกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสมในการดำเนินงานการชันสูตรพลิกศพตลอดทั้งกระบวนการ การระบุหน้าที่รับผิดชอบของแพทย์นิติเวชให้ชัดเจนในกฎหมาย การปรับหลักสูตรวิชานิติเวชในระดับแพทยศาสตรบัณฑิต และการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ

2. มาตรการระยะกลางและระยะยาว สิ่งที่ควรดำเนินการให้สำเร็จในอีก 5 – 10 ปีข้างหน้าเพื่อพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ได้แก่ การเพิ่มจำนวนแพทย์นิติเวชด้วยการสร้างระบบจูงใจและเส้นทางก้าวหน้าในอาชีพ การพัฒนาบุคลากรในรูปแบบของ Coroner อาจมีการศึกษาถึงความเหมาะสมของจัดตั้งการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ที่มีศักยภาพทั้งในด้านการบริหารจัดการระบบชันสูตรพลิกศพทั้งระบบในประเทศไทย (Administration) การพัฒนาคุณภาพของบริการชันสูตรพลิกศพ (Service) และการพัฒนาบุคลากร (Training) เช่น กรมชันสูตรพลิกศพ องค์กรอิสระ หรือสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย เป็นต้น ภายใต้การกำกับดูแลมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการชันสูตรพลิกศพโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายบริการการชันสูตรพลิกศพที่มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับทุกพื้นที่ทั่วประเทศ และมีการวางกลยุทธ์ในการออกแบบโครงสร้างองค์กรได้อย่างครอบคลุมทุกปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย งบประมาณ การกำหนดจำนวน ประเภท ขอบเขตความรับผิดชอบและแผนการพัฒนากำลังคนของบุคลากรหลักและฝ่ายสนับสนุนที่ดำเนินงานชันสูตรพลิกศพได้ครบถ้วนทั้งระบบ การกำหนดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการดำเนินงาน

บทที่ 1
ภาพรวมของโครงการวิจัย

บทนี้จะกล่าวถึงโครงการวิจัยภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยเพื่อให้ทราบถึงที่มา วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ความเป็นมาและเหตุผล

การชันสูตรพลิกศพนั้นโดยหลักการเป็นกระบวนการพิสูจน์ว่าผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อไหร่ สาเหตุการตายและพฤติการณ์ที่ตายภายใต้สถานการณ์เฉพาะ ด้วยวิธีการและบุคคลที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งระบบการชันสูตรพลิกศพทั่วโลกมีทั้งหมด 3 ระบบ ได้แก่ ระบบแพทย์ ระบบตำรวจ และระบบศาล ซึ่งในประเทศไทยเป็นการดำเนินการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ควบคู่กัน โดยในกฎหมายได้ระบุให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจร่วมกับแพทย์ และยังต้องอาศัยบุคลากรด้านอื่นเพื่อให้ผลการชันสูตรพลิกศพเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน นักวิทยาศาสตร์ และเจ้าพนักงานในกระบวนยุติธรรมอื่นๆ เป็นต้น เมื่อพิจารณาในด้านความมุ่งหมายของการชันสูตรพลิกศพพบว่าระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยจึงเป็นระบบตำรวจ โดยมุ่งดำเนินการเพื่อพิสูจน์ถึงสาเหตุการตายอันผิดธรรมชาติหรือสงสัยว่าผิดธรรมชาติ หากแต่การดำเนินการชันสูตรพลิกศพในต่างประเทศมีความมุ่งหมายที่กว้างไปกว่านั้น โดยพิจารณาไปถึงประโยชน์ทางด้านสาธารณสุขถึงแม้จะทราบสาเหตุว่าเสียชีวิตด้วยโรคตามธรรมชาติ แต่ยังมีการชันสูตรพลิกศพอย่างละเอียดเพื่อหาสาเหตุร่วมไม่ว่าเป็นโรคประจำตัว สารพิษ สารเสพติด รวมไปถึงกลไกของเหตุการณ์และพฤติการณ์การตาย และรวบรวมวัตถุพยานจากศพให้ครบถ้วน (สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม, 2551)[1]

[1] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

การดำเนินการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542[2] โดยมีการกำหนดระยะเวลาผ่อนผันให้ภายใน 5 ปีหากแพทย์ตามมาตรา 150 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีเหตุจำเป็นไม่สามารถไปตรวจชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุได้ แพทย์ดังกล่าวอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการฝึกอบรมทางนิติเวชศาสตร์ไปร่วมชันสูตรพลิกศพในที่เกิดเหตุในเบื้องต้นแล้วรายงานให้แพทย์ทราบโดยเร็ว ซึ่งระยะเวลาห้าปีได้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2548 แต่เนื่องจากยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนแพทย์ จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพตามมาตรา 148 (3) (4) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 (2550) [3] เพื่อขยายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 และพระราชกฤษฎีกาขยายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2550 (2550)[4] เพื่อกำหนดระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ซึ่งภายหลังจากช่วงระยะเวลาดังกล่าว ส่งผลให้แพทย์ไม่สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปกระทำการชันสูตรพลิกศพแทน

ด้วยประเด็นทางด้านกฎหมายที่มุ่งผลักดันให้แพทย์จำเป็นต้องเป็นผู้ออกไปดำเนินการชันสูตรพลิกศพทุกกรณีซึ่งมีความขัดแย้งกับสถานภาพด้านกำลังคนในสาย

---

[2] สำนักงานศาลยุติธรรม. (2544). คู่มือการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2542. http://www.library.coj.go.th/indexEbook2.php

[3] พระราชบัญญัติว่าด้วยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพตามมาตรา ๑๔๘ (๓) (๔) และ (๕) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐. (2550). http://www.library.coj.go.th/info/data/X55-01-001.1.pdf

[4] พระราชกฤษฎีกาขยายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๔๒ พ.ศ. ๒๕๕๐. (2550). http://www.oja.go.th/law/Lists/law2/Attachments/295/jrd_crime_kris_7_21_2542_2550.pdf

วิทยาศาสตร์สุขภาพของประเทศ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยยังขาดแคลนแพทย์ จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขพบว่าในปี พ.ศ. 2552 มีแพทย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข (โรงพยาบาลของรัฐ) ทั่วประเทศจำนวน 19,089 คน ในขณะที่มีผู้ป่วยนอกจำนวน 59,779,056 คนและผู้ป่วยในจำนวน 8,104,166 คน รวมเป็น 67,883,222 คน โดยในจำนวนนี้เก็บข้อมูลเป็นรายคนไม่นับจำนวนครั้งของการเข้ารับการรักษา มีอัตราจำนวนแพทย์ 1 คนต่อประชากรถึง 3,556 คน (ข้อมูลทรัพยากรกระทรวงสาธารณสุข, 2552)[5] จากสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาระงานของแพทย์ด้านการรักษาผู้ป่วยซึ่งเป็นงานหลักที่ค่อนข้างหนักอยู่แล้ว รวมถึงการที่แพทย์ออกไปชันสูตรพลิกศพแต่ละครั้งได้รับค่าตอบแทนค่อนข้างน้อย ทำให้แพทย์ไม่สามารถจูงใจแพทย์จากโรงพยาบาลเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการได้ และในบางกรณีไม่มีงบประมาณสำหรับการขนส่งผู้เสียชีวิตไปทำการชันสูตร ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตต้องชำระค่าใช้จ่ายเอง ในกรณีเช่นนี้จึงเกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นระหว่างผู้มีฐานะดีกับผู้ยากจน ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจนเข้าไม่ถึงบริการที่ตนเองควรจะได้รับ นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวได้ระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้หลายหน่วยงาน หากแต่ไม่ได้ระบุถึงหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการดำเนินการและการดูแลด้านงบประมาณ ทำให้ขาดการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อรองรับการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพของประเทศที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎหมายในปี พ.ศ. 2555 จึงควรมีการพิจารณาความเหมาะสมและจัดเตรียมระบบที่พร้อมสนับสนุนการดำเนินการ โดยการจัดสนทนากลุ่มกับบุคลากรในทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบ และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทั้งหมด เพื่อวิเคราะห์ภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย โดยเฉพาะแนวโน้มในด้านต่างๆ รวมถึงความไม่แน่นอน และร่วมกันพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำไปสู่การตัดสินใจในการพัฒนาประเด็นทั้งด้านกฎหมายและระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพในอนาคต

[5] ข้อมูลทรัพยากรกระทรวงสาธารณสุข. (2552). รายงานแสดงจำนวนบุคลากรทางการแพทย์. http://moc.moph.go.th/Resource/Personal/index,new.php.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย รวมถึงกลยุทธ์ที่นำไปสู่ภาพอนาคตในระยะเวลาที่กำหนด

2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมาย และในการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพที่เหมาะสมกับประเทศ

นิยามศัพท์

1. การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจดูศพเพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ทำให้เกิดการตายขึ้น โดยการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการค้นหาความจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลว่า ผู้ตายตายโดยสาเหตุอะไร และพฤติการณ์แห่งการตายเป็นอย่างไร

2. การตายผิดธรรมชาติ หมายถึง การฆ่าตัวตาย การถูกผู้อื่นทำให้ตาย การถูกสัตว์ทำร้ายตาย การตายโดยอุบัติเหตุ การตายโดยมิปรากฏเหตุ

การดำเนินการและระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเน้นการผนวกวิธีการมองอนาคตทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย คณะผู้วิจัยแบ่งการดำเนินงานเป็น 4 กิจกรรมและใช้ระเบียบวิธีการวิจัยจำนวน 5 วิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษาเอกสาร ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

- *การทบทวนเอกสารและสถานภาพ (Literature & status review)* จากเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายระดับประเทศ วารสาร งานวิจัยที่ผ่านมา และรายงานสถิติต่าง ๆ

2. กิจกรรมการเสวนาโต๊ะกลม ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

- *การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis)* โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยมาร่วมระดมสมองและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. กิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

- *การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time Delphi)* โดยเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้นมาร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยให้ Login และ Password เข้าไปร่วมตอบแบบสอบถามเดลฟีแบบออนไลน์
- *การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning)* จัดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยพิจารณาจากคำตอบของการตอบแบบสอบถามข้างต้น ให้ผู้ที่มีแนวความคิดคล้ายกันอยู่กลุ่มเดียวกันและระดมสมองวางแผนภาพอนาคต

4. กิจกรรมการสรุปประเด็นและการนำเสนอทางเลือกเชิงนโยบาย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

- *การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)* มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม ภายหลังการสรุปผลจากการวางแผนภาพอนาคตเพื่อนำเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้สำหรับระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย
- *การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis)* นำทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมดสำหรับระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยเป็นข้อมูลในการจัดการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งระบุบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและค้นหากลยุทธ์ในการจัดการกับระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมายและในการพัฒนาระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

แผนภาพ การดำเนินการและระเบียบวิธีการวิจัย

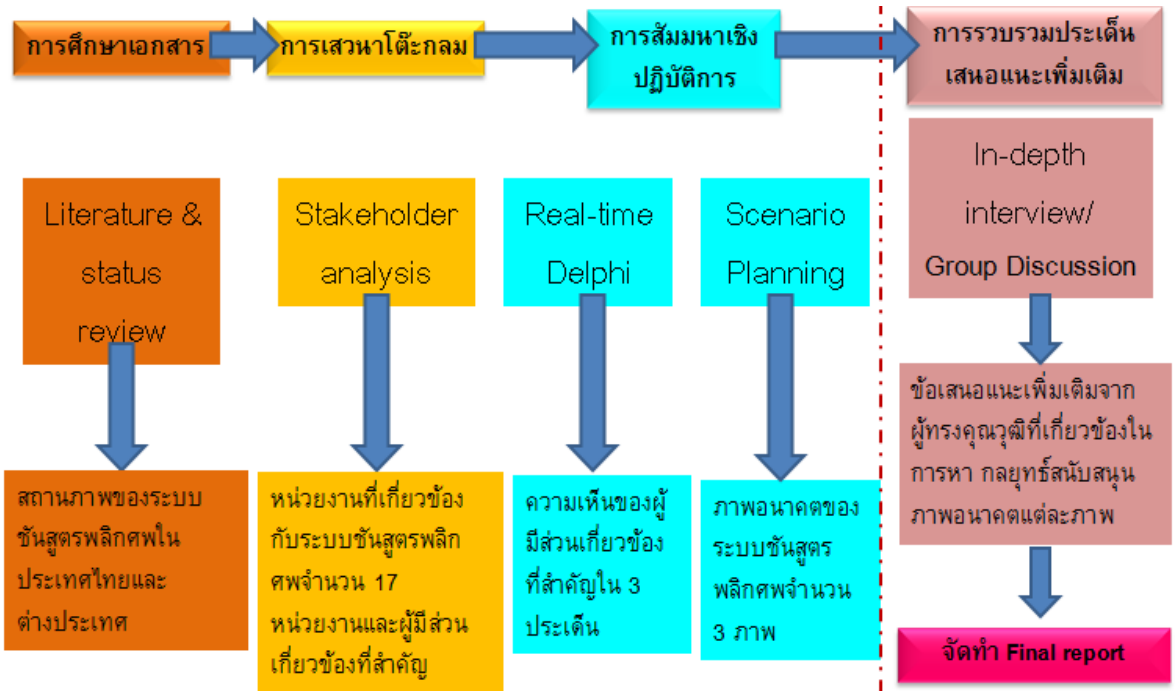

คณะผู้วิจัย

1. ดร.พสชนัน นิรมิตรไชยนนท์
2. ดร.นเรศ ดำรงชัย
3. ดร.เพียงเพ็ญ บุตรกตัญญู
4. ดร.สุรชัย สถิตคุณารัตน์
5. กิตติพงษ์ เกิดน้อย
6. พิสิษฐ์พล กลิ่นบัวแก้ว

การนำเสนอ

คณะผู้วิจัยแบ่งการรายงานผลการวิจัยออกเป็น 6 บท ดังนี้

บทที่ 1 ภาพรวมของโครงการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 การนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

บทที่ 4 การนำเสนอผลเดลฟี

บทที่ 5 การนำเสนอผลภาพอนาคต

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะเป็นการกล่าวถึงการทบทวนเอกสารและสถานภาพ (Literature & status review) ระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยจากเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายระดับประเทศ วารสาร งานวิจัยที่ผ่านมา และรายงานสถิติต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปสู่การสร้างภาพอนาคต โดยคณะผู้วิจัยจะขอนำเสนอทั้งระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย และ ระบบการชันสูตรพลิกศพในต่างประเทศ ดังนี้

1. ระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

การชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

การชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย มีการกำหนดตราไว้เป็นกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความทางอาญา โดยเริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของยุคสมัย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จำนวน 6 ครั้งด้วยกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม แต่ไม่ได้ทำให้ระบบการชันสูตรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม[6]

แต่เดิมการชันสูตรพลิกศพเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่เกิดเหตุซึ่งเป็นพนักงานสอบสวน จะทำหน้าที่ร้องขอให้แพทย์ประจำตำบลหรือ แพทย์อื่นเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ ซึ่งหากเป็นการตายโดยเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานในขณะปฏิบัติหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพจะต้องกระทำร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานสอบสวน

[6] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

แพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น และผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในพื้นที่เขตความรับผิดชอบของศาลนั้น โดยเจ้าพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้แจ้งการร้องขอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2496 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่5) พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 150 กำหนดให้ การชันสูตรพลิกศพเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนทำหน้าที่ร่วมกันแพทย์ประจำตำบล หรือแพทย์อื่น แต่ถ้าแพทย์ประจำ ตำบลหรือแพทย์อื่นไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าความตายนั้นเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ในขณะปฏิบัติราชการตามหน้าที่การชันสูตรพลิกศพนั้น ต้องกระทำพร้อมด้วยผู้พิพากษานายหนึ่ง ของศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขต เนื่องจากแพทย์ในสมัยยุคนี้หาได้ยากไม่สามารถมีประจำท้องที่ ที่เกิดเหตุอย่างทั่วถึง จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขเข้าร่วมด้วย เพราะเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขมีประจำอยู่ทุกเขตพื้นที่ เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้พิพากษาศาลชั้นต้น[7]

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่5) พ.ศ. 2496 ได้บังคับใช้จนถึงการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่6) พ.ศ. 2499 ได้แก้ไขในส่วนของ มาตรา 148 และมาตรา 150 ในส่วนมาตรา 148 จะเป็นส่วนการยกเว้นการชันสูตรพลิกศพที่ตายผิดธรรมชาติโดยวิธีการประหารชีวิตตามกฎหมาย สำหรับการชันสูตรพลิกศพยังคงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยทำหน้าที่ร่วมกับแพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดั่งกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล ถ้าความตายนั้นเกิดขึ้นจากการการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงาน

[7] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

สอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังสำนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นตนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ให้ทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใดและถึงเหตุพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้ เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไปตามกรณี[8]

การแก้ไขโดยคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 พ.ศ. 2515 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับอนามัยจังหวัดแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็วและให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพนั้นไว้ ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

ในกรณีที่มีความตายเกิดโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพนั้นต้องกระทำพร้อมด้วยพนักงานอัยการนายหนึ่งซึ่งประจำอยู่ในท้องที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพนั้นให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ[9]

การแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่4 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่12) พ.ศ. 2523

มาตรา 150 ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับสาธารณสุขจังหวัดหรือแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งกรชันสูตรนั้นไว้ ถ้าบุคคลดงกล่าวไม่มี หรือาจไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

[8] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

[9] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้วให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ให้ทำการไต่สวนและคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใดและถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำร้ายเท่าที่จะทราบได้

ในการไต่สวน ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาลก่อนวันทำการไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน และให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายดังกล่าวในวรรคก่อนมาสืบ

เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว และก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลผู้ตายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเข้ามาซักถามที่พนักงานอัยการนำสืบ และนำสืบพยานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ให้มีสิทธิแต่งตั้งทนายความให้ดำเนินการแทนได้ เพื่อประโยชน์ในการนี้ให้พนักงานอัยการแจ้งกำหนดการไต่สวนไปให้บุคคลดังกล่าวแล้วคนหนึ่งคนใดทราบเท่าที่สามารถจะทำได้

เมื่อศาลเห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้อง หรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น เมื่อศาลได้มีคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป ตามแต่กรณี[10]

[10] สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

กระทั่งปี 2542 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) มีการบังคับใช้การสอบสวนมาใช้แก่การชันสูตรพลิกศพโดยอนุโลม และการแก้ไขครั้งล่าสุดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่21) พ.ศ. 2552 การที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายระเบียบวิธีพิจารณาความอาญาที่ผ่านมาเนื่องจาก ปัญหาในทางปฏิบัติการชันสูตรพลิกศพที่เป็นการประสานงานร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบลแทนแพทย์ ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการตรวจสอบหลักฐานทางนิติเวชศาสตร์ และมีผลต่อการวินิจฉัยสาเหตุและพฤติการณ์ใน การตายโดยเฉพาะการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ซึ่งกระทำตามกฎหมายและการตายระหว่างการถูกคุมขัง ที่ขาดการหลักการถ่วงดุลกันของผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ซึ่งส่งกับภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องอำนวยความยุติธรรมต่อสังคมและผู้เสียหาย รวมถึงการที่เกิดจากความล่าช้าของกระบวนการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตาย และมิได้คุ้มครองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียของผู้ตายอย่างเพียงพอ จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นใหม่ เพื่อปรับปรุงให้สามารถถ่วงดุลกันระหว่างหน่วยงานเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่สังคมและผู้เสียหาย รวมทั้งความรวดเร็วและประสิทธิภาพของระบบการชันสูตรพลิกศพและเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้มีส่วนได้เสียกับผู้ตาย

<u>กฎหมายที่ใช้ในปัจจุบัน</u>[11]

มาตรา 148 เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตรศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย

การตายโดยผิดธรรมชาตินั้น คือ

(1) ฆ่าตัวตาย

(2) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย

[11] สำนักงานศาลยุติธรรม. (2544). <u>คู่มือการชันสูตรพลิกศพตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ.2542.</u> http://www.library.coj.go.th/indexEbook2.php

(3) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย

(4) ตายโดยอุบติเหตุ

(5) ตายโดยยังมิปรากฏเหตุ

มาตรา 149 ความตายผิดธรรมชาติเกิดมีขึ้น ณ ที่ใดให้เป็นหน้าที่ของสามีภริยา ญาติ มิตร สหายหรือผู้ปกครองของผู้ตายที่รู้เรื่องการตายเช่นนั้นจัดการดังต่อไปนี้

(1) เก็บศพไว้ ณ ที่ซึ่งพบนั้นเองเพียงเท่าที่จะทำได้

(2) ไปแจ้งความแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

หน้าที่ดังกล่าวในวรรคต้นนั้นมีตลอดถึงผู้อื่น ซึ่งได้พบศพในที่ซึ่งไม่มีสามีภริยา มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตายอยู่ในที่นั้นด้วย

ผู้ใดละเลยไม่กระทำหน้าที่ดังบัญญัติไว้ในมาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 150 ในกรณีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภาทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมผู้นั้นเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ดังกล่าวทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพทันที และให้แพทย์ดังกล่าวทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วย ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องทำบันทึกเหตุผลและความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานดังกล่าวให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ และในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิก

ศพโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา 156 ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนทราบเท่าที่จะทำได้

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามวรรคหนึ่ง และให้นำบทบัญญัติในวรรคสองมาใช้บังคับ

เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพตามวรรคสามแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้วส่งไปยังพนักงานอัยการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ทราบเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันแต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ

เมื่อได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ถ้าตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครเป็นผู้กระทำเท่าที่จะทราบได้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องมีบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง วรรคสาม วรรคสี่และวรรคห้า ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ

ในการไต่สวนตามวรรคห้า ให้ศาลปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาลและให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายตามลำดับอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ทราบก่อนวันนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวันและให้พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่แสดงถึงการตายมาสืบ

เมื่อศาลได้ปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนแล้ว ก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบและนำมาสืบพยานหลักฐานอื่นได้ด้วย เพื่อการนี้ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ หากไม่มีทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลดังกล่าวเข้ามาในคดี ให้ศาลตั้งทนายความขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทนายความฝ่ายญาติผู้ตาย

เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบก็ได้ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไต่สวนและทำคำสั่ง แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของผู้นำสืบพยานหลักฐานตามวรรคแปดที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการตายนั้น

เมื่อศาลได้รับคำสั่งแล้ว ให้ส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งแก่พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป

แพทย์ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานผู้ได้ทำการชันสูตรพลิกศพและผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นตามมาตรานี้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน หรือค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พัก ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง ส่วนทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรานี้ มีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา 173

มาตรา 150 ทวิ ผู้ใดกระทำการใดๆแก่ศพ หรือสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พบศพก่อนการชันสูตรเสร็จสิ้น ในประการที่น่าจะทำให้การชันสูตรพลิกศพหรือผลทางคดีเปลี่ยนแปลงไป เว้นแต่จำเป็นต้องกระทำเพื่อป้องกันอันตรายแก่อนามัยของประชาชนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสองปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นถึงสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ากระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำโดยทุจริตหรือเพื่ออำพรางคดี ผู้กระทำต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

มาตรา 151 ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้

มาตรา 152 ให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ทำรายงานถึงสภาพของศพ หรือส่วนของศพที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจความพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น

(2) แสดงเหตุที่ตายเท่าที่จะทำได้

(3) ลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อในรายงาน แล้วจัดการส่งไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ

มาตรา 153 ถ้าฝังศพแล้ว ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพจัดให้ขุดศพขึ้นเพื่อตรวจดู เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็น หรือจะเป็นอันตรายแก่อนามัยของประชาชน

มาตรา 154 ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยใครทำร้าย ให้กล่าวว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดเท่าที่จะทราบได้

มาตรา 155 ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการสอบสวนมาใช้แก่การชันสูตรพลิกศพโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 172 ตรี มาบังคับใช้โดยอนุโลมแก่การไต่สวนของศาลตามมาตรา 150 ในคดีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

มาตรา 156 ให้ส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำความผิดอาญาไปยังข้าหลวงประจำจังหวัด

ตาราง การเปรียบเทียบบุคคลที่ต้องเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ ณ ที่เกิดเหตุ

กฎหมายที่บังคับใช้	บุคคลที่ต้องเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ	
	การตายโดยผิดธรรมชาติ	การตายในระหว่างการควบคุม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2478	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ประจำตำบล หรือแพทย์อื่น	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ประจำตำบล หรือแพทย์อื่น 3. ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขต
ประมวลกฎหมายวิธีพิจาณาความอาญา (แก้ไขครั้งที่ 1 พ.ศ. 2496)	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น ถ้าไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ประจำตำบลหรือแพทย์อื่น ถ้าไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติงานได้ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข 3. ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งท้องที่ที่ทำการชันสูตรนั้นอยู่ในเขต
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (แก้ไขครั้งที่ 2 พ.ศ.2499)	1. พนักงานสอบสวน 2. อนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล	1. พนักงานสอบสวน 2. อนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล

กฎหมายที่บังคับใช้	บุคคลที่ต้องเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ	
	การตายโดยผิดธรรมชาติ	การตายในระหว่างการควบคุม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (แก้ไขครั้งที่ 3 พ.ศ.2515)	1. พนักงานสอบสวน 2. อนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล	1. พนักงานสอบสวน 2. อนามัยจังหวัด แพทย์ประจำสุขศาลา หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ใช้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล 3. พนักงานอัยการซึ่งประจำอยู่ในท้องที่ที่ทำการชันสูตรพลิกศพ
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (แก้ไขครั้งที่ 4 พ.ศ.2523)	1. พนักงานสอบสวน 2. สาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล	1. พนักงานสอบสวน 2. สาธารณสุขจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานีอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่หรือแพทย์ประจำตำบล
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (แก้ไขครั้งที่ 5 พ.ศ.2542)	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	1. พนักงานสอบสวน 2. แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ไม่มี หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ ไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

กฎหมายที่บังคับใช้	บุคคลที่ต้องเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพ	
	การตายโดยผิดธรรมชาติ	การตายในระหว่างการควบคุม
	ปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่	ปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ 3. พนักงานอัยการ 4. พนักงานฝ่ายปกครอง

<u>กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา</u>

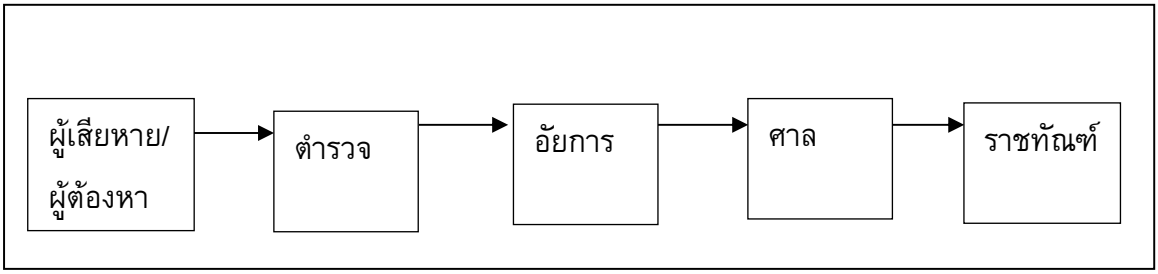

ตำรวจ : ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน และจับกุมผู้ต้องสงสัย และทำสำนวนสั่งฟ้องต่อศาล

อัยการ : ทำหน้าที่ตรวจสอบสำนวนที่ตำรวจฟ้องต่อศาล และยื่นสำนวนฟ้องต่อศาล

ศาล : ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมาย โดยผู้พิพากษา

ราชทัณฑ์ : ทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดตามที่ศาลสั่งลงโทษ

โดยกระบวนการยุติธรรม ต้องอาศัยการประสานงานเพื่อประสิทธิภาพในกาอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม เพื่อประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องอาศัยหลักการตรวจสอบถ่วงดุล หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบ ตามระบอบประชาธิปไตยเพื่อรักษาความยุติธรรมแก่สังคมและประเทศชาติไว้

บทบาทของแพทย์ในกระบวนการยุติธรรม กรณีชันสูตรพลิกศพ

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมมุ่งที่จะอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม ดังนั้น จึงต้องพิสูจน์ความจริงในคดีเพื่อรักษาสิทธิของผู้บริสุทธิ์ที่อาจตกเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา และรักษาสิทธิแห่งผู้เสียหายให้ได้รับความยุติธรรม แพทย์ถือเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญพิเศษลำพังบุคลากรอื่นในกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ จำเป็นต้องอาศัยแพทย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพทย์นิติเวช ทำหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือเป็นผู้ผ่าศพเพื่อหาสาเหตุแห่งการตาย ความเห็นของแพทย์ในฐานะผู้เชี่ยวชาญย่อมมีประโยชน์ต่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในการทำสำนวน และการพิจารณาคดีของศาล

สรุปกระบวนการชันสูตรพลิกศพและบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามกฎหมายในปัจจุบัน[12]

เป้าหมายของการชันสูตรพลิกศพ คือ 1. ผู้ตายคือใคร 2. ตายที่ไหน 3. ตายเมื่อใด 4. เหตุที่ตาย (จากบาดแผล ขาดอากาศ พลังงานกายภาพ สารพิษ ลักษณะเฉพาะ โรคธรรมชาติ) 5. พฤติการณ์ที่ตาย (ตายผิดธรรมชาติ : ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ ตายโดยยังไม่ปรากฏสาเหตุ) 6. ใครทำให้ตาย (ถ้าพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุแล้วตอบได้ทั้ง 6 ข้อ อาจไม่จำเป็นต้องผ่าศพ หากไม่ครบต้องเคลื่อนย้ายศพไปผ่าที่โรงพยาบาลหรือส่งชิ้นส่วนไปตรวจที่ห้องแล็ป)

[12] พรเพชร ปัญจปิยะกุล และคณะ. (2549). คู่มือการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2549. นนทบุรี : สำนักพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

กรณีการตายผิดธรรมชาติ (ไม่ว่าญาติจะยอมหรือไม่ ก็ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. พนักงานสอบสวน (ในท้องที่ซึ่งหมายถึงอำเภอ) เป็นคนสั่งการตามขอบเขตการชันสูตรพลิกศพ คือ ให้แพทย์ผ่าได้เลย หรือให้ส่งบางส่วนของศพไปตรวจในห้องแล็บ

2. แพทย์ ต้องร่วมชันสูตรในทุกกรณี ภายหลังการออก พรบ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับที่ 21 ซึ่งในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ แพทย์มีบทบาทเป็นผู้ชันสูตรโดยเป็นผู้สร้างพยานหลักฐานทางการแพทย์ และในกระบวนการยุติธรรมเป็นทั้งผู้สอบสวนและพยานในศาล แล้วแต่ว่าพนักงานสอบสวนจะเลือกแพทย์ซึ่งมี 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 แพทย์นิติเวช (ได้รับวุฒิบัตรจากแพทยสภา)

2.2 แพทย์ประจำโรงพยาบาลรัฐ

2.3 แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

2.4 แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชน

โดยให้เลือกลำดับบนก่อน หาก “*ไม่มี*” (ในท้องที่นั้นๆ) หรือ “*ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้*” (ถ้าแพทย์อ้างข้อนี้อาจมีความผิด เพราะ พรบ. วิชาชีพเวชกรรมกำหนดให้แพทย์ต้องรักษาพยาบาล และ พรบ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้แพทย์ต้องร่วมชันสูตรพลิกศพ) จึงเลือกลำดับถัดลงมา

3. พนักงานแยกธาตุของรัฐ (เจ้าหน้าที่ห้องแล็บของรัฐ)

หมายเหตุ - ระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยเป็นระบบของ “ตำรวจ” ดังนั้นในกระบวนการนี้แพทย์จึงมีบทบาทเป็น “เจ้าพนักงานผู้ช่วยชันสูตรพลิกศพ” แพทย์และเจ้าพนักงานที่ทำการชันสูตรพลิกศพจะได้ค่าตอบแทนในการชันสูตรพลิกศพ ค่าพาหนะ และค่าเช่าที่พักตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม

กรณีการตายในระหว่างควบคุมของเจ้าพนักงาน (ไม่ว่าญาติจะยอมหรือไม่ ก็ต้องมี การชันสูตรพลิกศพ ยกเว้นถูกประหารชีวิต) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. พนักงานสอบสวน
2. แพทย์
3. พนักงานอัยการ
4. พนักงานฝ่ายปกครองระดับปลัดอำเภอขึ้นไป

แผนภูมิแนวทางขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพและการส่งศพหรือบางส่วนของศพติดกันไปตรวจ

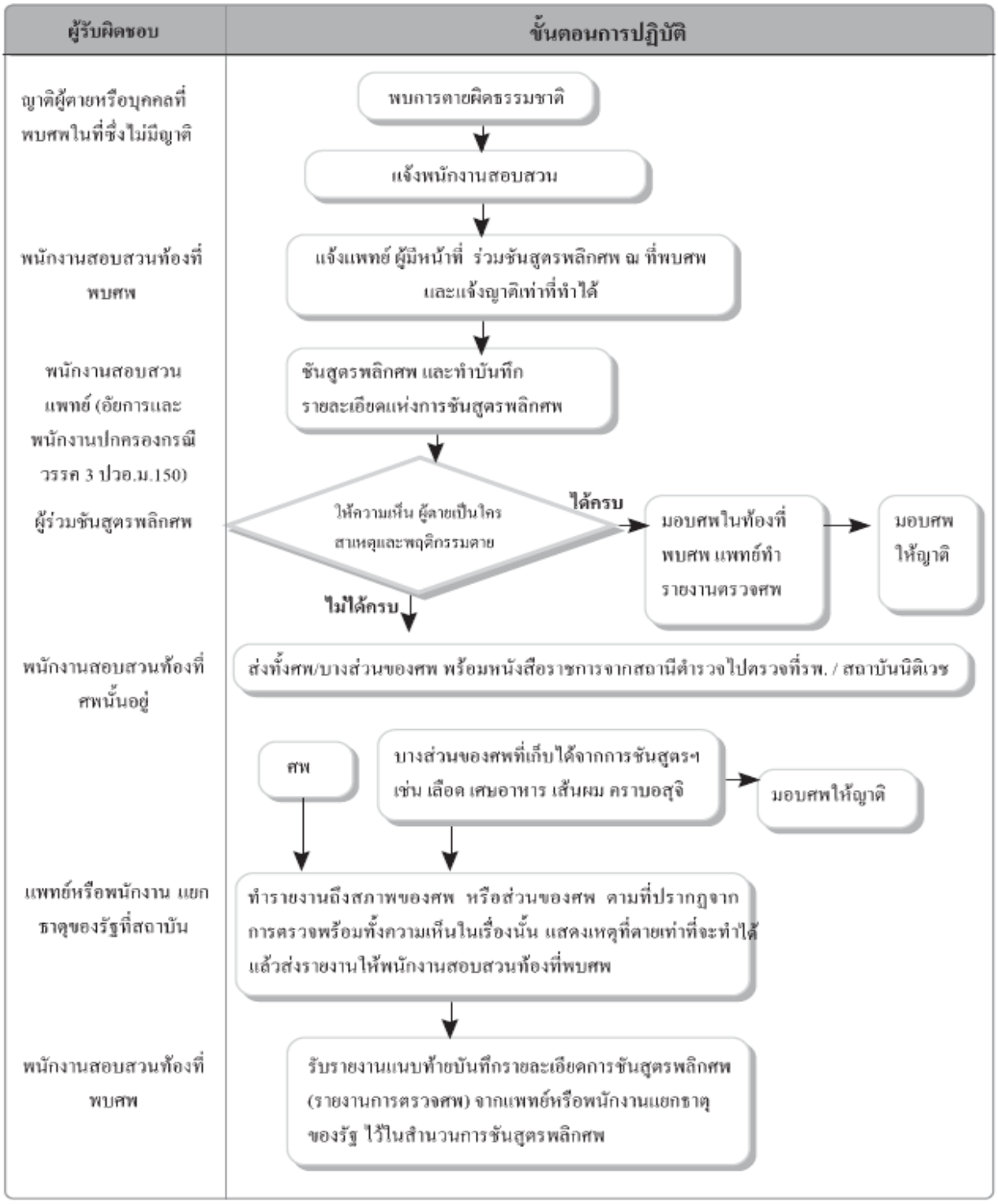

ที่มา : คู่มือการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2549[13]

การชันสูตรพลิกศพอิสลาม

ชูชาติ ศิริปัจนะ และนายเดชอุดม ขุนนะสิทธิ์ (ออนไลน์)[14] ได้ศึกษาถึงการชันสูตรพลิกศพตามหลักศาสนาอิสลาม เชื่อว่า “กรณีผู้นับถือศาสนาอิสลามเสียชีวิต ให้รักษาศพไว้ในสภาพเดิม ห้ามให้มีการทำลายศพโดยเด็ดขาดและห้ามทำรุนแรงต่อศพซึ่งเป็นการขัดกับหลักศาสนาอย่างร้ายแรง เพราะว่า หลักศาสนาอิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนที่พระอัลลอฮ์ทรงสร้างมาเป็นสิทธิของพระองค์ที่จะห้ามมิให้ใครมาทำลาย” จากความเชื่อดังกล่าว ในกรณีการตายโดยผิด ธรรมชาติ ถ้าผู้ตายเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม จะเกิดปัญหา ซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 ประเด็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าผู้ตายนับถือศาสนาอิสลามซึ่งตายโดยผิดธรรมชาติ เจ้าพนักงานสามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้หรือไม่ และถ้าสามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้จะมีขอบเขตการชันสูตรพลิกศพในระดับใดแนวปฏิบัติในปัจจุบัน พบว่า การชันสูตรพลิกศพเป็นสิ่งต้องห้าม แต่จากหลักความจำเป็นและหลักประโยชน์ที่เหนือกว่าทำให้การชันสูตรพลิกศพที่เป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้ โดยการดำเนินการทุกขั้นตอนของการชันสูตรต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จำเป็น และห้ามมิให้ล่วงเกินขอบเขตที่ได้รับอนุญาต ซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพอิสลาม ไว้ดังนี้

1. เพื่อมิให้ขัดต่อหลักความเชื่อทางศาสนาอิสลาม การชันสูตรพลิกศพผู้นับถือศาสนาอิสลาม จะเกิดขึ้นเมื่อ ไม่มีวิธีการอื่น ที่จะค้นหาสาเหตุการตายได้เท่านั้น

2. แพทย์ต้องอธิบายให้ญาติของผู้ตายทราบถึงรายละเอียดและความจำเป็นในการชันสูตรพลิกศพ

3. การชันสูตรพลิกศพ จะต้องไม่กระทำในลักษณะที่เป็นการประจานศพ หรือไม่ให้เกียรติศพ

---

[13]พรเพชร ปัญจปิยะกุล และคณะ. (2549). คู่มือการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2549. นนทบุรี : สำนักพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

[14]ชูชาติ ศิริปัจนะ และนายเดชอุดม ขุนนะสิทธิ์. (ออนไลน์). รายงานการเก็บข้อมูลเรื่องระบบการสอบสวนในประเทศมุสลิม. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศมุสลิม สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. จากสืบค้นจาก www.oja.go.th/research

4. อำนาจหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพรวมถึง อำนาจการตัดสินใจในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพ พนักงานสอบสวนควรปรึกษาแพทย์อย่างใกล้ชิด

5. ควรจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมารับผิดชอบงานทางด้านการชันสูตรพลิกศพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดทางอาญา เพื่อให้เป็นหน่วยงานหลักในเรื่องนิติเวชศาสตร์ และเป็นกลไกในการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวน

6. สำนักจุฬาราชมนตรี ควรเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจให้กับผู้นับถือศาสนาอิสลามถึงเจตนารมณ์และความจำเป็นในการชันสูตรพลิกศพ

7. ควรจัดทำคู่มือสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพผู้นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ตำรวจ แพทย์ พนักงานอัยการ พนักงานฝ่ายปกครอง ผู้นำทางศาสนา ญาติผู้ตายและผู้นับถือศาสนาอิสลามทั่วไปเกี่ยวกับรายละเอียดของการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพ และการจัดการศพผู้นับถือศาสนาอิสลามตามบทบัญญัติทางศาสนา เพื่อให้แต่ละฝ่ายมีความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตัวเอง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ปัญหาในระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยปัจจุบัน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาสามารถสรุปปัญหาในระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยปัจจุบัน ได้ดังนี้

ด้านบุคลากร ความไม่พร้อมทั้งด้านจำนวนบุคลากรและด้านความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ของ พนักงานสอบสวน อัยการ และแพทย์ ซึ่งกระทบต่อการดำรงความยุติธรรม

ด้านงบประมาณ เนื่องจากไม่มีการระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณในการเบิกจ่ายค่าตอบแทน ค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของแพทย์และเจ้าพนักงานทำการชันสูตรพลิกศพ

ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ระบบการชันสูตรพลิกศพยังขาดองค์กรหลักที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง งานถูกมอบให้หน่วยงานหลายหน่วยงานต่างสังกัด ส่งผลต่อความเป็นเอกภาพ

ด้านกฎหมาย

*แพทย์*กฎหมายกำหนดให้แพทย์เข้าไปช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น ทำให้ขาดการถ่วงดุลอำนาจ โดยเฉพาะกรณีการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน

อัยการ กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการในการชันสูตรพลิกศพ หากพนักงานอัยการไม่มาร่วมชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างไร และหากพนักงานอัยการสั่งแล้ว พนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติตาม จะทำอย่างไร เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวน

2. ระบบการชันสูตรพลิกศพในต่างประเทศ

ระบบการชันสูตรจะครอบคลุมตั้งแต่การชันสูตรพลิกศพจนถึงการออกใบมรณะบัตร ระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศต่าง ๆมี 3 ระบบ[15]

1. ระบบแพทย์ หมายถึง แพทย์มีอำนาจรับผิดชอบชี้ขาดในการชันสูตรพลิกศพ

2. ระบบศาล หมายถึง ศาลหรือผู้ได้รับอำนาจจากศาลมีอำนาจรับผิดชอบชี้ขาดในการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนและตำรวจอยู่ภายใต้อำนาจศาล ระบบนี้ใช้กันแพร่หลายมากในยุโรป มี 2 กลุ่ม คือ ระบบศาลโคโรเนอร์แบบอังกฤษ และระบบผู้พิพากษา

3. ระบบตำรวจ หมายถึง ตำรวจมีอำนาจเต็มฝ่ายเดียวที่จะชี้นำหรือมีบทบาทสำคัญในการชันสูตรพลิกศพ ในปัจจุบัน ประเทศที่ใช้ระบบนี้ในทวีปเอเชีย ได้แก่ จีน อินเดีย มาเลเซีย และไทย ในยุโรป ได้แก่ ประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย คือ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์

นอกจากนี้ยังมีระบบตำรวจผสม เนื่องจากบางประเทศมิได้ให้อำนาจตำรวจฝ่ายเดียวหรือฝ่ายตำรวจร่วมกับฝ่ายแพทย์ในการชันสูตรพลิกศพ แต่ได้ให้ฝ่ายกระบวนยุติธรรมฝ่ายอื่นเข้ามาร่วมกับตำรวจทำการชันสูตรพลิกศพได้ ได้แก่ ระบบของอินโดนีเซีย และสหภาพโซเวียต ทั้งสองประเทศให้ตำรวจร่วมกับพนักงานอัยการทำการชันสูตรพลิกศพ และมี

---

[15]สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม. (2551). โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การพัฒนาระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

อำนาจสั่งให้มีการผ่าศพชันสูตรได้ ในสหภาพ โซเวียตนั้น การผ่าศพมักทำที่มหาวิทยาลัยหรือสำนักงานนิติเวชของท้องถิ่นต่างๆ

<u>การชันสูตรพลิกศพในสหรัฐอเมริกา</u>

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้อยู่ 2 ระบบ คือ Medical examiner และ Coroner ดังนี้

- 11 รัฐใช้ระบบ Coroner อย่างเดียว
- 22 รัฐใช้ระบบ Medical examiner อย่างเดียว
- 18 รัฐใช้ระบบผสม โดยมีระบบส่งต่อ คือ Coroner ส่งศพต่อให้ Medical examiner เพื่อผ่าชันสูตร

การชันสูตรพลิกศพส่วนใหญ่ จัดการในระดับ country ซึ่งมีอยู่ 3,137 แห่งและมีเขตอำนาจไต่สวนการชันสูตรจำนวน 2,185 เขต

ปัญหาคุณภาพการชันสูตรฯของระบบแพทย์ในสหรัฐอเมริกา

- การรับรองคุณภาพ ในปี 2002 มีสำนักงานฯ medical examiner 24 แห่งที่ได้รับการรับรองคุณภาพ ดูแลประชากรได้เพียง 23% เท่านั้น
- ตามกฎข้อบังคับว่าด้วยคุณสมบัติของผู้ชันสูตร ผู้ชันสูตรต้องผ่านการฝึกอบรม แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ยังมีประชากรที่ได้รับการชันสูตรจากผู้ที่ยังไม่ได้รับการอบรมถึง 36%

การปรับปรุงระบบการชันสูตรพลิกศพระบบแพทย์ในสหรัฐอเมริกา

- จัดทำระบบการส่งต่อการผ่าศพไปให้ medical examiner และผู้ชันสูตรที่อยู่ภายใน county เดียวกันทำให้สะดวกและรวดเร็วในด้านการติดต่อสื่อสารและกรณีฉุกเฉิน ทั้งจะช่วยเหลือโคโรเนอร์ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนพยาธิแพทย์ที่มีประสบการณ์และต้องการการส่งต่อ
- นำระบบการตรวจสอบและการรับรองคุณภาพมาใช้กับสำนักงานชันสูตรทั่วสหรัฐอเมริกา การประกันคุณภาพในส่วนของหัวหน้าสำนักงานคือต้องผ่านการฝึกอบรม
- เพิ่มเงินเดือนและรายได้ให้กับ medical examiner และจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย

- ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีเอกภาพ ทันสมัย และแก้ปัญหาต่างๆได้ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องงบประมาณที่ต่ำมากและความไม่รับผิดชอบจากบริษัทประกัน

โครงสร้างของระบบ MEDICAL EXAMINER

- ด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายของสำนักงานต่อการผ่าศพประมาณ$2,000-3,000 ต่อครั้ง ซึ่งประชากรแต่ละคนจะมีค่าใช้จ่ายในการชันสูตรประมาณ $1-2
- ด้านภาระงาน มีหน่วยงาน NAME (recommended standard)ควบคุมมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยแต่ละสำนักงานในการผ่าศพตกประมาณ 707 ศพ ต่อปี
- ด้านจำนวนบุคลากร แต่ละสำนักงานฯมีพยาธิแพทย์ จำนวนแปรผัน ตั้งแต่ 1 ถึง 24 คน และมีผู้ช่วยชันสูตรแปรผันเฉลี่ย 6.4 คน
- ด้านอุปกรณ์ ส่วนมากมีอายุถึง 50 ปีแต่ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 20 ปี

ปัญหาของโครงสร้างพื้นฐานของระบบ

- ทรัพยากรยังไม่เพียงพอทั้งด้าน งบประมาณ บุคลากรและอุปกรณ์
- การขาดงานวิจัย
- จริยธรรม มาตรฐานและการพัฒนาคุณภาพวิชาชีพ

องค์กร NAME

เป็นองค์กรที่ให้การรับรองคุณภาพสำนักงานนิติพยาธิวิทยา กระบวนการให้การรับรองปัจจุบันปรับปรุงจนอยู่ในรูปแบบ checklist โดยแบบฟอร์มการประเมินจะแบ่งเป็นคำถามประมาณ 13 หัวข้อ ในการรับรองคุณภาพจะมี 2 ประเภท คือ

- การรับรองคุณภาพแบบเต็มรูปแบบ โดยจะมีระยะเวลารับรองนาน 5 ปี
- การรับรองคุณภาพแบบมีเงื่อนไข ให้ระยะเวลา 1 ปีในการแก้ไขคุณภาพในทุกด้านแต่ต้องมีการตรวจสอบซ้ำทุกปี เป็นระยะเวลา 5 ปี

การเปรียบเทียบระบบแพทย์ ของสองระบบ

- สหรัฐอเมริกาสนับสนุนระบบ medical examiner และต้องการยกเลิกระบบ coroner ทั้งนี้ ระบบ medical examiner เหนือกว่าระบบ coroner ใน 2 เรื่อง คือ ความได้เปรียบเชิงวิทยาศาสตร์ และ ความได้เปรียบเชิงบริหาร
- อีกทั้ง สำนักงาน coroner ยังมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายและความไร้ประสิทธิภาพ

<u>การชันสูตรพลิกศพในประเทศอังกฤษ</u>

ศาลยุติธรรมประเภทหนึ่ง ที่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาต่างๆ รวมทั้งการตายที่ไม่ทราบสาเหตุ การตายที่แพทย์ไม่สามารถออกใบรับรองได้และการตายระหว่างหรือภายหลังการผ่าตัดหรือได้รับยาสลบ ผู้ไต่สวนในนามของศาล เรียกว่า โคโรเนอร์(coroner) โดยมีเจ้าหน้าที่ศาล(coroner officer)เป็นผู้ช่วย ส่วนใหญ่โคโรเนอร์ได้รับแต่งตั้งตลอดชีพ

ในการสอบสวนการตาย ถ้าเห็นว่าจำเป็นต้องผ่าศพ โคโรเนอร์จะสั่งให้พยาธิแพทย์ของทางราชการที่ได้รับแต่งตั้งจากมหาดไทยเป็นผู้ผ่าศพตรวจ

โคโรเนอร์อาจทำการสอบสวนเหมือนพนักงานสอบสวนหรือทำการไต่สวนโดยการนั่งพิจารณาในศาล อาจมีคณะลูกขุนด้วย ในการไต่สวนโคโรเนอร์มีอำนาจในการเรียกพยานทั้งหมดมาไต่สวนได้

สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และอิสราเอลได้ดัดแปลงระบบโคโรเนอร์ของอังกฤษไปใช้ในรัฐต่างๆโดยผู้ที่เป็นโคโรเนอร์มาจากการเลือกตั้งและส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดคุณวุฒิของโคโรเนอร์ไว้ จากการศึกษาพบว่าแต่ละประเทศต่างได้ทำการดัดแปลงระบบดังกล่าวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งจะทำให้เนื้อหาของแต่ละประเทศแตกต่างกันไป ส่วนในประเทศแถบเอเชียก็ได้นำโคโรเนอร์มาใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่อดีตเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้แก่ ฮ่องกง สิงคโปร์ อินเดีย ศรีลังกา

<u>การชันสูตรพลิกศพในประเทศเยอรมัน</u>

เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือผู้ตายไม่ทราบชื่อ พนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองจะต้องรายงานให้พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาศาลแขวงทราบเพื่อศาล

จะได้ไปดูศพร่วมกับแพทย์ 1 คน กรณีที่จำเป็นต้องผ่าศพ จะใช้แพทย์ 2 คน เป็นผู้ทำการผ่าศพต่อหน้าผู้พิพากษา แพทย์ที่ทำหน้าที่ผ่าศพต้องเป็นแพทย์ที่ศาลแต่งตั้งหรือแพทย์ศาล ส่วนแพทย์ที่รักษาผู้ตายในระยะสุดท้ายจะเข้าร่วมผ่าศพไม่ได้ ในทางปฏิบัติศาลจะแต่งตั้งแพทย์ของสถาบันนิติเวชของมหาวิทยาลัยให้ทำหน้าที่แพทย์ศาล ในระหว่างการผ่าศพ แพทย์ต้องรายงานตามแบบที่กำหนดว่าได้ตรวจส่วนใด พบอะไร ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ศาลจะมาพิมพ์รายงานตามคำบอกของแพทย์ขณะผ่าศพ เมื่อผ่าศพเสร็จแล้ว แพทย์จะให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุของการตายและความเห็นอื่นเท่าที่บอกได้แล้วลงชื่อในรายงานมอบให้ผู้พิพากษาได้เลย

การชันสูตรพลิกศพในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศจีนในปัจจุบันใช้ระบบตำรวจ ผู้รับผิดชอบคือ สำนักงานตำรวจกลางและสำนักงานตำรวจระดับท้องถิ่น เมือง และจังหวัด โดยมีฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์อยู่ด้วย ซึ่งรวมงานด้านนิติเวชและงานพิสูจน์หลักฐานเข้าด้วยกัน การกำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านวิชาการทางนิติเวชอยู่ภายใต้หัวหน้าฝ่ายนิติวิทยาศาสตร์ซึ่งไม่ได้เป็นแพทย์ แต่เป็นนักวิทยาศาสตร์ การกำกับดูแลและการให้คำปรึกษางานด้านวิชาการทั้งหมดขึ้นตรงกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์แห่งชาติซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงตำรวจ

การชันสูตรพลิกศพของประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย

รูปแบบการชันสูตรพลิกศพในกลุ่มนี้จะใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจร่วมกับสาธารณสุขตำบลซึ่งเป็นแพทย์ ภายหลังการดูศพ ณ สถานที่พบศพและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆแล้ว แพทย์ที่เป็นสาธารณสุขตำบลจะเป็นผู้แนะนำว่าจะต้องมีการผ่าศพหรือไม่ ตำรวจจะมีอำนาจในการสั่งให้มีการผ่าศพ ประเทศในกลุ่มนี้จะมีสถาบันระดับชาติทางนิติเวช เรียกว่า สภานิติเวช ทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานและให้คำปรึกษาแนะนำและวิจัยปัญหาทางนิติเวชที่สำคัญของชาติ

เดนมาร์ก แพทย์ที่สามารถทำการผ่าศพได้ต้องเป็น นิติพยาธิแพทย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งจะต้องได้รับการอบรมและผ่านการอบรมด้านนิติเวชอีกหลายปี

นอร์เวย์ การผ่าศพเพื่อชันสูตรสามารถทำได้โดยพยาธิแพทย์ทั่วๆไป

ไอซ์แลนด์ การผ่าชันสูตรศพทำโดยพยาธิแพทย์ของมหาวิทยาลัย หรือโดยแพทย์ที่เป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

สวีเดน เฉพาะกรณีฆาตกรรมต้องผ่าศพโดยนิติพยาธิแพทย์ แต่กรณีทั่วไปก็ให้พยาธิแพทย์ทั่วไปพิสูจน์ได้

การชันสูตรพลิกศพของประเทศอิหร่าน

ใช้ Medical Examiner System มีหน่วยงานรับผิดชอบคือ สถาบันนิติเวชโดยมีศูนย์นิติเวชทำหน้าที่รับผิดชอบหลัก การชันสูตรพลิกศพกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลที่ตายผิดธรรมชาติ ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำการชันสูตรพลิกศพต้องได้รับใบรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข แพทย์จะทำการรายงานให้ตำรวจ บางกรณีศาลจะสั่งให้ค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ของการตาย

การชันสูตรพลิกศพของประเทศอียิปต์

ใช้ Coroner System ผู้ทำการชันสูตรคือ พนักงานอัยการ (Procurator fiscal) โดยจะสืบสวนสอบสวนการตายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา สำหรับกรณีอื่น Coroner จะทำหน้าที่ส่งให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ของรัฐ โดยมีพยาธิแพทย์เข้าร่วมชันสูตร

การชันสูตรพลิกศพของประเทศมาเลเซีย

ใช้ระบบCommon Law และหลักความเสมอภาค ปัจจุบันเริ่มใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องภาคความผิดในกฎหมายอาญา แต่มักขัดกับหลักสิทธิเสรีภาพ จึงถูกจำกัดใช้เฉพาะสภาพบุคคล ครอบครัวและมรดก

การชันสูตรพลิกศพของประเทศสิงคโปร์

ใช้ระบบCommon Law โดยใช้ระบบไต่สวนเหมือนอังกฤษ แต่ความผิดอาญาใช้ระบบลูกขุน สำหรับกฎหมายอิสลามจะครอบคลุมในส่วนของสภาพบุคคล ครอบครัวและมรดก การสมรส การหมั้นและหย่า รวมถึงทรัพย์เฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

การชันสูตรพลิกศพของประเทศอินโดนีเซีย

ใช้ระบบไต่สวน กฎหมายอิสลามจะถูกนำมาใช้ในกรณีข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสภาพบุคคล ครอบครัว และมรดก กฎหมายอิสลามจึงไม่มีบทบาทมากนัก

การชันสูตรพลิกศพของประเทศตุรกี

ใช้ระบบกล่าวหาผสมกับระบบไต่สวน ในส่วนของการสืบสวนสอบสวน จะใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ภายใต้การควบคุมของอัยการ โดยศาลจะใช้การไต่สวนคู่กรณีทั้ง2 ฝ่าย บนพื้นฐานการสอบสวน

การจัดองค์กรที่รับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ในประเทศต่าง ๆ

การจัดองค์กรในประเทศต่างๆสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 รูปแบบ ดังนี้

1. หน่วยงานนิติเวชเป็นอิสระขึ้นตรงต่อฝ่ายบริหาร
2. หน่วยงานนิติเวชเป็นของมหาวิทยาลัย
3. หน่วยงานนิติเวชขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม(ศาลหรืออัยการ)
4. หน่วยงานนิติเวชรวมอยู่กับการบริการด้านสุขภาพ
5. หน่วยงานนิติเวชรวมอยู่กับกรมตำรวจ

จากการศึกษาระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว พบว่า บางประเทศมีระบบการชันสูตรพลิกศพมากกว่าหนึ่งระบบ ทั้งนี้ ระบบการชันสูตรพลิกศพขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศนั้นๆ ประเทศที่มีระบบการชันสูตรพลิกศพหลายระบบได้แก่สหรัฐอเมริกา มีทั้งระบบโคโรเนอร์และแพทย์สอบสวน ญี่ปุ่นและเม็กซิโกมีทั้งระบบศาลและระบบแพทย์สอบสวน อินเดียมีทั้งระบบโคโรเนอร์และระบบตำรวจ

บทที่ 3
การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis)

บทนี้จะเป็นการกล่าวถึงการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Analysis) โดยการวิเคราะห์ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ (Power) และความสนใจ (Interest) ของผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary stakeholders) หรือที่รวมเรียกว่าการจัดทำผังผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder mapping) ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการและบริบททั้งหมดเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ผลที่ได้จากผังผู้มีส่วนได้เสียจะถูกนำมาสังเคราะห์ต่ออีกขั้นด้วยการเรียงตามลำดับความสำคัญ (ขนาดของความเสี่ยงและโอกาส) ของประเด็นสำคัญต่าง ๆที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่าเดิมในการพัฒนากฎหมายระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพและองค์กรที่มีส่วนรับผิดชอบในอนาคตด้วย

จากการประชุมระดมสมองและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 17 หน่วยงาน ดังตาราง 3.1

ตาราง 3.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย (Holistic View)

ที่	ประเภทหน่วยงาน	รายละเอียดบุคคล/หน่วยงาน
1	**กระทรวงสาธารณสุข**	- กลุ่มกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข - กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ - กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ - แพทย์โรงพยาบาลชุมชน - แพทย์นิติเวช - พยาธิแพทย์ (ส่วนภูมิภาค)

ที่	ประเภทหน่วยงาน	รายละเอียดบุคคล/หน่วยงาน
2	**กระทรวงยุติธรรม**	- สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ - สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
3	**สำนักงานตำรวจแห่งชาติ**	- สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ - สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โรงพยาบาลตำรวจ - กองบัญชาการตำรวจนครบาล (น.1-น.8) - กองบัญชาการตำรวจภูธร (ทั้ง 9 ภาค)
4	**คณะอนุกรรมการ**	- คณะอนุกรรมการเพื่อการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ
5	**หน่วยงานด้านการพยาบาล**	- ผู้แทนสภาการพยาบาล
6	**ผู้แทนศาล**	- ส่วนกลาง - ส่วนภูมิภาค
7	**สมาคมแพทย์นิติเวช**	- ผู้แทนสมาคมแพทย์นิติเวช
8	**แพทยสภา**	- ผู้แทนแพทยสภา
9	**นิติเวชศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษา**	- นิติเวชศาสตร์ ศิริราชพยาบาล - นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - พยาธิวิทยาและ นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร - นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น - นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - นิติเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ - นิติเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10	**เรือนจำ**	- ผู้แทนเรือนจำ
11	**กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย**	- นายอำเภอ - ปลัดอำเภอ - กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน

ที่	ประเภทหน่วยงาน	รายละเอียดบุคคล/หน่วยงาน
12	**ภาคประชาชน**	- ประธานเครือข่ายผู้ได้รับความเสียหายทางการแพทย์ - คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
13	**มูลนิธิเก็บศพ**	- มูลนิธิปอเต็กตึ้ง - มูลนิธิร่วมกตัญญู
14	**สื่อมวลชน**	- ผู้แทนสื่อมวลชน
15	**สภาทนายความ**	- ผู้แทนสภาทนายความ
16	**ศาสนาอิสลาม**	- ผู้แทนศาสนาอิสลาม
17	**ผู้แทนบริษัทประกันภัย**	- บริษัทประกันชีวิต

ผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Map) จะแสดงค่าของผู้มีส่วนได้เสียในลักษณะพิกัด Coordinate (X, Y) โดยที่

X = Power หรือ อำนาจ จะคิดจากคะแนนเฉลี่ยของการให้คะแนนผู้มีส่วนได้เสียใน 4 มิติด้วยกันคือ

- อำนาจในเชิงสังคม
- อำนาจทางกฎหมาย
- อำนาจทางการเมือง
- อำนาจทางเศรษฐกิจ-งบประมาณ

Y = Interest หรือ ความสนใจ จะคิดจากคะแนนเฉลี่ยของการให้คะแนนผู้มีส่วนได้เสียใน 5 มิติ ด้วยกันคือ

- ในแง่ผลกระทบทางสังคม
- ในแง่ผลกระทบทางกฎหมาย
- ในแง่ผลกระทบทางเศรษฐกิจ
- ในแง่ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย

โดยให้น้ำหนักแต่ละปัจจัยเท่าๆกันและนำมาแสดงผลใน Matrix ที่กำหนดค่าไว้ 4 กลุ่ม โดยจะให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียที่มีพิกัดคะแนนตกอยู่ใน Quadrant A1 หรือที่รวมเรียกว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary Stakeholder) ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้จะมีผลต่อนโยบาย กฎหมาย กระบวนการ รวมทั้งรูปแบบขององค์กรที่มีส่วนรับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพในอนาคต คณะวิจัยได้ใช้เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นในส่วนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียทั้งการทำ Focus Group และการส่งแบบสอบถามการให้คะแนน (Stakeholder Scoring) ให้กับตัวแทนของทุกกลุ่ม ผลลัพธ์ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นและการให้คะแนนจะแสดงในผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านล่างนี้

แผนภาพ 3.1 ผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการชันสูตรพลิกศพไทย

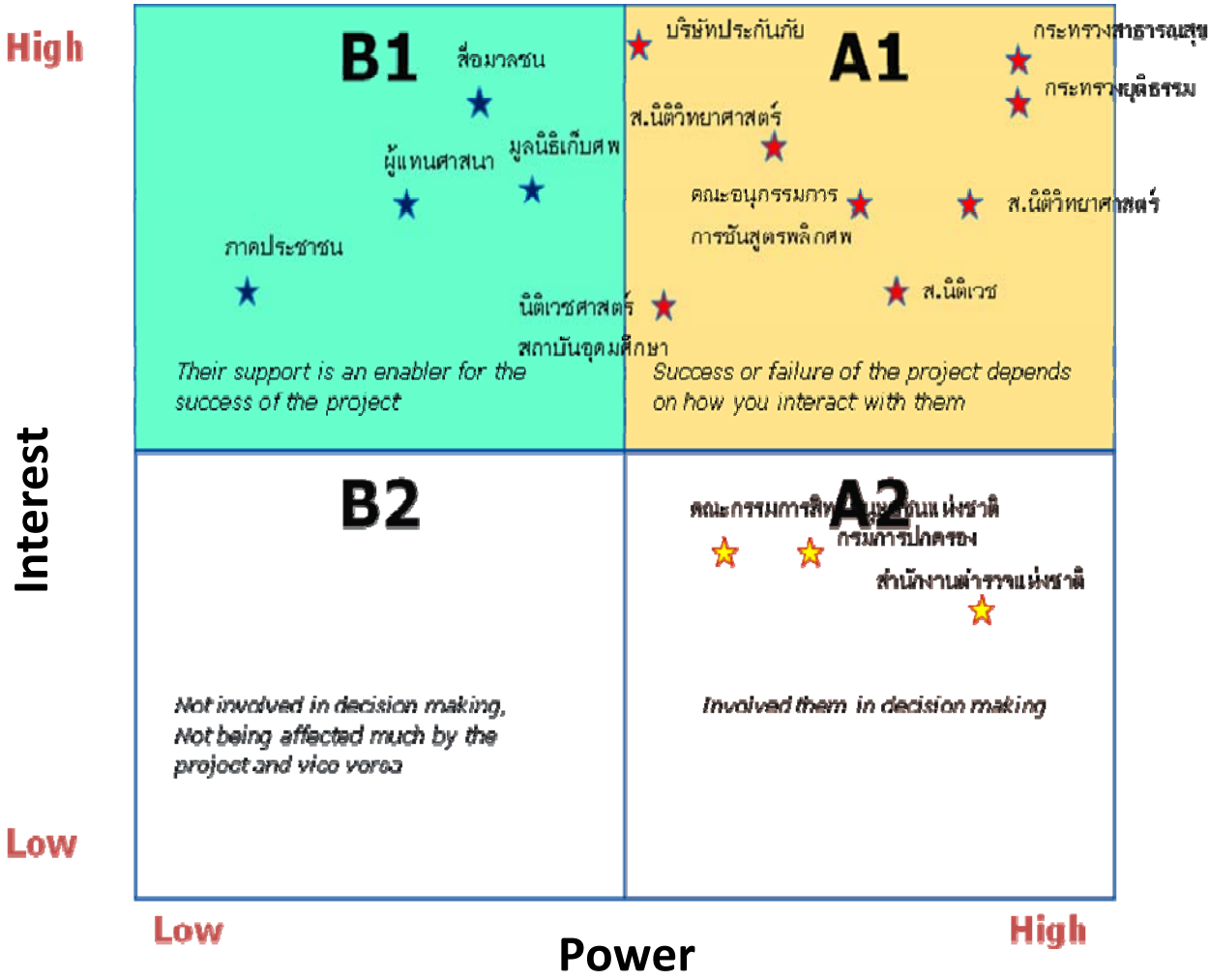

จากผลคะแนน ผู้มีส่วนได้เสียหลักในเบื้องต้นมีทั้งหมดมีทั้งหมด 8 (กลุ่ม) องค์กร โดยมีระดับกระทรวง 2 ที่นับว่าเป็นองค์กรหลัก ที่มีส่วนผลักดัน พัฒนา และบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งบริหารงบประมาณ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตทั้งสิ้น ในภาคการวิเคราะห์ในลำดับต่อไป จะนำประเด็นสำคัญที่ผู้มีส่วนได้เสียหลักในกลุ่มนี้หยิบยกขึ้นมา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การผลักดัน พัฒนา และ/หรือ ปรับปรุง นโยบายและกระบวนการดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพ ในลำดับต่อไป

แผนภาพ 3.2 ผังการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นสำคัญที่รวบรวมจากผู้มีส่วนได้เสียหลัก

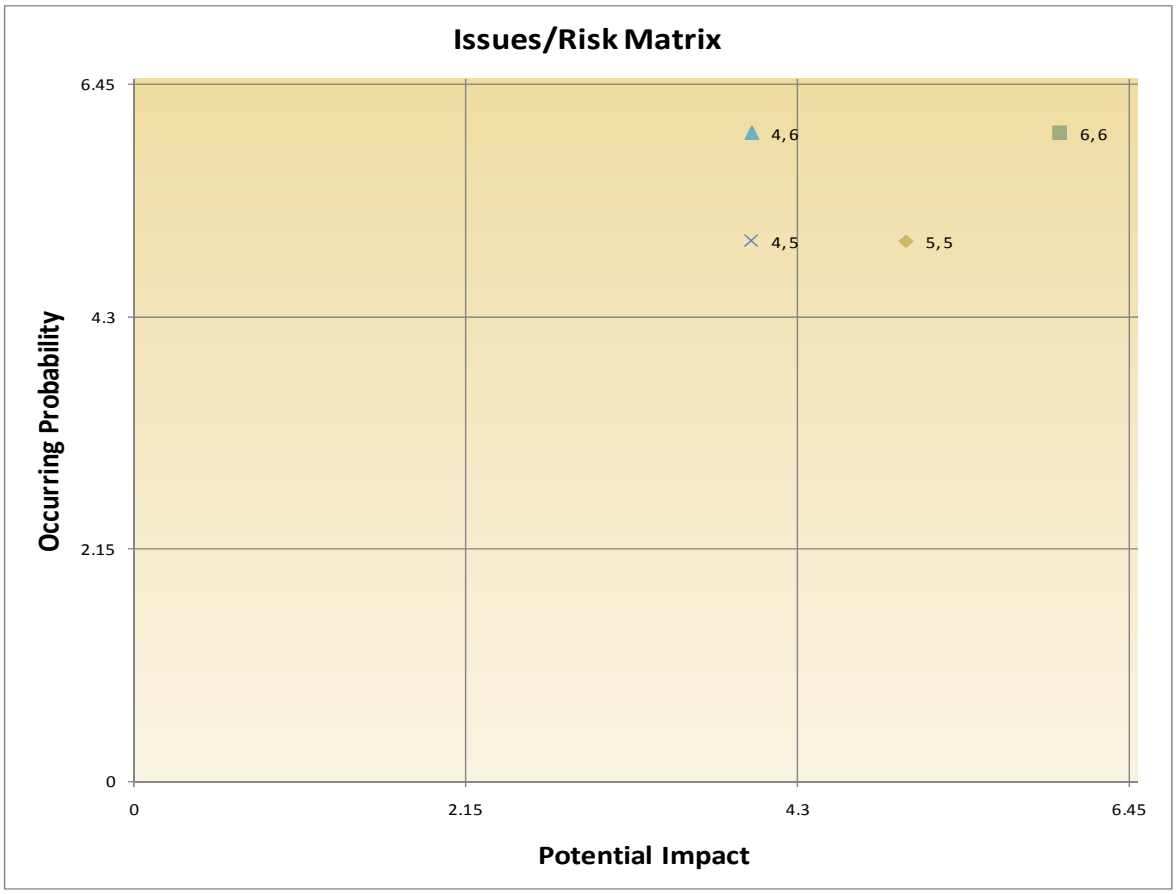

Issues (ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง)	Potential Impact (1-6)	Occurring Probability (1-6)	(X, Y)
การขาดแคลนบุคลากร	Severe	Occasional	(5,5)
การขาดนโยบายองค์รวมที่ชัดเจน	Catastrophic	Likely	(6,6)
การขาดองค์กรเจ้าภาพ / การขาดกลไกในการประสานและจัดการระบบ	Major	Likely	(4,6)
ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน	Major	Occasional	(4,5)

สรุปประเด็นสำคัญและแนวทางการแก้ไขเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง

ประเด็นสำคัญ	รายละเอียด	แนวทางการแก้ไขที่เสนอ
1. ปัญหาการขาดนโยบายองค์รวมที่ชัดเจน	- กฎหมายและนโยบายเปลี่ยนตามสภาพการณ์การเมืองนโยบายเปลี่ยนตามผู้นำรัฐ/องค์กร - การประสานงาน / จัดเก็บฐานข้อมูลบุคคล (ฐานข้อมูลกลาง) และระดับการเข้าถึงข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน	- จัดทำเป็นแผนหรือวาระแห่งชาติที่มีกรอบชัดเจน ไม่ขึ้นกับสภาวการณ์ทางการเมือง - จัดตั้งหรือเพิ่มเติมคณะอนุกรรมการที่มาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในทุกภาคส่วน
2. ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร	- ปัญหานี้เกิดจากการเอางานยุติธรรมไปผูกไว้กับระบบสาธารณสุข ซึ่งทำให้ประเทศไทยหาตำแหน่งของแพทย์นิติเวชมาไม่ได้ -โครงสร้างกฎหมาย (ไม่เปิดช่องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใกล้กระบวนการยุติธรรม / การชันสูตร รวมถึงโครงสร้างไม่ชัดเจนถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง) - การบริหารจัดการ (ที่ระบุให้แพทย์	- ผลักดันพระราชบัญญัตินิติวิทยาศาสตร์ และกฎหมายรองรับอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้เกิดขึ้น

ประเด็นสำคัญ	รายละเอียด	แนวทางการแก้ไขที่เสนอ
	นิติเวชเป็นคนแรกที่กฎหมายต้องการให้เข้ามาทำงาน / แต่ประเทศไทยไม่มีแพทย์นิติเวช จึงแก้ปัญหาโดยการขอยืดระยะเวลาการใช้กฎหมายนี้)	
3. การขาดองค์กรเจ้าภาพ และ/หรือการขาดกลไกในการประสานและจัดการระบบ	- การคิดต้องทั้ง Administration และ Service โดยระบบต้องเกิดจากการประสานระหว่างหน่วยงาน ยากที่จะฝังไว้ในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือตั้ง Secretary office ไปตั้งไว้ในกระทรวง หรือตั้ง Secretary office ในรูปแบบขององค์กรอิสระ	- จัดตั้งเป็นสำนักงานคณะกรรมการ ไม่ต้องจัดตั้งหน่วยงานใหม่แต่ให้จัดตั้งในลักษณะ Organizer หรือ Committee ในการดำเนินงานแบบ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ที่ครอบคลุมไปทั่วประเทศ - พิจารณาการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการที่เป็นลักษณะ Purchase Service ที่ไม่ต้องมีบุคลากรมากมาย แต่ทำหน้าที่คุมงบประมาณ - อาจมีคำสั่งจากคณะรัฐมนตรีให้มีหน่วยงานเจ้าภาพ ในการออกแบบ โครงสร้างและรูปแบบการบริหารจัดการ ซึ่งให้กลไกทางกฎหมายเข้ามาดูแลการดำเนินการเมื่อแล้วเสร็จโครงการ
4. ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน	- การรักษาสิทธิมนุษยชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความตระหนักในการที่ประชาชนจะรักษาสิทธิ์ของตนเอง	- การจัดทำแผนผู้มีส่วนได้เสียโดยละเอียดและทำประชาพิจารณ์

จากการวิเคราะห์ผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Map) และผังการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นหลัก (Issue Prioritization Matrix) สามารถทำให้คณะวิจัยสามารถสรุปรูปแบบการจัดตั้งองค์กรที่ได้จากการสังเคราะห์ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้อง (Key Issues) เพื่อการทำภาพอนาคตระบบการดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรเจ้าภาพ (กรมชันสูตรพลิกศพ) ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary Stakeholders) ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงยุติธรรม และ/หรือ ส.ตำรวจแห่งชาติ

2. การจัดตั้งองค์กรอิสระใหม่เพื่อดำเนินการด้านชันสูตรพลิกศพโดยเฉพาะโดยมีกฎหมาย (พรบ.) รองรับการจัดตั้งองค์กร ซึ่งอาจมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ภายใต้การร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชน (สหสาขา)

2.2 การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ที่มีรูปแบบเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้การกำกับของสำนักนายกรัฐมนตรี

2.3 การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ที่มีรูปแบบเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้การกำกับของรัฐมนตรี ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งสองแนวคิดคือ กระทรวงยุติธรรม หรือ กระทรวงสาธารณสุข

3. การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ในรูปแบบองค์กรอิสระ ในรูปแบบองค์การมหาชน และมีคณะกรรมการบริหารที่ได้รับการสรรหาจากทุกภาคส่วน และอาจให้มีกระบวนการตรวจสอบที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายเช่น NGOs ที่ได้รับการจดทะเบียนเข้ามาร่วมตรวจสอบ

4. การจัดตั้งในรูปแบบสำนักงานคณะกรรมการ ไม่ต้องจัดตั้งหน่วยงานใหม่แต่ให้จัดตั้งในลักษณะ Organizer หรือ Committee ที่เป็นลักษณะ Purchase Service ที่ไม่ต้องมีบุคลากรมากมาย แต่ทำหน้าที่คุมงบประมาณ

บทที่ 4
การนำเสนอผลเดลฟี

บทนี้จะเป็นการกล่าวถึงผลจากการตอบแบบสอบถามเดลฟี ซึ่งในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ได้เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มที่ได้จากการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมการสัมมนา เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เข้าสัมมนาเข้าไปตอบแบบสอบการวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time Delphi) โดยแจก Login และ Password ให้

<u>ประเด็นคำถามเดลฟีสำหรับภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย</u>

ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก 3 คำถาม ได้แก่

1. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยพิจารณาจาก
    1.1 การเข้าถึงบริการของประชาชน
    1.2 ความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการ
    1.3 คุณภาพการตรวจชันสูตรพลิกศพที่ยอมรับได้
    1.4 ความน่าเชื่อถือของระบบ
    1.5 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (ได้แก่ ญาติ ผู้ตาย และผู้ต้องสงสัย)
    1.6 ความสามารถในการพัฒนาบุคลากรชันสูตรพลิกศพ
    1.7 ความพร้อมในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ณ ปัจจุบัน (ด้านบุคลากร / องค์กร / งบประมาณ)
    1.8 ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หากจะพัฒนาหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต
2. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่รวบรวมเอกสาร/รายงาน/หลักฐาน (สำนวนการชันสูตรพลิกศพและสำนวนการสอบสวน)
3. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่สรุปพฤติการณ์การตายว่าเกี่ยวข้องเป็นคดีอาญา

ผลสรุปจากการตอบคำถามเดลฟีสำหรับภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย

1. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

1.1 ภาพรวมของ “ศักยภาพ” ของแต่ละหน่วยงานในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

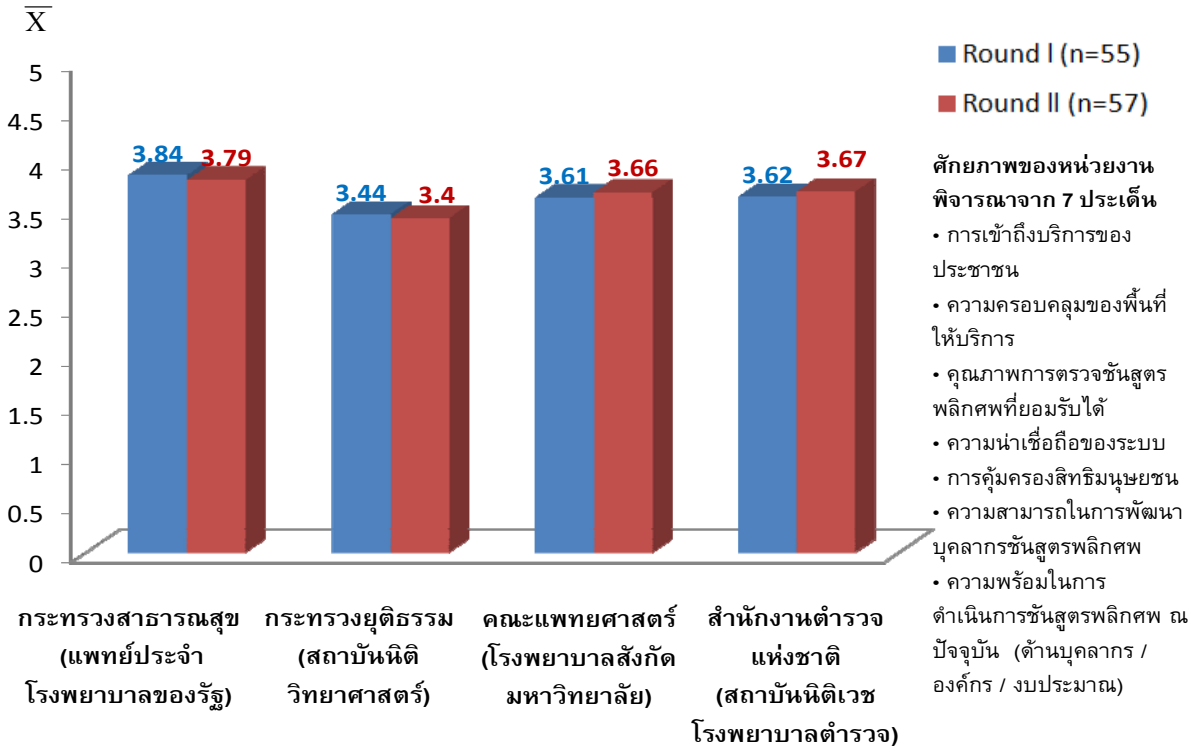

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ากระทรวงสาธารณสุข (แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ) เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพโดยรวมสูงที่สุด หากรับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ (Mean = 3.84/ 3.79) รองลงมาคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ) (Mean = 3.62/ 3.67) โดยมีรายละเอียดในประเด็นย่อย 7 ประเด็น ดังนี้

(1) การเข้าถึงบริการของประชาชน

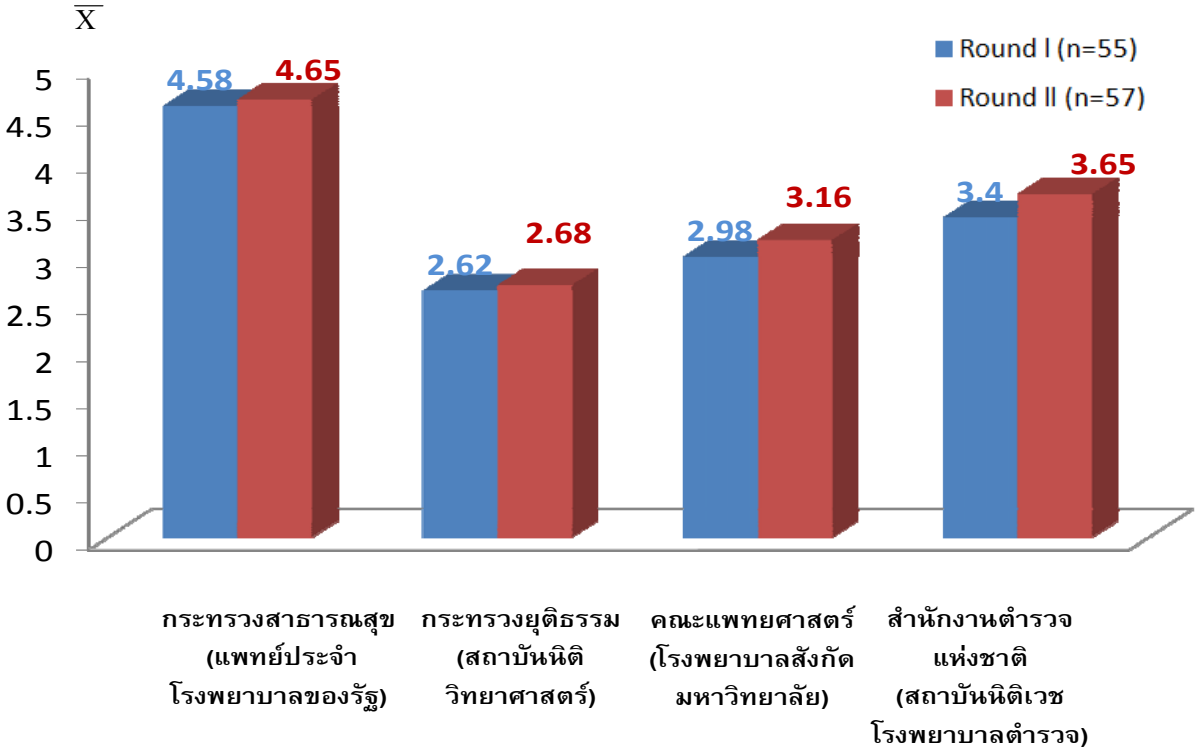

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากกระทรวงสาธารณสุข (แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ)รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะช่วยให้การเข้าถึงบริการของประชาชนสูงที่สุด (Mean = 4.58/ 4.65) รองลงมาคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ) (Mean = 3.4/ 3.65)

(2) ความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการ

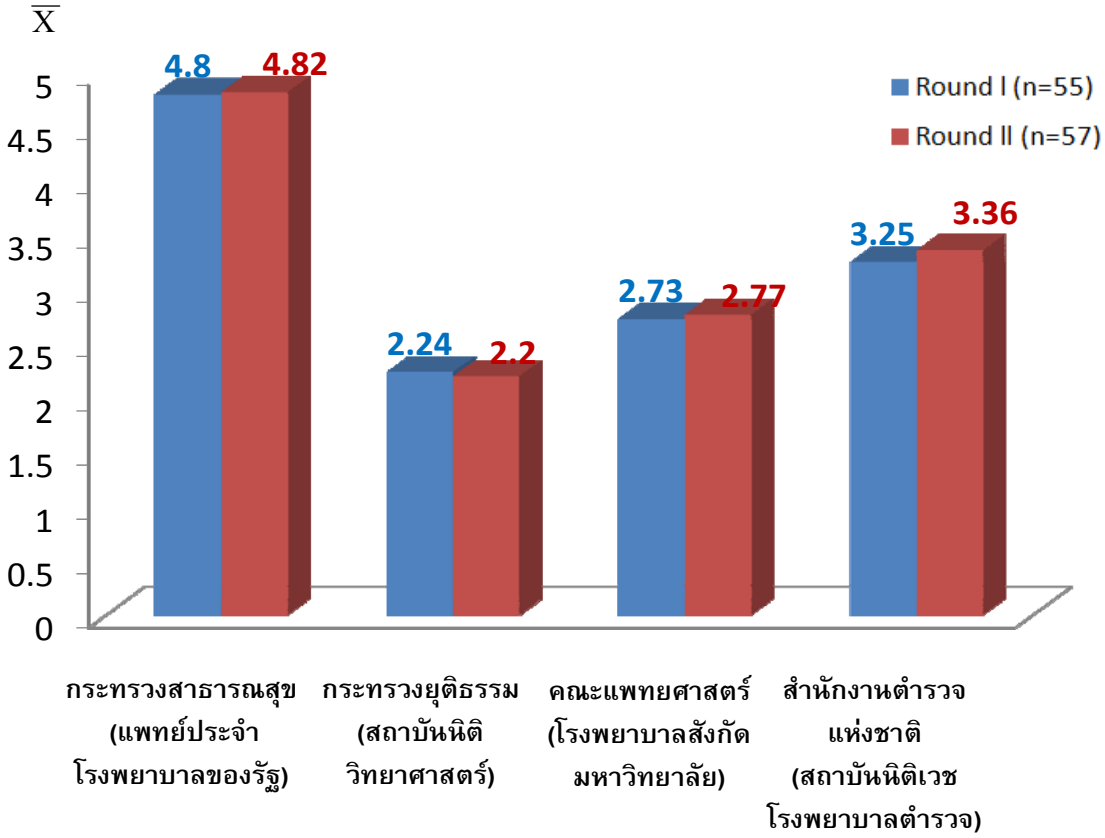

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากกระทรวงสาธารณสุข (แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ) รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะช่วยให้เกิดความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการสูงที่สุด (Mean = 4.8/ 4.82) รองลงมาคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบัน นิติเวชโรงพยาบาลตำรวจ) (Mean = 3.25/ 3.36)

(3) คุณภาพการตรวจชันสูตรพลิกศพที่ยอมรับได้

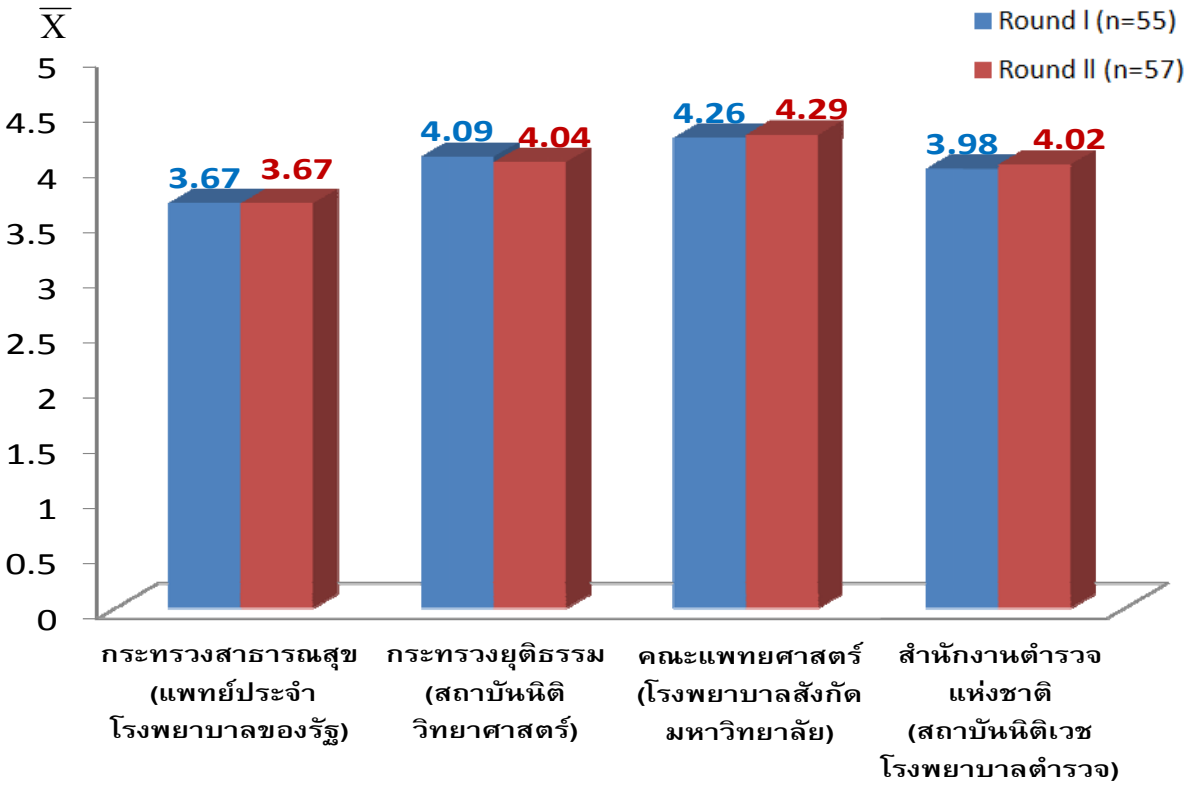

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากคณะแพทยศาสตร์ (โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย) รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะช่วยให้มีคุณภาพการตรวจชันสูตรพลิกศพที่ยอมรับได้สูงที่สุด (Mean = 4.26/ 4.29) รองลงมาคือกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) (Mean = 4.09/ 4.04)

(4) ความน่าเชื่อถือของระบบ

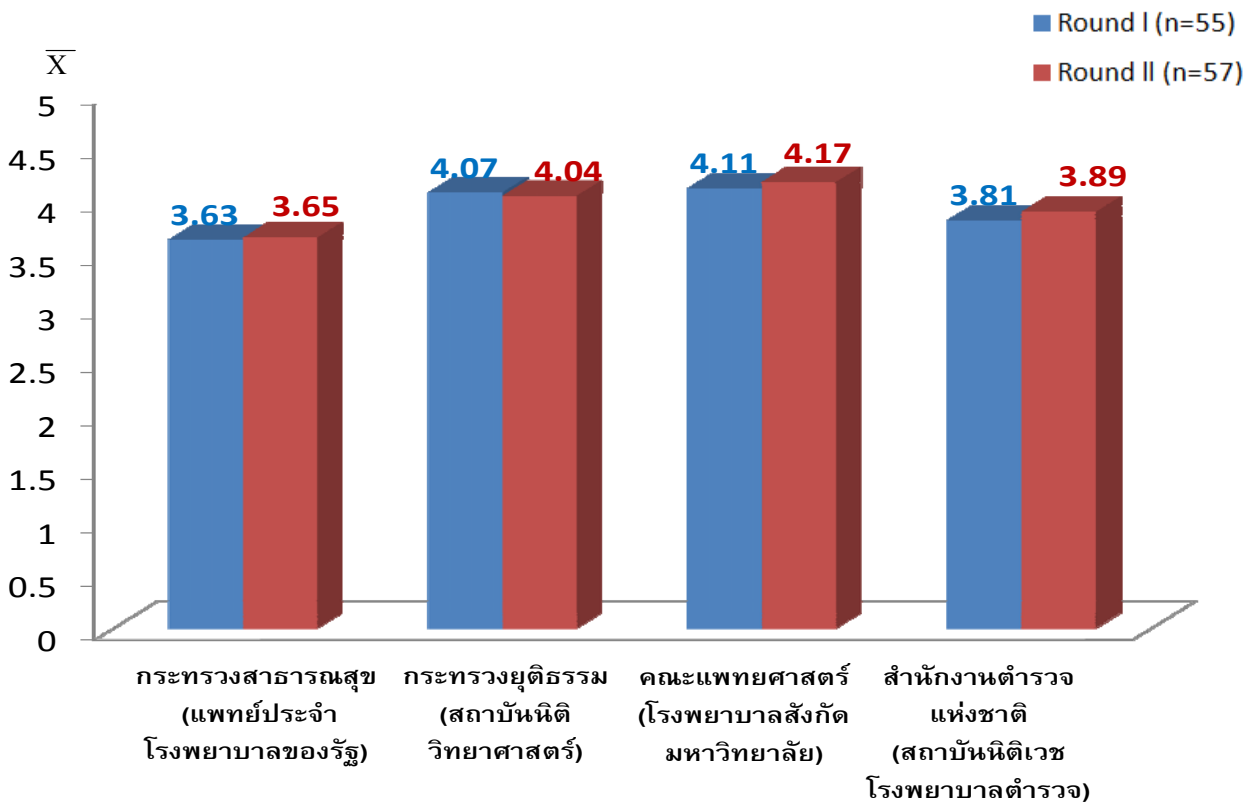

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากคณะแพทยศาสตร์ (โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย) รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะช่วยให้มีความน่าเชื่อถือของระบบสูงที่สุด(Mean = 4.11/ 4.17) รองลงมาคือกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) (Mean = 4.07/ 4.04)

(5) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (ได้แก่ ญาติ ผู้ตาย และผู้ต้องสงสัย)

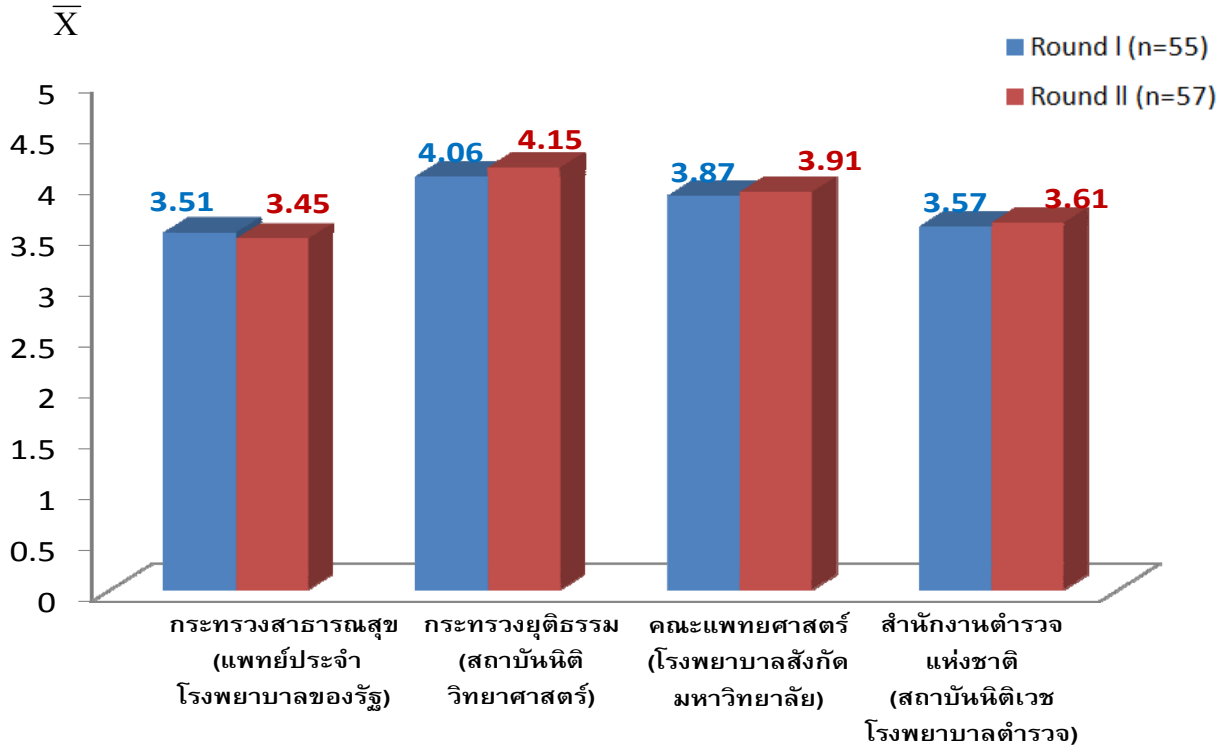

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะช่วยให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (ได้แก่ ญาติผู้ตาย และผู้ต้องสงสัย)สูงที่สุด (Mean = 4.06/ 4.15) รองลงมาคือ คณะแพทยศาสตร์(โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย) (Mean = 3.87/ 3.91)

(6) ความสามารถในการพัฒนาบุคลากรชันสูตรพลิกศพ

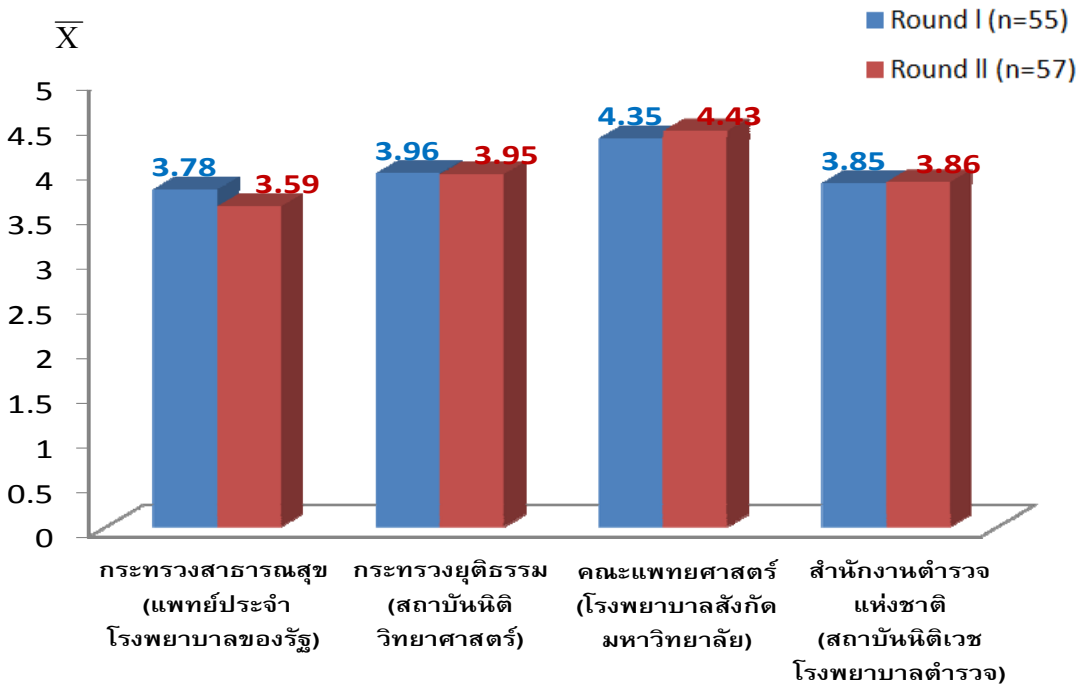

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหากคณะแพทยศาสตร์ (โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย) รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพจะมีความสามารถในการพัฒนาบุคลากรชันสูตรพลิกศพได้สูงที่สุด (Mean = 4.35/ 4.43) รองลงมาคือกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) (Mean = 3.96/3.95)

(7) ความพร้อมในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ณ ปัจจุบัน (ด้านบุคลากร / องค์กร / งบประมาณ)

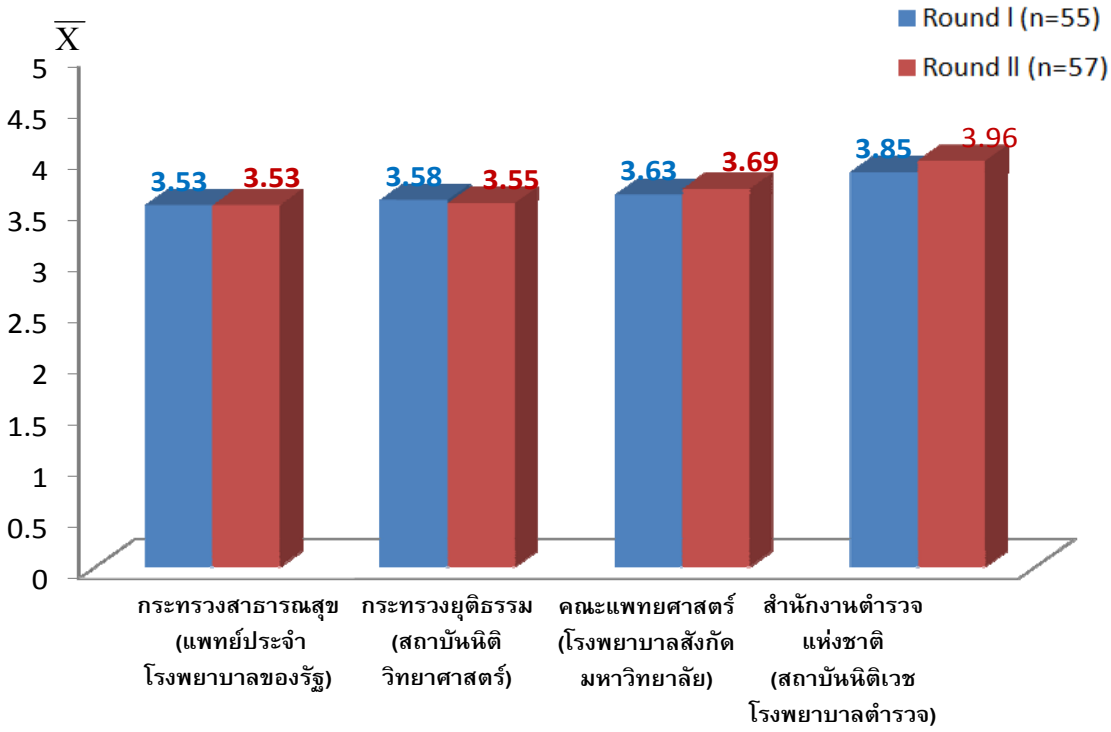

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบันนิติเวชโรงพยาบาลตำรวจ)เป็นหน่วยงานที่ความพร้อมมากที่สุดในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ณ ปัจจุบัน (ด้านบุคลากร / องค์กร / งบประมาณ) (Mean = 3.85/ 3.96) รองลงมาคือ คณะแพทยศาสตร์ (โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย) (Mean = 3.63/ 3.69)

1.2 ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หากจะพัฒนาหน่วยงานดังกล่าวให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต

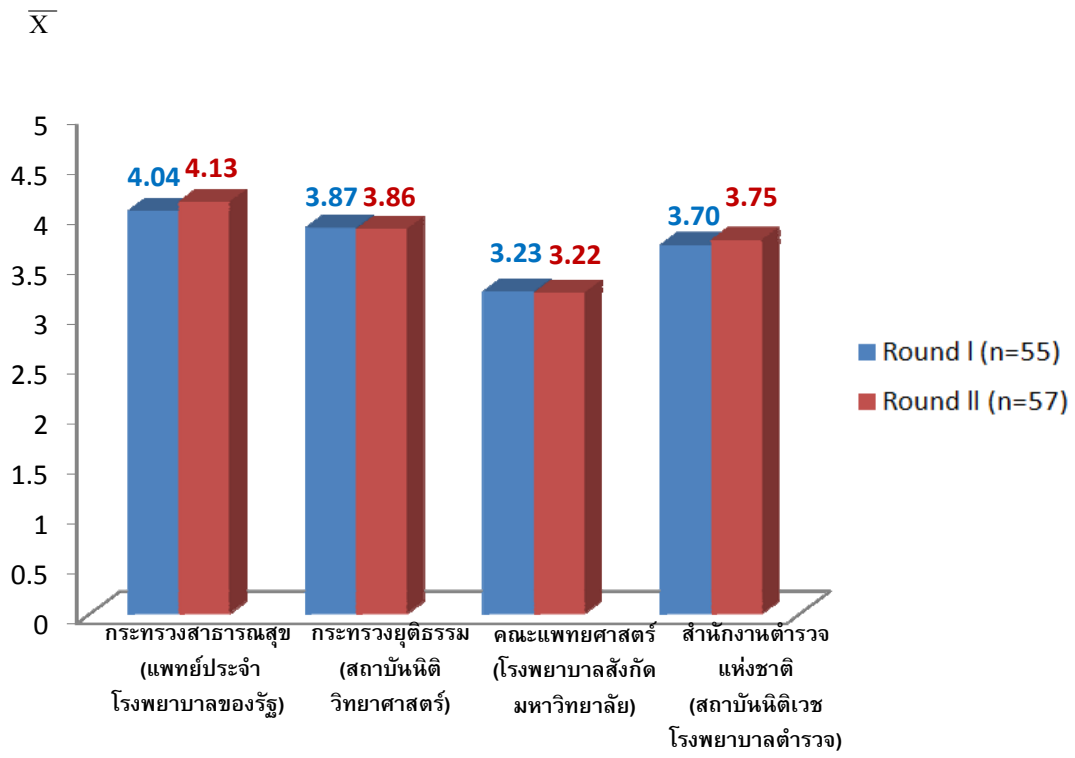

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าการพัฒนากระทรวงสาธารณสุข (แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ) ให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคตนั้น มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติสูงที่สุด (Mean = 4.04/ 4.13) รองลงมาคือกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) (Mean = 3.87 /3.86)

1.3 การเปรียบเทียบ “ศักยภาพ” ของหน่วยงาน กับ “ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ” หากจะพัฒนาหน่วยงานดังกล่าวให้เป็น “เจ้าภาพหลักของงานชันสูตรพลิกศพ” ในอนาคต

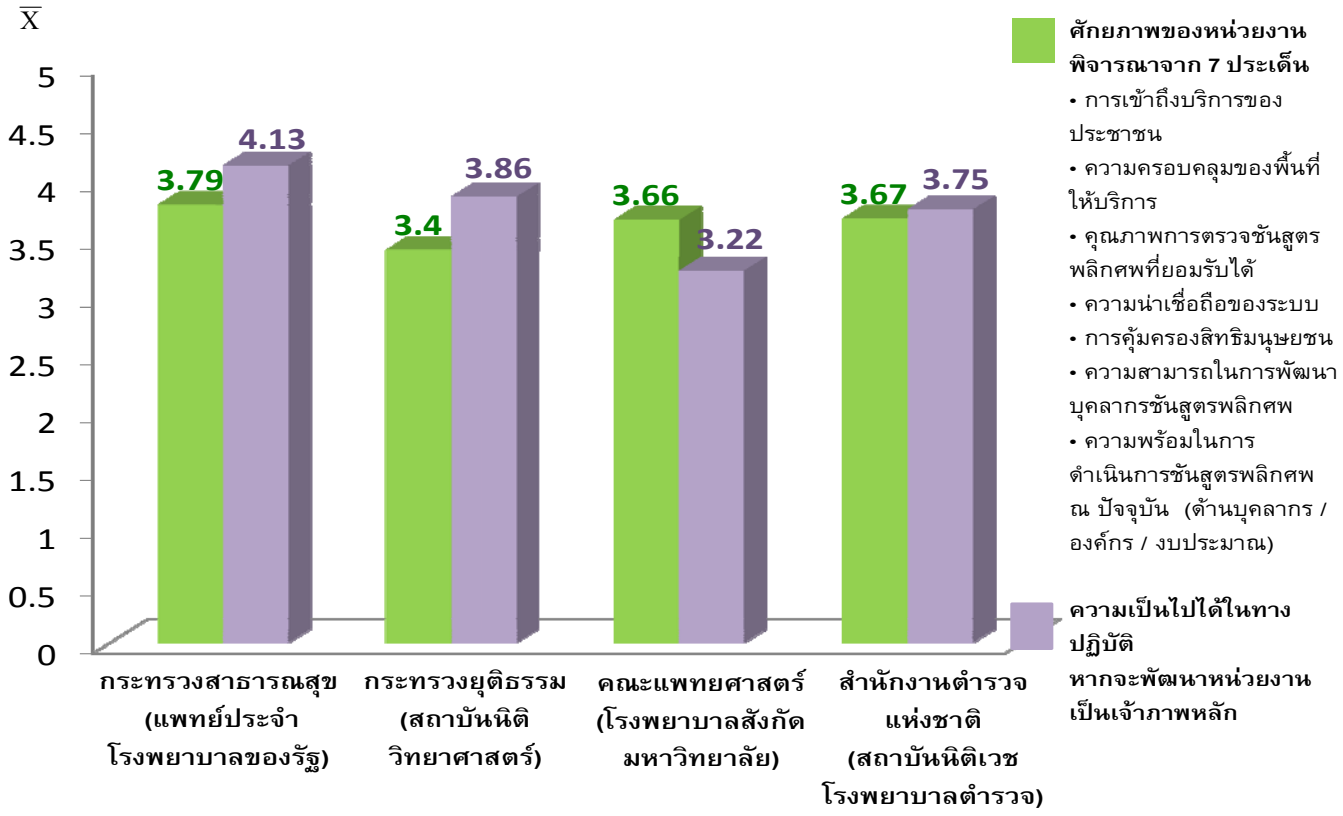

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่ากระทรวงสาธารณสุข (แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐ)เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการชันสูตรพลิกศพสูงที่สุด(Mean = 3.79) และมีความเป็นไปได้สูงที่สุดหากจะพัฒนากระทรวงสาธารณสุขให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต (Mean = 4.13) ในขณะที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบันนิติเวชโรงพยาบาลตำรวจ) เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการชันสูตรพลิกศพรองลงมา (Mean = 3.79) **แต่**ไม่ใช่หน่วยงานที่จะพัฒนาให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต ซึ่งหน่วยงานที่มีความเป็นไปได้รองลงมา หากจะพัฒนาให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต ได้แก่ กระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นคำถามหลักที่ 1

- Ministry of public health should be the first priority to improve and encourage postmortem inquest system and should further organize this field of service into an independent department to serve both specialty work and routine hospital work.
- ในทางปฏิบัติควรมีการพิจารณาทั้งทางเทคนิคและทางวิชาการ เช่น กระทรวงสาธารณสุข การสรุปผลทั้งทางเทคนิคและวิชาการอาจเป็นแพทย์ แต่การเก็บหลักฐานทั้งที่เป็น ศพ และไม่เป็นศพ ส่วนใหญ่เป็นพยาบาล เนื่องจากมีการกระจายมากกว่าบุคลากรประเภทอื่น สภาการพยาบาลทำการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ในการปฏิบัติงานของพยาบาล ER ทั่วประเทศ 1000 คน มากกว่า 60% และมากกว่า 80% ในต่างจังหวัด ได้รับมอบหมายให้เก็บหลักฐานคดี และชันสูตรเบื้องต้นเพื่อรายงานแพทย์สำหรับการสรุปผล ดังนั้น แม้ตำรวจทางเทคนิคจะสามารถเข้าถึงพื้นที่ แต่ก็ต้องร่วมมือเชิงวิชาการกับแพทย์ เพื่อให้ประชาชนได้รับความมั่นใจในการพิทักษ์สิทธิ์ทั้งของญาติและผู้ตาย
- ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใด สามารถให้บริการการชันสูตรศพได้ครบถ้วนเหมาะสมทุกประเด็น แพทย์ที่ทำหน้าที่ได้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด คือแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถในการตรวจศพ(แพทย์นิติเวช) แต่ปัญหาคือแพทย์นิติเวชมีไม่พอ แพทย์กระทรวงสาธารณสุขมีทุกจังหวัดแต่ไม่มีความรู้ทางนิติเวชเพียงพอ
- ควรตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ และสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
- การชันสูตรพลิกศพที่ตอบในข้อคำถามคือการชันสูตรเบื้องต้นเท่านั้น ยังไม่ได้กล่าวถึงความพร้อมในการออกชันสูตร
- กระทรวงยุติธรรมควรเป็นหน่วยงานในคดีหรือกรณีพิเศษ หรือเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อมีปัญหาหรือมีข้อโต้แย้ง
- ในปัจจุบันเจ้าภาพในทางกฎหมายเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและแพทย์ที่ต้องออกไปทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมในการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น ส่วนพนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อแพทย์ที่ใดขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสะดวกมากกว่าการทำตามหน้าที่
- ควรแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดหน่วยงานหลักตามภาพอนาคตที่ได้สัมมนาร่วมกัน เพื่อดำรงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมที่มีความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้น

- เห็นด้วยกับการมีหน่วยงานและบริหารองค์กรแบบสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
- ควรให้มีหน่วยงานอิสระ โดยอาจทำเป็นองค์การมหาชน และมีคณะกรรมการระดับชาติที่มีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย รวมถึงประชาชนเข้าร่วมด้วย
- กระทรวงสาธารณสุขเป็นจ้าภาพ เนื่องจากมีบุคคลากรในสังกัดครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยได้รับการอบรมในเชิงเทคนิค และแง่มุมของกฎหมาย จาก นิติเวช ทุกสถาบัน และมี Procedure ที่จัดทำร่วมกัน
- ควรมีหน่วยงานใหม่
- ควรเข้าใจว่าการชันสูตรพลิกศพมี 2 ขั้นตอน คือ 1. การไปดูศพ ณ บริเวณที่เกิดเหตุ๒. การผ่าศพแยกธาตุ สำหรับขั้นตอนที่ 1 เห็นว่าไม่จำเป็นต้องสร้างบุคลากรที่เชี่ยวชาญถึงขั้นเป็นแพทย์เฉพาะทางนิติเวชวิทยา แต่ขั้นตอนที่ 2 จำเป็นต้องให้ผู้ผ่าศพแยกธาตุมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางนิติเวชวิทยาโดยตรง
- การชันสูตรพลิกศพที่ตอบในข้อคำถาม คือ การชันสูตรเบื้องต้นเท่านั้น และถ้าสามารถจัดให้มีหน่วยบริการทุกๆ 200กม.ก็จะสมบูรณ์แบบ

2. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่รวบรวมเอกสาร/รายงาน/หลักฐาน (สำนวนการชันสูตรพลิกศพและสำนวนการสอบสวน)

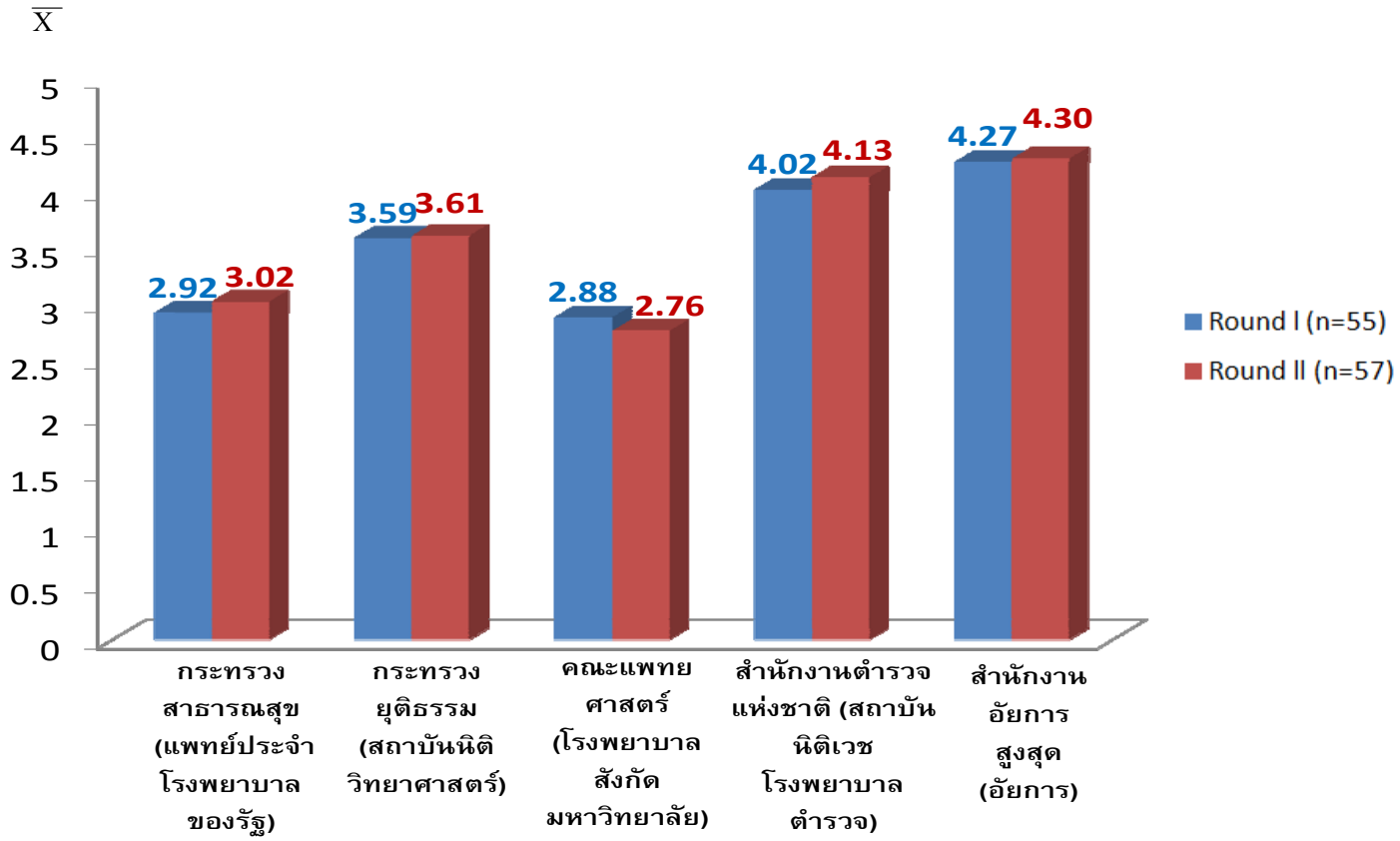

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่รวบรวมเอกสาร/รายงาน/หลักฐาน(สำนวนการชันสูตรพลิกศพและสำนวนการสอบสวน) มากที่สุด ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด(Mean = 4.27/ 4.30) รองลงมาคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ) (Mean = 4.02/ 4.13)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นคำถามหลักที่ 2

- ควรมีการคานอำนาจซึ่งกันและกัน
- ควรเป็นพนักงานสอบสวนหรืออัยการเนื่องจากมีความรู้ด้านกฎหมาย
- This topic depends on which system the legislation choosed.
- คณะแพทยศาสตร์เป็นฝ่ายสนับสนุนทางวิชาการ กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงสาธารณสุขเก็บหลักฐาน กำหนด
นโยบาย ตำรวจเป็นผู้ใช้หลักฐานทำสำนวน อัยการใช้เพื่อadvocateผู้เสียหาย
- ควรมีการรวบรวมไว้หลายที่เพื่อว่าเป็นการคานอำนาจและตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน
- ในกรณีนี้ หน่วยงานใดเป็นผู้รวบรวมก็ได้ ขอเพียงให้การดำเนินการชันสูตรเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมก็พอแล้ว
- หน่วยงานใดออกชันสูตรก็ต้องเป็นหน่วยงานนั้นที่ออกรายงาน
- ส่วนมากพนักงานสอบสวนจะมีส่วนได้เสียในคดี แต่ระบบก็ให้การสอบสวนอยู่ที่ตำรวจ จึงควรให้ข้อมูลอยู่ที่อัยการซึ่งน่าจะเป็นกลางกว่า ส่วนกระทรวงยุติธรรมก็ไม่มีศักยภาพพอและภารกิจอาจจะเกินกรอบอำนาจ แต่ก็เป็นหน่วยงานที่น่าสนใจที่จะไว้วางใจ
- สำนวนการชันสูตรควรมอบให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญนิติเวช ส่วนสำนวนการสอบสวนควรให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับผิดชอบ
- ควรวางแผนระยะสั้นเพื่อแก้ปัญหาด้วย
- ควรมีสถาบันใหม่
- ควรเข้าใจว่าการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวนี้มี 2 ส่วน คือ 1) สำนวนชันสูตรพลิกศพ 2) สำนวนการสอบสวนคดีอาญาเพื่อการตรวจสอบถ่วงดุลควรให้มีหน่วยงานที่เป็นอิสระแยกจากกันกล่าวคือหน่วยงานหนึ่งทำสำนวนชันสูตรพลิกศพซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวนรับผิดชอบทำสำนวนดังกล่าว ส่วนสำนวนการสอบสวนคดีอาญาคงต้องเป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนเช่นเดิม

3. หน่วยงานที่ควรทำหน้าที่สรุปพฤติการณ์การตายว่าเกี่ยวข้องเป็นคดีอาญา

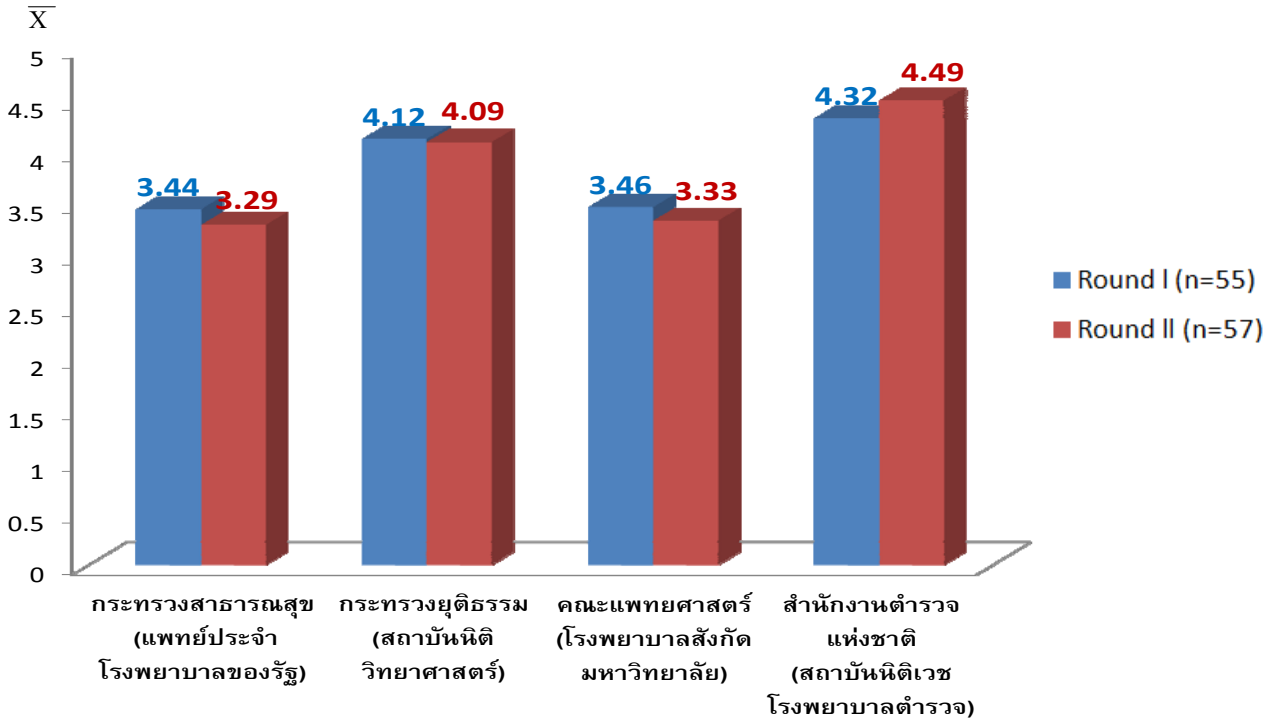

ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความเห็นว่าหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่สรุปพฤติการณ์การตายว่าเกี่ยวข้องเป็นคดีอาญามากที่สุด ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด (Mean = 4.49/ 4.32) รองลงมาคือกระทรวงยุติธรรม (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์) (Mean = 4.12/ 4.09)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นคำถามหลักที่ 3

- ควรให้แพทย์ไปทำหน้าที่รักษาประชาชน และควรให้มหาวิทยาลัยสอนเด็กๆ จะดีกว่า
- Regarding this issue, all of the choices should take no action on civil or criminal trial. Manner should be all involving in criminal case only, but trial procedure may depend on legal way not postmortem inquest (all over the world behave this way too).
- ผู้ที่ทำหน้าที่ชันสูตรทั้งพนักงานสอบสวนและแพทย์ต้องดูพยานหลักฐานทั้งหมดและเป็นผู้สรุป แต่อาจจะให้มีคล้าย second opinion จากหน่วยงานอื่นๆมากกว่าที่จะให้คนที่ไม่ได้ทำการชันสูตรเลยเป็นคนลงความเห็น แต่อยากให้มีกลุ่มหรือบุคคลที่สามมาช่วยตรวจสอบไม่ใช่การสรุปให้
- หน่วยงานที่กำหนดปรากฏเป็นแพทย์ทั้งสิ้น แพทย์หน่วยงานไหนก็ได้ที่มีความรู้ทางนิติเวชอย่างพอเพียงจึงเห็นว่าควรเปลี่ยนระบบใหม่ให้แพทย์เป็นเจ้าภาพผู้ดำเนินการ อาจไปรวมกลุ่มเป็นหน่วยใหม่
- เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ตามที่กฎหมายระบุไว้ชัดเจนแล้ว
- คำถามนี้ คำตอบควรเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่ต้องใช้สถาบันนิติเวช เพราะเป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนพื้นที่
- ต้องเป็นหน่วยงานที่ออกชันสูตร ถ้ามัวแต่โยนให้ที่มีศักยภาพทำ คดีจะล่าช้า และผู้ออกควรเป็นผู้ชันสูตรเอง
- ตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่และแบ่งแยกประเภทงานให้ชัดเจน เช่น สัตวแพทย์ ทันตแพทย์ นิติแพทย์ เป็นต้น
- ควรเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งถูกตรวจสอบจากอัยการเพื่อคานอำนาจ
- ควรมอบหมายให้ผู้มีความรู้โดยตรงเป็นแพทย์แต่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับนิติเวชเพราะจะมีความชำนาญเป็นการเฉพาะและตั้งหน่วยงานขึ้นในระดับจังหวัดและอำเภอให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เช่น สถาบันนิติเวชระดับกรม กอง ก็จะทำให้การชันสูตรพลิกศพสู่มาตรฐานในอนาคต ตรวจสอบได้
- ควรเสนอรูปธรรมในการแก้ปัญหา ควรมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโดยกระทรวงยุติธรรมและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการโดยเฉพาะ เพราะจะทำให้สามารถตั้งได้ไม่ต้องมีงบในการจ้างบุคลากรอีก และเห็นด้วยกับภาพอนาคตในกลุ่มที่ 6 มาก เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ตามที่กฎหมายระบุไว้ชัดเจนแล้ว
- ควรมีหน่วยงานใหม่

- ควรเป็นอัยการ

บทที่ 5

การนำเสนอผลภาพอนาคต

บทนี้จะเป็นการกล่าวถึงผลจากการวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning) ซึ่งในการจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อระดมสมองการวางแผนภาพอนาคตนั้น จัดกลุ่มโดยการพิจารณาจากคำตอบของการตอบแบบสอบถามเดลฟีแบบออนไลน์ ให้ผู้ที่มีแนวความคิดคล้ายกันอยู่กลุ่มเดียวกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้จัดกลุ่มเพื่อระดมสมองการวางแผนภาพอนาคตจำนวน 6 กลุ่มและได้ภาพอนาคตจำนวน 6 ภาพ ซึ่งมุ่งที่การระบุผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลัก

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. นายบุญโชติ เดชสม	ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ส่วนกลาง
2. นางนิจนิรันดร์ ส้มโอชา	ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ส่วนภูมิภาค
3. น.ส. นงเยาว์ อบสุวรรณ	เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน
4. นายยุทธชัย วัชระภาสกร	เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ
5. นายสุทธิชัย ธนะมณีพร	เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ
6. ร.ต.ท. ศุภชัย นิลวิสุทธิ์	ผู้แทนสถานีตำรวจภูธรสามควายเผือก จ. นครปฐม
7. รศ.ดร. ศิริอร สินธุ	กรรมการสภาการพยาบาล
8. นพ. สมชาย ผลเอี่ยมเอก	นายกสมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทย
9. น.ส. ดุษฎี พลภัทรพิเศษกุล	กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

Facilitator: ดร. นเรศ ดำรงชัย

Co-facilitator: น.ส. สุภัค วิรุฬหการุญ

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces / Trends)

STEEP	แนวโน้ม และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
แนวโน้มด้านสังคม (Social)	- มีแนวโน้มที่จะเพิ่มไปสู่สังคมที่มีความขัดแย้ง หาทางออกให้สังคมยากมากขึ้น - ผู้สูงอายุเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุเพิ่มมากขึ้น - ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้น
	- การเข้ามาตรวจสอบองค์กร จากบุคคลภายนอก - การเมืองเข้ามามีส่วนร่วม - สังคมมีแนวโน้มต้องรับรู้ทุกเรื่องและจะต้องเข้าไปตรวจสอบการกระทำของรัฐ หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ - สื่อสารมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในระบบชันสูตร เพื่อความโปร่งใส และเสมอภาค - การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต้องมีระบบ ขั้นตอน และข้อมูล
	- จำนวนบุคลการที่เกี่ยวข้องมากขึ้น - การพัฒนาความรู้ของบุคลากรด้านชันสูตรมีเพิ่มสูงขึ้น - บุคลากรที่จะเป็นผู้ชำนาญการมีแนวโน้มลดลง
แนวโน้มด้านเทคโนโลยี (Technology)	- เทคโนโลยีสามารถช่วยงานบุคลากรเพื่อหาข้อสรุปได้มากขึ้น - มีเทคโนโลยีในการตรวจสอบที่มีมาตรฐานขึ้น (มีความชัดเจนมากขึ้น) - ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัสดุ ทำให้อาวุธจะหาได้ง่ายขึ้น เกี่ยวเนื่องกับด้านสังคมที่ปัญหาอาชญากรรมจะมีเพิ่มขึ้น
แนวโน้มด้านเศรษฐศาสตร์ (Economics)	- งบประมาณ และค่าตอบแทนของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในระบบชันสูตร
แนวโน้มด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)	- การตายจากการเสพเกินขนาด สิ่งเป็นพิษสะสมในร่างกาย (ตายผ่อนส่ง)

STEEP	แนวโน้ม และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
แนวโน้มด้านการเมือง (Politics)	- ผู้บังคับใช้กฎหมาย ไม่ได้ให้ความสนใจหรือดำเนินงานช้า
	- ปัจจัยทางสังคม ประชาชนต้องการความคุ้มครองของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น - นักการเมืองไม่เข้าใจจริงจังกับการพิทักษ์สิทธิประชาชน - ผู้ด้อยโอกาส / คนจน ได้รับความเป็นธรรมน้อยลง - ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ไม่มีการกระจาย
	- มีความชัดเจนในเรื่องหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ และหน่วยงานสนับสนุน - การถ่ายโอนอำนาจไปสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบ

<u>ภาพอนาคต (Scenario)</u>

กรณีที่ 1 ตายในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

การชันสูตรพลิกศพในกรณีนี้อีก 10 ปีข้างหน้ามีความรวดเร็วมากกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากมีความพร้อมของบุคลากรมากขึ้น และมีเทคโนโลยีที่ช่วยให้การตรวจพิสูจน์ทำได้รวดเร็วและมีมาตรฐาน

ขณะที่มีกรมคุ้มครองสิทธิ กระทรวงยุติธรรม เข้ามาเป็นผู้ตรวจสอบถ่วงดุล ในอีกด้านหนึ่งสังคมเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลด้วย เพื่อให้แน่ใจว่ามีความโปร่งใส ยุติธรรม กฎหมายจึงกำหนดให้เพิ่ม NGOs ที่ได้รับการจดทะเบียน (เช่นมูลนิธิ) เข้ามาร่วมตรวจสอบด้วย ในระยะแรกการปฏิบัติตามกฎหมายนี้เป็นไปโดยยากลำบาก เนื่องจากหน่วยงาน NGOs ทั่วประเทศไทยยังมีจำนวนไม่พอ ทำให้พบบ่อยว่าไม่สามารถมีหน่วยงานได้ครบองค์ตามที่กฎหมายกำหนด แต่ต่อมาสถานการณ์ก็มีแนวโน้มดีขึ้น เนื่องจากสาธารณชนมีความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่อันสำคัญนี้ (ส่วนหนึ่งจากกรณีตัวอย่างต่าง ๆที่เป็นข่าวคึกโครมในหน้าสื่อมวลชน) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นตามท้องที่ต่าง ๆทั่วประเทศ

ปัญหาที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของการตายในความควบคุมของเจ้าพนักงาน คือ การตายด้วยโรคติดเชื้อ เช่น HIV วัณโรค เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ถูกควบคุม/ คุมขัง ซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเด็ดขาดด้วยกฎหมาย

กรณีที่ 2 ตายในกรุงเทพฯและปริมณฑล เขตเทศบาล และในจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัยแพทย์ที่มีภาควิชานิติเวช

การชันสูตรพลิกศพในเขตเมืองใหญ่ในอีก 10 ปีข้างหน้า โดยเฉพาะในเขตเทศบาล มีมาตรฐานที่แน่นอน แต่โจทย์สำคัญในเวลานั้น คือ จะต้องขยายขอบเขตให้ทั่วถึงทั้งประเทศ อีก 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะสามารถผลิตแพทย์นิติเวชเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) อีก 150 คน (ปัจจุบันมี 120 คน) การชันสูตรทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะสามารถบันทึกและดึงข้อมูลเชื่อมต่อกันโดยทันทีบนระบบ online (เกิดขึ้นจริงในเวลาไม่ถึง 10 ปี)

กรณีที่ 3 การตายในท้องที่ห่างไกล

ในอีก 10 ปีข้างหน้า การตายในท้องที่ห่างไกลยังค่อนข้างประสบปัญหาในการชันสูตรพลิกศพอยู่ แม้จะมีความคืบหน้าไปบ้าง แบ่งเป็น 2 ประเด็นปัญหา คือ การกระจายของบุคลากรชันสูตรที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ และการเคลื่อนย้ายศพที่ถูกชันสูตรในเบื้องต้นแล้วเข้ามารับการผ่าศพต่อไป

1. การกระจายของบุคลากร มีประเด็นสำคัญอยู่ที่การต้องเก็บหลักฐานให้พร้อมที่สุดและมีคุณภาพที่สุด จึงต้องเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่ทำงานได้ในท้องที่ห่างไกล โดยพิจารณาทางเลือกหลายๆทางพร้อมกัน ในอีก 10 ปีข้างหน้ามีการพัฒนา/ยกระดับบุคลากรต่อไปนี้

- เจ้าหน้าสาธารณสุขประจำตำบลและประจำอำเภอ (ในปี 2553 ยังไม่มีการฝึกอบรม)
- เจ้าหน้าที่สายการแพทย์ รวมถึงพยาบาล ซึ่งใน 10 ปีข้างหน้าได้มีการแก้กฎหมายหรือประกาศกระทรวงเพื่อให้เกิดความทั่วถึง เป็นธรรมและปฏิบัติได้
- บุคลากรสายพันธุ์ใหม่ เรียกว่า “นิติเวชกร” เน้นผู้ชายเพื่อลดทอนความวิตกกังวลของผู้หญิงที่ต้องทำหน้าที่ในท้องที่ห่างไกลที่อาจไม่ปลอดภัย
- กรณีที่ซับซ้อนก็ยังต้องใช้แพทย์ โดยมีการอบรมแพทย์ประจำอำเภอ บทบาทหน้าที่ของภาควิชานิติเวชใน 10 ปีข้างหน้า คือ ฝึกอบรมซึ่งผลจากการฝึกอบรมเช่นนี้ ทำให้มีความคืบหน้าในการกระจายของบุคลากร ดีกว่าในปี 2553

2. การเคลื่อนย้ายเข้ามาผ่าศพ ใน 10 ปีข้างหน้าประเทศไทยได้มีการเตรียมความพร้อมในกรณีที่ต้องเคลื่อนย้ายศพที่ถูกชันสูตรเบื้องต้นในท้องที่ห่างไกลเข้ามารับการผ่า

พิสูจน์เพิ่มเติม โดยการตั้ง “ศูนย์ชันสูตร” ขึ้นทั่วประเทศ ณ ศูนย์นี้จะมีเครื่องมือและบุคลากรค่อนข้างครบครัน รวมถึงระบบ telemedicine

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

ความไม่แน่นอนเกิดน่าจะเกิดขึ้นใน 2 ประเด็นหลักๆ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง โดยในด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งไปในประเด็นที่ไม่สามารถควบคุมได้อย่างแท้จริงคือการเกิดสาธารณภัย และภัยพิบัติ เช่น การเกิดน้ำท่วม การเกิดแผ่นดินไหว หรือ เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงอย่างกรณีเขื่อนแตก เป็นต้น ซึ่งเรามีตัวอย่างจากเหตุการณ์สึนามิ ที่การพิสูจน์บุคคลทำได้ยาก และใช้ระยะเวลา เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ในภาคการเมืองนั้น การเข้ามามีอำนาจของแต่ละขั้วการเมืองอาจทำให้การดำเนินงานด้านชันสูตรเกิดข้อจำกัด

ยุทธศาสตร์ (Strategies)

ในอีก 10 ปีข้างหน้า กระทรวงสาธารณสุข จะเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักในการชันสูตรพลิกศพ และมีการถ่วงดุลโดย กระทรวงยุติธรรม หรือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ไม่ได้เฉพาะแค่ 2 หน่วยงานนี้เท่านั้นอาจจะมี แพทยสภา สมาคมแพทย์นิติเวช คณะกรรมการชันสูตรซึ่งเพิ่มคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเข้ามาร่วมด้วย

หน่วยงานเจ้าภาพนั้นได้รับการจัดสรรงบประมาณตามภารกิจและปริมาณตามจริง ซึ่งในอีกแนวทางอาจเป็นการเปลี่ยนวิธีการให้ค่าตอบแทนในกระบวนการชันสูตรที่มีหลายๆ หน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยกระทรวงสาธารณสุขจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับการพัฒนาบุคลการด้านชันสูตรโดยการอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันแพทย์ที่จบแล้วต้องอบรมต่ออีก 3 ปี ในอนาคตมีการเพิ่มการอบรมพยาบาลอีก 1-4 เดือน ซึ่งในอนาคตนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานกระทำโดย ตำรวจ (พนักงานสอบสวน) หรือ กองพิสูจน์หลักฐาน แพทย์ที่ทำการชันสูตรพลิกศพและผ่าศพ ซึ่งจะร่วมดำเนินการกับอัยการ

ข้อสังเกต

กลุ่มต้องการให้มีการกระจายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยในปัจจุบันนี้ ตามกฎหมายระบุผู้ที่มีอำนาจในการชันสูตรคือแพทย์ แต่ในความเป็นจริง ส่วน

ใหญ่มอบให้พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ดำเนินการ แต่ไม่ได้รับการอบรมในด้านนี้มา

ในแต่ละหน่วยงานนั้นต้องการความรวดเร็วในการดำเนินการของขั้นตอนชันสูตรทุกหน่วยงาน แต่ปัจจุบันการดำเนินการยังล่าช้าอยู่ ล่าช้าเพราะอะไร?

แต่ละศาสนามีข้อจำกัดที่ไม่เหมือนกันในการชันสูตร เช่น ศาสนาอิสลาม ที่ต้องผ่าพิสูจน์ในระยะเวลาที่กำหนด จะต้องทำอย่างไรให้เกิดความเสมอภาคกันในแต่ละศาสนา?

กลุ่มที่ 2 : องค์กรอิสระ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. คุณประนูญ สุวรรณภักดี	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. คุณอุษา จั่นพลอย บุญเปี่ยม	สำนักงานกิจการยุติธรรม
3. คุณเพลินพิศ กาญจนสมบูรณ์	กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
4. พ.ต.อ. ยงยุทธ ชัยสวัสดิ์	กองบังคับการตำรวจภูธรภาค 5
5. คุณจุติวดี จิตประพันธ์	ปฏิคมสมาคมนักข่าวอาญากรรมแห่งประเทศไทย
6. พล.ต.ต.สุรพล วิรัตน์โยสินทร์	กองบังคับการตำรวจภูธรภาค 1
7. ศ.นพ. วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์	คณะอนุกรรมการเพื่อการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ
8. คุณสิทธิพงษ์ จันทรวิโรจน์	ศูนย์ทนายความมุสลิม
9. คุณพรรณทิพย์ ตียพันธ์	กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
10. คุณดนัย สุวรรณา	สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

Facilitator: ดร. สุชาต อุดมโสภกิจ

Co-facilitator: น.ส. อุบลทิตย์ จังติยานนท์

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces / Trends)

1. แรงผลักดันในปัจจุบัน

- **ความเชื่อถือ/ความยุติธรรม**

ครอบคลุมถึงความยุติธรรม ความเป็นธรรม ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของการได้รับการชันสูตรพลิกศพ ความเชื่อถือของสังคมต่อการรวบรวมพยานหลักฐาน(ว่าครบถ้วน/ถูกต้องหรือไม่) ความไม่เชื่อถือต่อระบบชันสูตรพลิกศพในปัจจุบันเป็นแรงผลักดันอีกประการหนึ่ง

- **องค์กร**

มีองค์กรหลัก/หน่วยงานรับผิดชอบหลักด้านชันสูตรพลิกศพ และมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพและความถูกต้อง

- **บุคลากร**

ปัญหาด้านบุคลากรที่ประสบคือแพทย์ทางนิติเวชขาดแคลน ไม่เพียงพอ

- **สิทธิมนุษยชน**

ความคุ้มครองสิทธิ์ของผู้เสียชีวิตหรือญาติของผู้เสียชีวิต ควรมีระบบที่ให้การคุ้มครองสิทธิ์ของประชาชนได้สมบูรณ์ขึ้น

2. แนวโน้มในอนาคต เมื่อวิเคราะห์ตามหลัก STEEP

ก. แนวโน้มด้านสังคม (Social) ประกอบด้วย

- สังคมแห่งความหวาดระแวง ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความไม่เชื่อถือในการทำงานของหน่วยงานราชการ
- ประชาชนควรได้รับความรู้ด้านความยุติธรรมเท่าที่จะเป็นไปได้
- สภาพสังคมมีการแข่งขันมากขึ้น ทำให้คนเครียดและเกิดการตายในลักษณะฆ่าตัวตายหรือฆาตกรรมอำพรางมากขึ้น
- ภาพลักษณ์ของบุคลากรที่มีคุณภาพการทำงาน ตรงไปตรงมา เชื่อถือได้

ข. แนวโน้มด้านเทคโนโลยี (Technology) ประกอบด้วย

- เทคโนโลยีเจริญรุดหน้าไปรวดเร็ว แต่คนบางส่วนตามไม่ทัน
- ความถูกต้องแม่นยำของเทคโนโลยีในการพิสูจน์และวิเคราะห์เหตุผล

- มีบุคลากรที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการตรวจพิสูจน์ที่ทันสมัย มีความละเอียด
- มีเครื่องมือวิเคราะห์ผลที่สนับสนุนการชันสูตรได้สะดวกรวดเร็ว แม่นยำ น่าเชื่อถือ นำไปใช้ในภาคสนามได้ และตรวจสอบข้อมูลได้
- มีเครื่องมือที่ตรวจสอบได้ละเอียดมากขึ้น และบุคลากรได้รับการพัฒนาจนมีความเข้าใจและใช้สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ
- เทคโนโลยีด้านอาวุธที่มีขีดความสามารถในการทำลายชีวิตคนก้าวหน้ามากขึ้น

ค. แนวโน้มด้านเศรษฐศาสตร์ (Economics) ประกอบด้วย

- เศรษฐกิจของไทยโตเร็ว แต่ขณะเดียวกันช่องว่างทางเศรษฐกิจของคนในสังคมก็กว้างขึ้นด้วย
- มีการรวมศูนย์ของกิจกรรม ทำให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (Economy of scale) เกิดการประหยัดคุ้มค่า แต่คุณภาพเชื่อถือได้
- ค่าใช้จ่ายในการชันสูตรพลิกศพจะสูงขึ้นเพราะมีการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้
- แม้ว่าค่าใช้จ่ายจะแพงแต่ก็ต้องตามให้ทันการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องใช้งบประมาณมากขึ้น
- ค่าใช้จ่ายในการชันสูตรศพนิรนามมากขึ้นและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ

ง. แนวโน้มด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ประกอบด้วย

- สิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรุนแรง
- เกิดสถานการณ์ผิดปกติบ่อยขึ้น จึงต้องมีองค์กรมืออาชีพเฉพาะด้านเพื่อรับมือกับสถานการณ์เหล่านั้น
- ภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น ทำให้คนตายหมู่
- ภัยจากความมั่นคงทำให้ต้องมีการพัฒนางานชันสูตรศพ

จ. แนวโน้มด้านการเมือง (Politics) ประกอบด้วย

- การเมืองไร้เหตุผล ไร้คุณธรรม ไร้ความรับผิดชอบ
- แม้ว่าบ้านเมืองเรายังมีปัญหา แต่งานทุกงานก็ยังคงต้องพัฒนาต่อไปและมีความจำเป็นมากขึ้น
- การเมืองมีองค์กรที่เป็นอิสระ

- การเมืองยังไม่เป็นประชาธิปไตย
- กระทรวงยุติธรรมมีบทบาทในการถ่วงดุล ตรวจสอบการปฏิบัติงานที่มิชอบ
- กระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตแพทย์ทางนิติเวชให้เพียงพอและเป็นกระทรวงหลัก
- กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยมีหน้าที่สนับสนุนในการผลิตบุคลากร
- โอกาสการเสียชีวิตหมู่อาจเกิดมากขึ้น ทั้งจากภัยธรรมชาติและการเผชิญหน้าของกลุ่มคน
- ความผิดพลาดจากรัฐตั้งแต่ต้นทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน
- รัฐบาลกำหนดหน้าที่ให้กระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนการผลิตแพทย์ด้านชันสูตรและสนับสนุนงบประมาณของระบบชันสูตร

ฉ. ปัจจัยอื่น ๆ

- พัฒนาเจ้าหน้าที่นิติเวชท้องถิ่นทุกท้องที่ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- ในกรณีพิเศษ หรือมีข้อโต้แย้งในการพิสูจน์ศพ ให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม
- การไต่สวนการตายของศาลควรระบุผู้ที่ต้องรับผิดชอบการตายด้วย
- การเผยแพร่ของมาตรฐานสากลและการเรียกร้องของสังคมโลกที่จะให้มีการปฏิบัติและได้รับการปฏิบัติด้วยมาตรฐานเดียวกัน
- มาตรฐานการทำงานควรเป็นอย่างไร (ควรได้รับการยอมรับร่วมกันของทุกองค์กร/ทุกหน่วยงาน)
- มีโครงสร้างขององค์กรหลักและองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ มีความเชื่อมโยง แบ่งภาระหน้าที่ชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อน

ภาพอนาคต (Scenario)

สืบเนื่องจาก มีคนตายจำนวนมากจาก ภัยพิบัติ (ความมั่นคง ภัยทางธรรมชาติ สังคม ฯลฯ) โรคระบาด ความขัดแย้ง และปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน จึงมีความจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบชันสูตรในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับทรัพยากรของประเทศ โดยมีองค์กรอิสระในกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุขทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนา ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างพอเพียง เพื่อให้มีการดำเนินงานที่ได้ตามมาตรฐานสากล ในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเสมอหน้า

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

ความไม่แน่นอนเกิดใน 4 กลุ่มหลักคือ งบประมาณ คน ผลประโยชน์ และ การเมือง โดยประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

- บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับงานชันสูตรพลิกศพจบจากสถาบันเดียวกัน แต่วิถีการทำงานต่างกัน
- มีองค์กรที่ทำงานซ้ำซ้อนกัน
- ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญในระดับที่เสมอภาคกัน
- งบประมาณไม่พอเพียง
- การพัฒนาระบบได้รับการต่อต้าน โดยเฉพาะประเทศไทย มีการคอร์รัปชั่นมากทุกระดับ
- นโยบายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไม่ชัดเจน
- บุคลากรไม่พอเพียง และไม่ตอบรับการเปลี่ยนแปลง
- การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอยู่บ่อยๆ
- องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่อยู่เดิมขัดแย้งกัน
- สังคมไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- การเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของประชาชน
- การปกป้องผลประโยชน์ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ค่านิยมของสังคมในการประกอบอาชีพเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ยุทธศาสตร์ (Strategies)

ยุทธศาสตร์ที่ต้องมีเพื่อนำไปสู่ภาพอนาคตดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ ต้องมีความชัดเจนของนโยบาย มีองค์กรรับผิดชอบที่ชัดเจน มีกฎหมายที่รองรับการทำงานขององค์กรที่รับผิดชอบ โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

- มีนโยบายจากภาครัฐที่ชัดเจน และมีการออกกฎหมายเพื่อให้เป็นกรอบในการทำงานขององค์กรหลักที่รับผิดชอบ
- มีการกำหนดเป้าหมายที่ควบคุมกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนงานชันสูตร เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน
- แก้ไขกฎหมายในการไต่สวนของศาล สามารถอุทธรณ์คำสั่งได้ และสามารถพิจารณานำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้เลย โดยไม่ต้องฟ้องใหม่

- ต้องระบุกรณีที่อัยการไม่เห็นด้วยกับการสรุปผลการตาย ว่าต้องทำอย่างไรต่อไป (ปัจจุบันส่งถึงแค่อัยการ)
- องค์กรหลักที่รับผิดชอบ ควรแยกออกเป็นหน่วยอิสระในกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุข
- มีกฎหมายจัดตั้งองค์กร หรือปรับปรุงกระทรวงให้มีหน่วยงานที่เป็นอิสระ
- แยกระบบงานชันสูตรออกจากระบบบริการสุขภาพ
- รัฐต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและแน่นอน รวมทั้งออกกฎหมายที่ตรงตามยุทธศาสตร์
- ฝ่ายบริหารต้องกำหนดนโยบายและกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจนแน่นอน
- การปกครองหรือการเมืองต้องเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ ซึ่งต้องปฏิรูปองค์กรในกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นอย่างจริงจัง ชัดเจน
- จัดทำแนวทางปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและสภาพในประเทศไทย

ข้อสังเกต

ส่วนเนื้อหา

กลุ่ม 2 ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าหน่วยงานใดควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในระบบชันสูตรพลิกศพของไทย และไม่ได้เน้นให้มีหน่วยงานใหม่ แต่เน้นให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก โดยต้องมีกลไกต่าง ๆ สนับสนุนการดำเนินการ เช่น นโยบายของรัฐ กฎหมาย ยุทธศาสตร์ เป็นต้น

ส่วนกระบวนการ

การใช้ card technique ช่วยให้การดำเนินกระบวนการมีความราบรื่น และได้ผลงานตามที่คาดหวังไว้ ภายในระยะเวลาจำกัด แต่อาจไม่คุ้นเคยจนสร้างความไม่สบายใจแก่ผู้เข้าร่วมประชุมบางท่านที่คุ้นเคยกับการแสดงความเห็นด้วยวาจา

กลุ่มที่ 3 : สถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย (ไม่ระบุผู้รับผิดชอบหลัก)

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. พล.ต.ท.นพ.เลี้ยง หุยประเสริฐ	อุปนายกสมาคมแพทย์นิติเวชแห่งประเทศไทย
2. พ.ต.อ.พงษ์ศักดิ์ เชื้อสมบูรณ์	กองบัญชาตำรวจภูธรภาค 5
3. พ.ต.ท.วีรวุฒิ มโนรส	กองบัญชาการตำรวจนครบาล 2
4. พ.ต.ท.ปิยมิตร วิชาระศิลปิน	กองบังคับการตำรวจภูธรภาค
5. ร.ต.ท.คุณภัทร รอดบวช	กองบังคับการตำรวจนครบาล 1
6. น.พ.ประสิทธิ์ชัย มั่งจิตร	โรงพยาบาลแก่งคอย
7. นายธนเดช อุบลรัตน์	มูลนิธิร่วมกตัญญู
8. นายนภดล สีทองคำ	มูลนิธิร่วมกตัญญู
9. น.ส.จิราพร อาภาภิวัฒน์	สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

Facilitator: ดร.สุรชัย สถิตคุณารัตน์

Co-facilitator: ว่าที่ร้อยตรีกิตติพงษ์ เกิดน้อย

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces / Trends)

- ความขัดแย้งในสังคมสูงขึ้น

การขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยที่ทำให้สังคมแยกเป็นกลุ่มต่างๆ แต่ละกลุ่มไม่ยอมรับในความเห็นของกลุ่มอื่น และมุ่งจะตรวจสอบข้อมูลของกลุ่มอื่นมากขึ้น สิ่งนี้ทำให้สังคมเคยชินกับการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาก่อนที่จะยอมรับในข้อมูลนั้นๆ ส่งผลต่อระบบชันสูตรที่ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานพยายามที่จะตรวจสอบข้อมูลของอีกฝ่าย จนบางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน ภายใน 10 ปีข้างหน้า ความขัดแย้งนี้จะรุนแรงมากขึ้น

- สิทธิของผู้เสียชีวิตมีมากขึ้น

แม้ว่าสิทธิต่างๆ ได้หมดไปเมื่อเสียชีวิต แต่สิทธิในที่นี้หมายถึง สิทธิที่ทายาทจะเรียกร้องให้แก่ผู้เสียชีวิตในกรณีที่เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการชันสูตร แม้ว่าปัจจุบันจะมีการเรียกร้องเช่นนี้เกิดขึ้นบ้าง แต่ก็จำกัดอยู่ในกลุ่มที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เท่านั้น ภายใน 10 ปีข้างหน้าคาดว่าน่าจะมีการใช้สิทธิลักษณะนี้มากขึ้น

- ระบบประกันชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

มีแนวโน้มว่าภายใน 10 ปีข้างหน้า มนุษย์ส่วนใหญ่จะเข้าสู่ระบบประกันชีวิต สิ่งนี้จะส่งผลอย่างมากต่อความสำคัญของระบบชันสูตร เพราะผลของการชันสูตรจะส่งผลโดยตรงต่อผลประโยชน์ที่ทายาทจะได้รับ

- เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

เทคโนโลยีต่างๆ ที่ได้รับการพัฒนาไปมากจะถูกนำมาใช้ในระบบชันสูตรมากขึ้น เทคโนโลยีเหล่านี้เองที่จะเป็นเครื่องมือในการสร้างความน่าเชื่อถือของระบบชันสูตร อีกทั้งเทคโนโลยีทางด้านการสื่อสารสมารถทำให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลของการชันสูตรมากขึ้น ส่งผลให้ระบบชันสูตรมีความโปร่งใสมากขึ้น

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

- ความสำเร็จของการแก้กฎหมาย
- ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบชันสูตรในปัจจุบัน
- ความพร้อมของบุคลากรที่จะมาเป็นผู้ปฏิบัติงาน

ภาพอนาคต (Scenario) และยุทธศาสตร์ (Strategies)

Scenarios	Strategies
มีการจัดตั้งสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย ขึ้นอยู่กับกระทรวง (ไม่ระบุกระทรวง) เพื่อแยกงานชันสูตรพลิกศพออกไปให้ชัดเจน มีสำนักงานประจำทุกๆ จังหวัด โดยมีแพทย์หรือนักนิติวิทยาศาสตร์เป็นหัวหน้าสำนักงาน โดยการสนับสนุนข้อมูลจากตำรวจ	มีการออกกม.รองรับแพทย์ที่จะมาเป็นหัวหน้าสำนักงาน อาจจะมอบหน้าที่ให้กับแพทย์หรือนักนิติวิทยาศาสตร์ที่เกษียณอายุราชการไปแล้ว
เทคโนโลยีจะถูกนำมาใช้ในระบบชันสูตรมาก ทำให้ระบบชันสูตรเกิดความโปร่งใส หน้าที่ของตำรวจที่รับผิดชอบในขั้นตอนนี้ได้ถูกค่อยๆ ลดบทบาทลงไป เป็นผู้สนับสนุนในการให้ข้อมูล	จัดหาเทคโนโลยีที่ดีมาใช้ในระบบชันสูตร ให้มีหลักสูตรหรือการอบรมกม.วิธีพิจารณาความอาญาให้แก่แพทย์และนักนิติวิทยาศาสตร์

Scenarios	Strategies
ญาติผู้เสียชีวิตมีความมั่นใจระบบชันสูตรมากขึ้น	ทำให้ระบบชันสูตรมีความโปร่งใสและผลชันสูตรมีความน่าเชื่อถือโดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มงบประมาณให้มากขึ้น
ผู้ปฏิบัติงานในระบบชันสูตรมีความทุ่มเทกับภาระหน้าที่ของตนเองมากขึ้นและมีมาตรฐานในการทำงานสูงขึ้น	พรบ.จะต้องมีความชัดเจนในการกำหนดผู้รับผิดชอบโดยเกิดจากการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

<u>การนำเสนอภาพอนาคต</u>

สวัสดีครับท่านผู้ชม กลับมาพบกับรายการมองผ่านเลนส์ดังเช่นเคยนะครับ

สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเมื่อสิบกว่าปีก่อน ทำให้สังคมไทยเคยชินกับวัฒนธรรมการตรวจสอบระหว่างกลุ่มกันมากขึ้น จนเป็นเรื่องที่เห็นกันทั่วไปในทุกๆวงการ ไม่เว้นแต่วงการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ความล้มเหลวในระบบชันสูตรพลิกศพแบบเดิมที่ไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน ประกอบกับความขัดแย้งทางความเห็นในการชันสูตรพลิกศพที่มีอยู่บ่อยครั้งของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ทำให้เกิดรอยแยกจนไม่อาจที่จะทำงานร่วมกันได้ จนเมื่อสัปดาห์ที่แล้วที่ผู้นำทางการเมืองได้ถึงแก่อสัญกรรมลงอย่างเป็นปริศนา หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพต่างก็มีความเห็นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน หน่วยงานแรกได้ลงความเห็นว่าถูกฆาตกรรม หน่วยงานที่สองลงความเห็นว่าเสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุ หน่วยงานที่สามให้ความเห็นว่ากระทำอัตวินิบาตกรรม

หากการชันสูตรนี้ยังไม่ได้ข้อสรุปก็อาจจะทำให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง เนื่องจากผู้สนับสนุนทางการเมืองของผู้ถึงแก่อสัญกรรมต่างสงสัยว่าเป็นการลงมือของฝ่ายตรงข้าม ประกอบกับผู้เสียชีวิตมีภรรยาและทายาทหลายคน อีกทั้งยังได้ทำประกันชีวิตไว้ด้วยกรมธรรม์คุ้มครองหลายร้อยล้านบาท ผลการชันสูตรจะส่งผลต่อผลประโยชน์ที่ทายาทจะได้รับอย่างแน่นอน ทำให้ผลการชันสูตรครั้งประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อหลายๆ ด้านในประเทศ

โชคดีครับที่ก่อนหน้านี้ในประเทศไทยได้มีการประกาศใช้ พรบ. สถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย ที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นหน่วยงานอิสระในการทำงานโดยการบูรณาการของ

ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการชันสูตรพลิกศพ หน่วยงานแห่งนี้ได้ถูกกำหนดให้มีสำนักงานในทุกๆ จังหวัดของประเทศไทย ในแต่ละจังหวัดมีแพทย์หรือแพทย์ที่เกษียณอายุราชการแล้วเป็นหัวหน้าสำนักงานประจำจังหวัด บางจังหวัดมีเจ้าหน้าที่นิติวิทยาศาสตร์เป็นหัวหน้าสำนักงานจังหวัด หน่วยงานนี้ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นหน่วยงานที่จะเป็นผู้ชี้ขาดในความเห็นต่อการชันสูตรพลิกศพ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เคยทำหน้าที่นี้อย่างหนักในอดีตได้ค่อยๆ ลดบทบาทของตนเองไปอย่างเต็มใจ จากการที่มีระบบที่มีการชันสูตรพลิกศพอย่างได้มาตรฐานมาแบ่งเบาภาระงาน แต่ก็ยังมีหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานดังกล่าว

เครื่องมือในการชันสูตรพลิกศพปัจจุบันได้เปลี่ยนไปมากจากในอดีตครับ เทคโนโลยีต่างๆ ที่เราเคยเห็นในซีรีส์ CSI ในอดีต ได้ถูกนำมาใช้อย่างมากมายในระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ข้อกังขาต่างๆ ในคดีที่เคยเกิดขึ้นในอดีตได้ถูกยืนยันด้วยผลจากเทคโนโลยีเหล่านี้ อีกทั้งประชาชนสามารถที่จะเข้าไปดูผลการชันสูตรและเข้าใจในกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น

จากการที่ พรบ.นี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันนี้ ส่งผลให้หน่วยงานนี้จะเริ่มทำงานได้ในวันพรุ่งนี้ ทำให้การชันสูตรครั้งนี้น่าจะเป็นการทำงานครั้งแรกของหน่วยงานนี้ แต่เนื่องจากเป็นหน่วยงานใหม่ ประชาชนทั่วไปยังไม่ทราบอำนาจ หน้าที่ วันนี้เราได้เชิญท่าน สว. และ สส. ที่ในอดีตแต่ละท่านเคยอยู่ในแวดวงชันสูตรพลิกศพที่ท่านได้ร่วมเป็นกรรมาธิการยกร่างกม. นี้ มาพูดคุยกัน

ขอเชิญท่านผู้ชมพบกับ.....

พิธีกรถามผู้ร่วมรายการคนที่ 1 พิธีกรถามผู้ร่วมรายการคนที่ 2 3 และ 4 ตามลำดับหวังว่าหน่วยงานนี้จะสามารถเข้าไปช่วยในการแก้ปัญหาวิกฤตทางการเมืองของชาติที่มีเค้าลางที่อาจจะเกิดขึ้นในเร็ววันนี้ครับ สวัสดีครับ

<u>ความคิดเห็นและประเด็นที่น่าสนใจจาก Scenarioนั้น ๆ จาก Faci และ Co-Faci</u>

Faci: แม้ว่าในกลุ่มจะมีผู้เข้าร่วมการระดมสมองมาจากกลุ่มตำรวจเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็เป็นเรื่องน่าแปลกใจที่ตำรวจแต่ละท่านได้แสดงความเหนื่อยหน่าย ท้อแท้กับหน้าที่ในการชันสูตร ผลสุดท้ายในกลุ่มได้เสนอให้ตั้งหน่วยงานใหม่ที่ดูคล้ายกับระบบแพทย์ในต่างประเทศ

โดยตำรวจควรที่จะลดบทบาทของตนเองลงไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่มีเงื่อนไขว่าหากตำรวจลดหน้าที่ของตนเองลงไประบบใหม่ที่จะมาแทนที่ต้องมีมาตรฐานที่ดีจนเป็นที่ยอมรับ

Co-Faci:การทำงานครั้งนี้ เรายังขาดประเด็นศพและระบบการชันสูตรของอิสลาม ซึ่งกฎหมายที่จะออกมาบังคับใช้ขัดกับหลักการทางศาสนาอิสลามหรือไม่ ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความร่วมมือดีมาก เห็นด้วยกับประเด็นที่ตำรวจอยากมอบงานให้แพทย์ เพราะมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่รับผิดชอบจะได้ตื่นตัวในการผลิตตามความต้องการ มิเช่นนั้นคนที่จบการศึกษามาจากหลักสูตรนิติเวชก็ไม่สามารถไปปฏิบัติงานครงตามความรู้ที่เรียนมาได้ หากมีการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นอิสระและสามารถเชื่อมโยงกับส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ ทำให้ในอนาคตตำรวจจะได้ทำแต่สำนวนเท่านั้น จะได้ไม่มีปัญหาหลายมาตรฐานให้เปรียบเทียบกัน

กลุ่มที่ 4 : หน่วยงานอิสระแบบสหสาขา

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. นางกนกนาค หงสกุล	กระทรวงสาธารณสุข
2. นายอนุกูล อาแวปูเตะ	ศูนย์ทนายความมุสลิม
3. นายศิโรจน์ มิ่งขวัญ	นายกสมาคมนักข่าวอาชญากรรมแห่งประเทศไทย
4. น.พ. ประมุกข์ ทรงจักรแก้ว	บริษัท เอ ไอ เอ
5. นายวีรวัฒน์ อนุชิตไพลิน	มูลนิธิร่วมกตัญญู
6. น.พ. สุพจน์ พวงลำใย	ศูนย์นิติเวช โรงพยาบาลชลบุรี
7. น.พ. ทศนัย พิพัฒน์โชติธรรม	โรงพยาบาลศูนย์นครปฐม
8. พ.ญ. ประชุมพร บูรณ์เจริญ	กลุ่มงานพยาธิวิทยา โรงพยาบาลสุรินทร์
9. พ.ญ. อรุณี สิงห์เสน่ห์	โรงพยาบาลสระบุรี

Facilitator: ดร. เพียงเพ็ญ บุตรกตัญญู

Co-facilitator: โสภิดา ทองโสภิต

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces / Trends)

STEEP	แนวโน้ม และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
สังคม	- ความเป็นธรรม / protection / การเข้าถึงระบบ - ความแตกต่างทางศาสนา นำไปสู่ความไม่เข้าใจของการชันสูตรพลิกศพ จำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล แนวคิด - สิทธิเสรีภาพ ทั้งในส่วนของญาติผู้ตาย และแพทย์ชันสูตรพลิกศพ - ความตระหนักถึงความสำคัญของการชันสูตรพลิกศพ และความเข้าใจของประชาชน - ความโปร่งใสของระบบ ที่นำไปสู่ความเชื่อมั่นของประชาชน - ระบบราชการที่เอื้อต่อการรับความช่วยเหลือ การให้บริการต่อประชาชน - กระบวนการชันสูตรพลิกศพ การเข้าที่เกิดเหตุล่าช้า
เทคโนโลยี	- การเข้าถึงเทคโนโลยีที่มีราคาสูง ไม่สามารถกระจายได้อย่างทั่วถึง จะมีใช้เฉพาะในหน่วยงานใหญ่ที่สามารถของบประมาณได้มาก - คุณสมบัติของเทคโนโลยีที่ต้องการ คือความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ ความรวดเร็วในการแสดงผล การส่งต่อข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ - ความเข้าใจในประเภทของเทคโนโลยี/ทางเลือกของเทคโนโลยี - มาตรฐานของห้องปฏิบัติการ, สถานที่ชันสูตรพลิกศพ - ประเภทของเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับระบบการชันสูตรพลิกศพที่มีประสิทธิภาพ **1.** ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ **2.** เทคโนโลยีการสื่อสารสำหรับสนับสนุนการปรึกษาผลการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ห่างไกล **3.** เทคโนโลยีการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการการชันสูตรพลิกศพ **4.** การพัฒนาระบบห้องผ่าศพให้มีการควบคุมมลพิษได้อย่างมีมาตรฐาน

STEEP	แนวโน้ม และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
เศรษฐกิจ	**- ขาดเจ้าภาพหลัก** การที่ระบบชันสูตรพลิกศพไม่มีเจ้าภาพหลัก ส่งผลให้ไม่สามารถมีงบประมาณสำหรับงานชันสูตรพลิกศพที่เพียงพอสำหรับทั้งประเทศ ซึ่งมีผลให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ **- ขาดงบประมาณ** **- ต้นทุนสูง** ต้นทุนที่สำคัญได้แก่ ค่าขนส่ง, สถานที่, เครื่องมือ/เทคโนโลยี, ค่าตรวจชันสูตรพลิกศพ **- ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการชันสูตรพลิกศพ** เนื่องจากระบบชันสูตรพลิกศพยังไม่มี ทำให้ไม่มีผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น เช่น การขนส่งศพ ค่าใช้จ่ายในการชันสูตรพลิกศพ **- ค่าตอบแทนบุคลากร** ไม่เพียงพอในการสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่บุคลากร
สิ่งแวดล้อมและพลังงาน	**- ภาวะโลกร้อน** การเปลี่ยนแปลงอากาศ ภัยธรรมชาติ โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำก่อให้เกิดการตายหมู่มากขึ้น ส่งผลต่อปริมาณงาน และความยากในการทำงานของแพทย์ชันสูตรพลิกศพที่ต้องทำการพิสูจน์เอกลักษณ์มากขึ้น **- ความเสี่ยงต่อการเข้าพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติ** **- การจัดการของเสีย**: ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพใช้ทรัพยากรมาก ทั้งน้ำและไฟ จึงควรมีการพัฒนาเตียง ระบบใหม่ ให้ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า **- การพัฒนาห้องผ่าศพให้ได้มาตรฐาน** ให้ลดการสร้างมลภาวะทางกลิ่น **(**สัมพันธ์กับงบประมาณ และเทคโนโลยี**)** **- ความคลาดเคลื่อนของผลการชันสูตรพลิกศพขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ** ทำให้ผลการชันสูตรพลิกศพไม่เป็นไปตาม **protocol** ที่ได้มีการจัดทำไว้ ทำให้ไม่สามารถคำนวณและคาดเวลาการตายที่แท้จริง
การเมือง	**- ความไม่มั่นคงของรัฐบาล และการเมือง** ทำให้ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง - รัฐบาลไม่ให้ความสำคัญต่อการชันสูตรพลิกศพ - ต้องการกฎหมายที่เหมาะสม - การแบ่งอำนาจ หน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

STEEP	แนวโน้ม และแรงผลักดันที่มีผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
	- เครือข่ายชันสูตรพลิกศพ การประสานงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง - มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

ความไม่แน่นอนและข้อจำกัด	ผลกระทบต่อระบบชันสูตรพลิกศพ
ไม่มีนโยบาย (ทั้งระดับรัฐบาล, กระทรวง)	ไม่มีทิศทางการบริหารจัดการ และการพัฒนาระบบ
ขาดงบประมาณ	ทำงานไม่สะดวก ไม่สามารถให้บริการอย่างทั่วถึงในทุกภูมิภาคของประเทศ การให้บริการส่วนใหญ่กระจุกตัวในส่วนกลาง
ขาดบุคลากร (ไม่มี Career path ที่ชัดเจนสำหรับบุคลากรในด้านนิติเวช ส่งผลให้ไม่มีคนเข้ามาทำงานในสายงานนี้)	ขาดบุคลากรทำงาน ส่งผลให้ทำงานไม่สะดวก ไม่สามารถให้บริการอย่างทั่วถึงในทุกภูมิภาคของประเทศ การให้บริการส่วนใหญ่กระจุกตัวในส่วนกลาง
ความซับซ้อนของสังคม ความไม่เชื่อใจ ความไม่ไว้วางใจ	จากความซับซ้อนที่มีมากขึ้นในสังคมไทย ทำให้งานด้านชันสูตรพลิกศพมีมากขึ้น ขณะที่ระบบชันสูตรพลิกศพยังไม่ลงตัว เป็นผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่น มีความไม่ไว้วางใจในผลการชันสูตรพลิกศพ อีกทั้งในด้านแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพเอง ขาดความมั่นคงในการทำงานเนื่องจากปัจจัยรอบด้าน

ภาพอนาคต (Scenario)

ภาพฉายอนาคต “ เจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพอิสระ: หน่วยงานสหสาขา” ซึ่งในการฉายภาพอนาคต ได้ยึดปัจจัยผลักดัน 3 ปัจจัยหลักที่จะส่งผลต่อระบบชันสูตรพลิกศพ คือ

- เจ้าภาพของระบบชันสูตรพลิกศพ ที่มีบทบาท อำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการ และกำหนดทิศทางการพัฒนาของระบบชันสูตรพลิกศพ

- การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากรัฐบาล

- **ความเข้มแข็งของภาคประชาชน** และการมีความตระหนักความเข้าใจในระบบชันสูตรพลิกศพ

ในการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพที่เข้มแข็ง จำเป็นต้องอาศัยนโยบายและการดำเนินการทั้งแบบจากบนลงล่าง (top-down) โดยภาครัฐ และแบบจากล่างขึ้นบน (bottom-up) โดยภาคประชาชน และจากปัจจัยผลักดันทั้ง 3 ดังกล่าว ทำให้เกิดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ ที่พิจารณาถึงเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพ และกลไกการกำกับดูแล รวมถึงกระบวนการพิสูจน์หลักฐาน ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ภาพแสดงบทบาทของเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพ

ระบบชันสูตรพลิกศพมีเจ้าภาพ ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระ ที่มีบทบาท อำนาจ และหน้าที่ ทั้งในการพัฒนานโยบายระบบชันสูตรพลิกศพ การบริหารจัดการให้มีหน่วยงานชันสูตรพลิกศพที่มีมาตรฐานในทุกภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ บทบาทของหน่วยงานเจ้าภาพครอบคลุมตั้งแต่การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ โปร่งใส และเป็นธรรม การจัดสรรและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรและถ่ายทอดเทคโนโลยีการชันสูตรพลิกศพการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านการชันสูตรพลิกศพ และการพัฒนาเครือข่ายชันสูตรพลิกศพ

ประเด็นสำคัญที่เจ้าภาพควรเป็นหน่วยงานอิสระ คือการที่งานด้านชันสูตรพลิกศพต้องอาศัยการทำงานร่วมกับหลายหน่วยงาน ได้แก่ งานนิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ ตำรวจ และอัยการ ดังนั้น หน่วยงานนี้ จำเป็นต้องมีความเป็นกลาง เพื่อให้สามารถร่วมมือกับสถาบันต่างๆ ได้อย่างราบรื่น ในขณะเดียวกัน ในการทำงาน ต้องมีความเป็นสหสาขาเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงทั้งด้านความรู้ และแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกัน

การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งระดับรัฐบาล และระดับกระทรวง เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่จะส่งผลให้การพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และจะส่งผลเชิงบวกอย่างมากในการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพให้มีประสิทธิภาพและทำงานคล่องตัว ซึ่งหน่วยงานเจ้าภาพจะถือเป็นหน่วยงานหลักที่รับนโยบายจากรัฐบาลมาดำเนินการและสนับสนุนให้ระบบมีการบริหารจัดการอย่างคล่องตัวทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

หน่วยงานกำกับดูแล จะเป็นกลไกที่ใช้ควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานเจ้าภาพให้มีความเป็นกลาง โปร่งใสและเป็นธรรม โดยที่คณะกรรมการของหน่วยกำกับดูแลจะเป็นผู้แทนจากองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบชันสูตรพลิกศพ ทั้งจากภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อให้เกิดมุมมองที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญในระบบชันสูตรพลิกศพ นอกจากนี้ยังมีช่องทางรับเรื่องร้องเรียนทั่วประเทศ (ลักษณะเช่นเดียวกับ ยุติธรรมจังหวัด) เพื่อให้ประชาชนสามารถร้องเรียนการให้บริการที่ไม่สะดวกและไม่เป็นธรรมได้โดยตรง

ความเข้มแข็งของภาคประชาชน จะเป็นปัจจัยผลักดันให้หน่วยงานเจ้าภาพมีการดำเนินการด้วยความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นและตอบสนองความต้องการของประชาชนในการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนซึ่งถือเป็นผู้รับบริการถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง เมื่อภาคประชาชนรับรู้ข้อมูลและตระหนักถึงสิทธิที่พึงได้จากการชันสูตร

พลิกศพ จะเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ภาครัฐต้องสร้างระบบบริหารจัดการที่สามารถให้บริการที่ดีแก่ประชาชน

การรวบรวมพยานหลักฐาน และการเสนอผลการตรวจสอบหลักฐานแก่ผู้วิเคราะห์ งานในส่วนของนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ หน่วยงานเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพ แต่ส่วนงานทั้งสองจะยังมีการดำเนินการโดยอิสระต่อกัน ขณะที่การพิสูจน์หลักฐานด้านสถานที่หรือพยานจะยังเป็นหน้าที่ของตำรวจเช่นเดิม เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระในการดำเนินการพิสูจน์ของทุกส่วน ซึ่งจะมีการรายงานผลต่ออัยการที่เป็นผู้วิเคราะห์และสรุปสาเหตุการตาย อย่างเป็นอิสระในทั้ง 3 ส่วน ดังในภาพ

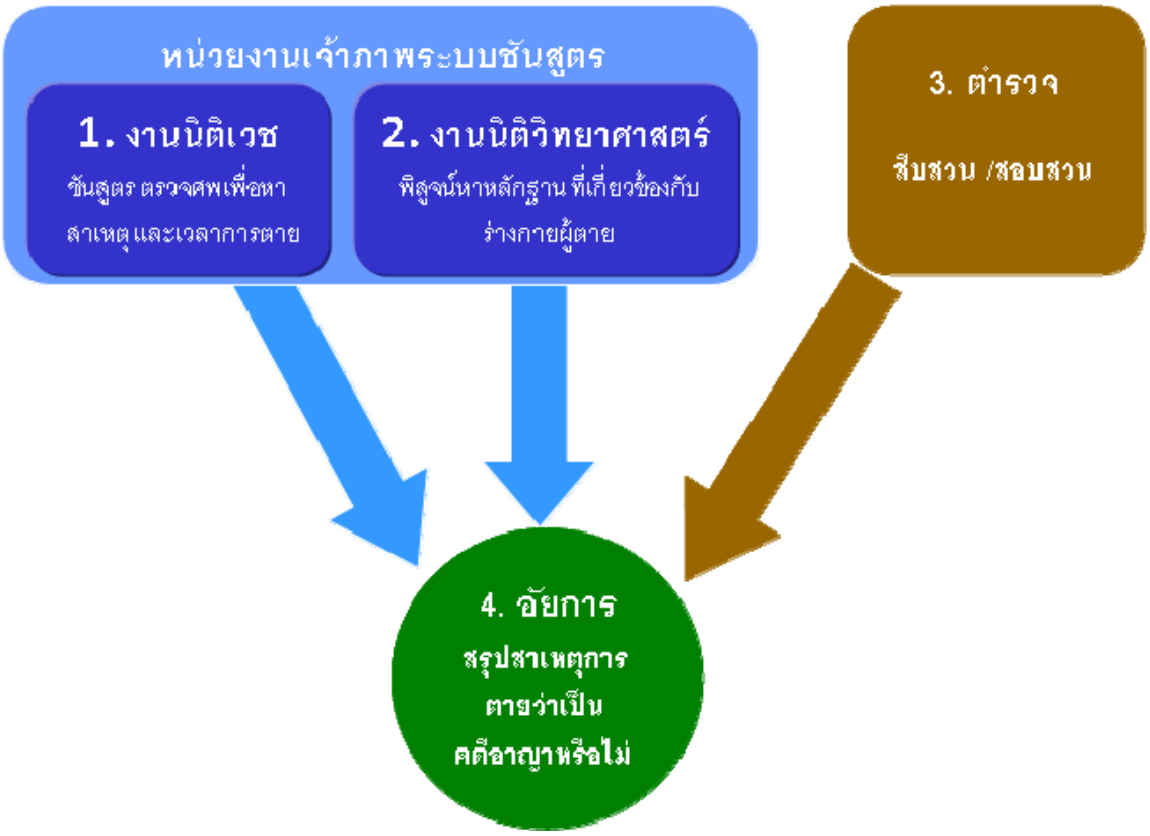

กลไกการรวบรวมพยานหลักฐาน และการเสนอผลการตรวจสอบหลักฐานแก่อัยการ

ยุทธศาสตร์ (Strategies)

ประเด็นสำคัญของการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพคือ จะต้องผลักดันให้ ‘ระบบชันสูตรพลิกศพ’ เป็นนโยบายระดับประเทศ เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือดำเนินงานผลักดันให้เกิดระบบชันสูตรพลิกศพที่สามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว ซึ่งในการผลักดันให้นโยบายประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัยเหล่านี้ (แสดงในภาพ 4-3)

1) **กฎหมายจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ** เพื่อผลักดันให้เกิด ‘หน่วยงานเจ้าภาพ’
2) **กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของระบบชันสูตรพลิกศพ** โดยอาศัยกระแสด้านต่างๆ เช่น
   - **สื่อ** ทั้งในรูปแบบของสื่อกระแสหลัก (โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต) และกระแสรอง (แผ่นพับ เอกสาร) เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล และเข้าใจกลไกการทำงานในระบบชันสูตรพลิกศพ
   - **ยกกรณีตัวอย่างที่เป็นข่าว** เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น
   - **สร้างความร่วมมือกับองค์กร NGOs กลุ่มสิทธิมนุษยชน** ในการชี้ให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ตาย อันเนื่องมาจากการที่ไม่มีระบบชันสูตรพลิกศพที่ดี

ภาพแสดงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพ

<u>การนำเสนอภาพอนาคต</u>

'ระบบชันสูตรพลิกศพ' จะได้รับความสำคัญจากรัฐบาล จนเป็นนโยบายระดับประเทศซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนา**กฎหมายจัดตั้งหน่วยงานเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพ** ทั้งนี้การที่หน่วยงานเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพจะเกิดขึ้นได้ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ต้องอาศัยทั้งนโยบายและการผลักดันนโยบายที่ต่อเนื่อง ทั้งระดับรัฐบาล และระดับกระทรวง (top-down policy and implementation) และการมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในระบบชันสูตรพลิกศพของประชาชนซึ่งจะส่งผลต่อการเคลื่อนไหวในภาคประชาชนเพื่อให้เกิดระบบชันสูตรพลิกศพที่เป็นธรรมและโปร่งใส (bottom-up implementation) เพื่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงบริการชันสูตรพลิกศพ

หน่วยงานเจ้าภาพในระบบชันสูตรพลิกศพ เป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาของระบบชันสูตรพลิกศพ รวมถึงเป็นหน่วยงานที่ทำ

หน้าที่บริหารจัดการระบบให้มีการดำเนินการอย่างโปร่งใส และเป็นธรรม และมีความเท่าเทียม ทั้งในหน่วยงานที่อยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ไปจนถึงหน่วยงานที่อยู่ในภูมิภาคห่างไกล และหน่วยงานเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพจะต้องมีความเป็นสหสาขา เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างสอดคล้องกันทั้งด้านนิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ และตำรวจ

ทั้งนี้ งานในส่วนของ นิติเวช และนิติวิทยาศาสตร์จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานเจ้าภาพระบบชันสูตรพลิกศพ แต่ส่วนงานทั้งสองจะยังมีการดำเนินการโดยอิสระต่อกัน ขณะที่การพิสูจน์หลักฐานด้านสถานที่หรือพยานจะยังเป็นหน้าที่ของตำรวจเช่นเดิม เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระในการดำเนินการพิสูจน์ของทุกส่วน ซึ่งจะมีการรายงานผลต่ออัยการที่เป็นผู้วิเคราะห์และสรุปสาเหตุการตาย อย่างเป็นอิสระในทั้ง 3 ส่วน

ข้อสังเกต

เนื่องจากงานด้านการชันสูตรพลิกศพมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลากหลายด้านและต้องอาศัยความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขา ดังนั้น ในการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพมีความจำเป็นอย่างมากในการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหลักทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 5 : กรมชันสูตรพลิกศพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. ร.ต.อ.สุรนาท วงศ์พรหมชัย กองพิสูจน์หลักฐานกลาง สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ
2. นางวรารัตน์ ลีแสนวัฒน โรงพยาบาลสมุทรปราการ
3. นายศิริวัฒน์ ศิริเกต ผู้ช่วยรองประธานฝ่ายสินไหมทดแทน บริษัท AIA
4. นายอรัณย์ โตทวด หน่วยบรรเทาฯ มูลนิธิปอเต็กตึ้ง
5. นพ.พรเพชร ปัญจปิยะกุล กลุ่มวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
6. นพ.นิติกร โปริสวาณิชย์ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช
7. พญ.วรัทพร สิทธิจรูญ ภาควิชานิติเวชศาสตร์ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
8. นางเรืองรวี พิชัยกุล The ASIA Foundation

Facilitator: ดร.กาญจนา วานิชกร

Co-Facilitator: ดร.อังคาร วงษ์ดีไทย

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces / Trends)

ด้านสังคม (Social)

- ประชาชน มีแนวโน้มเรียกร้องสิทธิ์ในการรับรู้และเข้าใจระบบงานด้านนิติเวชมากขึ้น ประกอบกับความไม่เชื่อถือในระบบปัจจุบัน ทำให้มีแนวโน้มที่จะฟ้องร้องเพื่อเรียกร้องความโปร่งใสในคดีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการชันสูตรพลิกศพมากขึ้น
- สื่อสารมวลชน นำเสนอความขัดแย้งการชันสูตรพลิกศพ การตรวจสอบ และการร้องเรียนมากยิ่งขึ้น
- องค์กรต่างประเทศ เรียกร้องการตรวจสอบกระบวนการนิติเวชของไทยมากขึ้น เนื่องจากมีชาวต่างชาติ เช่น นักท่องเที่ยว มาเสียชีวิตในประเทศไทยมากขึ้น
- การกำหนดมาตรฐานสากล (international standard) ทำให้ไทยต้องปรับปรุงระบบชันสูตรพลิกศพ เพื่อเป็นที่ยอมรับของนานาชาติและเป็นไปตามมาตรฐานสากล
- คดีสำคัญๆ เช่น กรณีของนายห้างทองที่ต้องผ่าศพหลายครั้ง ทำให้เกิดแรงกดดันจากสังคมในการสร้างความโปร่งใสในระบบชันสูตรพลิกศพ และกระบวนการนิติเวช

ด้านเทคโนโลยี (Technology)

- แนวโน้มการพัฒนาระบบและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและใช้ง่ายขึ้น ทำให้คนทั่วไปสามารถฝึกเป็นผู้เชี่ยวชาญได้
- เทคโนโลยีสนับสนุนการชันสูตรพลิกศพ เช่น เครื่อง CT Scan และอุปกรณ์ในการเก็บหลักฐาน มีราคาถูกลง ทำให้สามารถจัดหามาใช้ได้มากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ (Economics)

- ประชาชนยินดีที่จะแบกรับค่าใช้จ่ายเพื่อการชันสูตรพลิกศพเพื่อให้ทราบสาเหตุการเสียชีวิตของญาติพี่น้องมากขึ้น
- ค่าใช้จ่ายด้านนิติเวชของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสูงขึ้น การที่ปัจจุบันยังไม่มีเจ้าภาพที่ชัดเจน ประกอบกับการขาดแคลนแพทย์นิติเวช และบุคลากรสนับสนุน ทำให้เกิดข้อเรียกร้องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิรูประบบนิติเวช และมอบหมายหน่วยงานเจ้าภาพที่ชัดเจน เพื่อจัดสรรงบประมาณที่โปร่งใสชัดเจน

ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)

- เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้ง มีการตายหมู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเร่งสร้างระบบสนับสนุนการชันสูตรพลิกศพที่พอเพียง และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ด้านกฎหมาย/นโยบาย/การเมือง (Politics)

- กฎหมายสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้เกิดข้อเรียกร้องสิทธิจากประชาชนในการรับบริการพื้นฐานด้านการชันสูตรพลิกศพ
- การขาดการบูรณาการการทำงาน และความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เนื่องจากการทำงานซ้ำซ้อน งบประมาณไม่ชัดเจน ทำให้มีข้อเรียกร้องในการยกร่างกฎหมายปฏิรูประบบชันสูตรพลิกศพ

ด้านอื่น ๆ

- แนวโน้มการขาดแคลนบุคลากรในทุกระดับ ตั้งแต่แพทย์นิติเวช และบุคลากรสนับสนุน ตลอดจนกระบวนการผลิตบุคลากรที่ไม่เป็นระบบในปัจจุบัน รวมถึงการขาดความชัดเจนในความก้าวหน้าทางอาชีพ (career path) ขาดตำแหน่งรองรับที่ชัดเจน จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตบุคลากรและการพัฒนาสายอาชีพของบุคลากร

<u>ภาพอนาคต (Scenario)</u>

ภาพอนาคตโครงสร้างระบบชันสูตรพลิกศพ

ด้วยแรงขับเคลื่อนสำคัญจากภาคประชาชนที่ต้องการความโปร่งใสในระบบการชันสูตรพลิกศพ แรงกดดันจากสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวคดีดังหลายคดีซึ่งต้องมีการตรวจชันสูตรศพหลายรอบ กระแสสิทธิมนุษยชนจากต่างประเทศ ประกอบกับปัญหายืดเยื้อจากการขาดเจ้าภาพที่ชัดเจนของระบบชันสูตรพลิกศพของไทย รวมถึงความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจากการทำงานซ้ำซ้อน และการขาดแคลนบุคลากรและผู้เชี่ยวชาญด้านการชันสูตรพลิกศพ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูประบบชันสูตรพลิกศพของไทยขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน อาทิ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม บริษัทประกัน มูลนิธิเก็บศพ และตัวแทนภาคประชาชน เป็นต้น เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิรูประบบชันสูตรพลิก

ศพของไทยให้เป็นระบบ และมีเจ้าภาพที่ชัดเจน การดำเนินการดังกล่าวนำมาซึ่งการตรากฎหมาย **“พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ....”** ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้ง **กรมชันสูตรพลิกศพ ขึ้นเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข** เพื่อทำหน้าที่พัฒนาและบริหารจัดการระบบชันสูตรพลิกศพของไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล มีความทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการของประเทศ

กรมชันสูตรพลิกศพ ได้ดำเนินการปรับโครงสร้างการให้บริการและบริหารจัดการระบบชันสูตรพลิกศพ โดยได้จัดตั้งศูนย์ชันสูตรพลิกศพในจังหวัดใหญ่ๆ หรือทุกๆ ระยะ 200 กิโลเมตร ทั่วประเทศ โดยแต่ละศูนย์มีแพทย์นิติเวชประจำศูนย์อย่างน้อย 1 คน และเจ้าหน้าที่สนับสนุนจำนวนหนึ่ง พร้อมอุปกรณ์ที่เพียงพอ นอกจากนั้น กรมชันสูตรพลิกศพยังทำหน้าที่วางแผนและพัฒนาบุคลากรด้านการชันสูตรพลิกศพในทุกระดับ ตั้งแต่แพทย์นิติเวช พยาบาล และเจ้าหน้าที่สนับสนุน ทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว ตลอดจนวางแผนตำแหน่งรองรับ และพัฒนาระบบสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคลากรในสายอาชีพด้านการชันสูตรพลิกศพ โดยกรมชันสูตรพลิกศพ ได้รับงบประมาณจัดสรรสำหรับดำเนินการจากรัฐบาลที่เพียงพอ

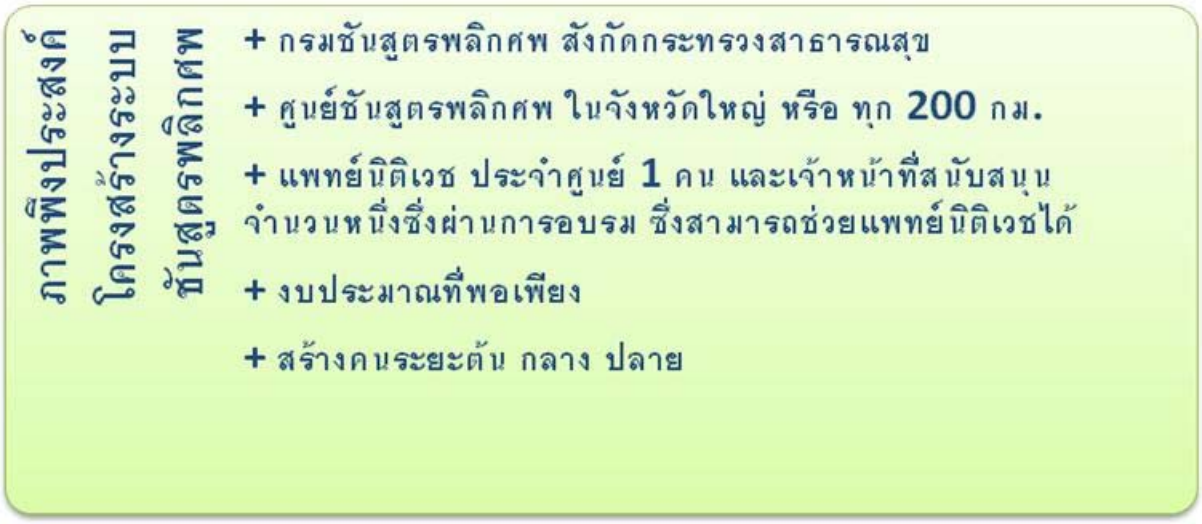

สำหรับหน่วยงานเจ้าภาพที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมสำนวนนั้น ยังคงเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมามีความพยายามที่จะเพิ่มบทบาทของอัยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมสำนวนมากขึ้น เพื่อสร้างความโปร่งใส และคานอำนาจ (check and balance) กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน จากสำนักงานตำรวจ

แห่งชาติ ทั้งนี้ หน่วยงานเจ้าภาพที่ทำหน้าที่พิจารณาสำนวนเพื่อสั่งฟ้อง ยังคงเป็นหน้าที่ของอัยการ เช่นกัน

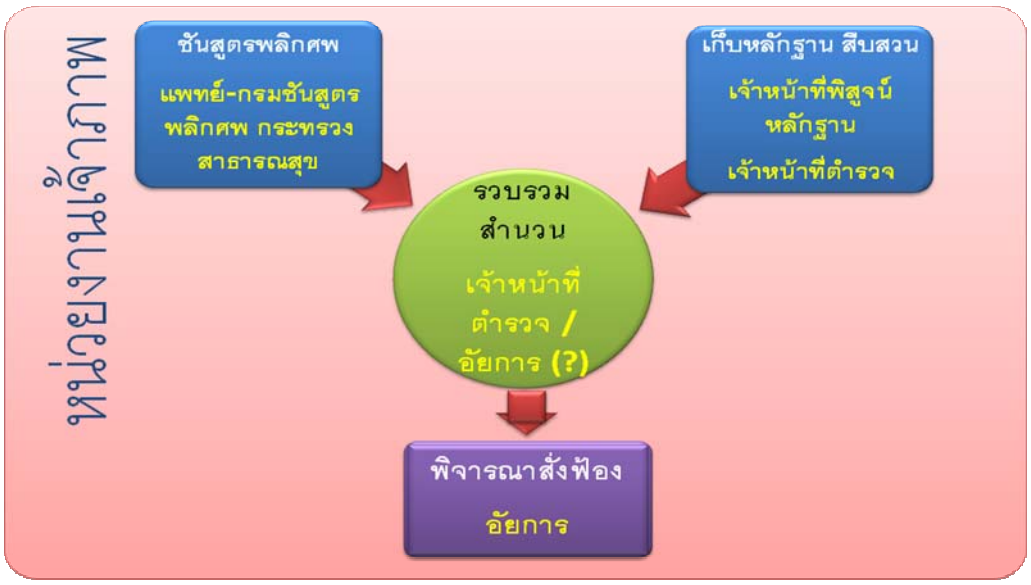

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.... ยังได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลการชันสูตรพลิกศพแห่งชาติ ขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการชันสูตรพลิกศพ ตลอดจนรับเรื่องร้องเรียนและไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทที่เกิดจากการชันสูตรพลิกศพ รวมถึงทำหน้าที่สร้างความเชื่อมโยงและสื่อสารกับทุกภาคส่วนให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับในระบบการชันสูตรพลิกศพของไทยโดยคณะกรรมการดังกล่าวมีองค์ประกอบจากผู้แทนภาคส่วนต่างๆ ดังแสดงในภาพด้านล่าง

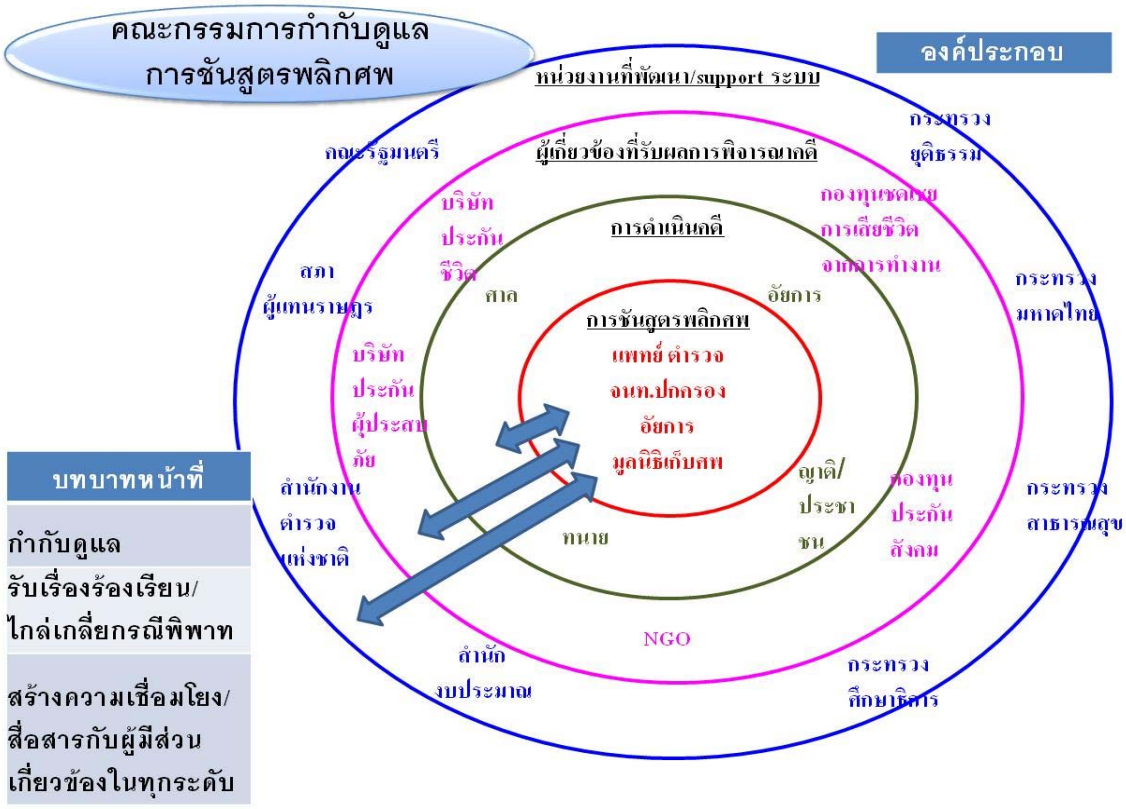

ภาพอนาคตกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

กระบวนการชันสูตรพลิกศพมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1. ญาติ หรือผู้พบเห็นผู้ตาย แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าพบเห็นผู้ตาย เจ้าหน้าที่ตำรวจประสานไปยังศูนย์ชันสูตรพลิกศพประจำจังหวัด

2. เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน ซึ่งมีอุปกรณ์พร้อม ทุกหน่วย เดินทางไปยังที่เกิดเหตุ ดำเนินการกั้นพื้นที่ เก็บหลักฐาน และตรวจศพ

3. ส่งศพไปยังศูนย์ชันสูตรพลิกศพประจำจังหวัด เพื่อทำ CT Scan และผ่าศพ โดยดำเนินการออกรายงานที่เป็นมาตรฐานโดยรวดเร็ว

4. ส่งหลักฐานไปยังศูนย์ตรวจพิสูจน์หลักฐาน และออกรายงานโดยรวดเร็ว

5. เจ้าหน้าที่ตำรวจ/อัยการ รวบรวมหลักฐานจากหน่วยงานต่างๆ สรุปสำนวนส่งให้อัยการ

6. อัยการพิจารณาสำนวนสั่งฟ้องศาล

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

ความไม่แน่นอนและปัญหาอุปสรรคซึ่งจะทำให้ไม่เกิดภาพอนาคตที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านการเมือง

การเมืองไทยไม่มีเสถียรภาพ มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย ทำให้ขับเคลื่อนหรือผลักดันนโยบายใหม่ๆ ได้ยาก

3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ทำให้รัฐบาลมีงบประมาณจำกัดในการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานด้านการชันสูตรพลิกศพ

3.3 ปัจจัยด้านสังคม

ค่านิยมของคนไทยต่ออาชีพด้านนิติเวช ว่าเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยง โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง ทำให้ขาดบุคลากรที่สนใจเข้ามาทำงานด้านนิติเวชและชันสูตรพลิกศพ แพทย์ไม่นิยมเลือกเรียนด้านนิติเวช เพราะครอบครัวไม่สนับสนุน

ยุทธศาสตร์ (Strategies)

กลยุทธ์หลักในการขับเคลื่อนไปสู่ภาพที่พึงประสงค์ คือการมีนโยบายและเจ้าภาพในการขับเคลื่อนนโยบายที่ชัดเจน โดยสรุปเป็นขั้นตอนดังนี้

- **ออกกฎหมาย พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.... ตั้งหน่วยงานรับผิดชอบ**

  กระทรวงสาธารณสุข เสนอคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูประบบชันสูตรพลิกศพของไทยขึ้น ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน อาทิ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม บริษัทประกัน มูลนิธิเก็บศพ และตัวแทนภาคประชาชน เป็นต้น เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิรูประบบชันสูตรพลิกศพของไทยให้เป็นระบบ และผลักดันให้มีการตรากฎหมาย “พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ....” เพื่อจัดตั้ง กรมชันสูตรพลิกศพ ขึ้นเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่พัฒนาและบริหารจัดการ

ระบบชันสูตรพลิกศพของไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล มีความทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการของประเทศ

- **จัดระบบบริหารจัดการ และงบประมาณสนับสนุน**

  กรมชันสูตรพลิกศพ กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการปรับโครงสร้างการให้บริการและบริหารจัดการระบบชันสูตรพลิกศพ โดยได้จัดตั้งศูนย์ชันสูตรพลิกศพในจังหวัดใหญ่ๆ หรือทุกๆ ระยะ 200 กิโลเมตร ทั่วประเทศ โดยแต่ละศูนย์มีแพทย์นิติเวชประจำศูนย์อย่างน้อย 1 คน และเจ้าหน้าที่สนับสนุนจำนวนหนึ่ง พร้อมอุปกรณ์ และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ

- **สร้างความตระหนักในสิทธิของประชาชน และใช้สื่อกระตุ้นติดตาม**

  กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการชันสูตรพลิกศพ ความเชื่อมโยงกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ผ่านสื่อต่างๆ ตลอดจนสร้างบุคคลตัวอย่าง (role model) ด้านนิติเวช เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชน และอาสาสมัครให้เข้ามาประกอบอาชีพด้านนี้

- **สร้างบุคลากร**

  เร่งสร้างบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการบุคลากรด้านนิติเวช และชันสูตรพลิกศพในระยะสั้น กลาง และยาว โดยในระยะสั้น อาจเปิดหลักสูตรพิเศษ รับนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ มาวิจัยต่อยอดเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สามารถทำหน้าที่แทนแพทย์นิติเวชได้ และมีระเบียบรองรับที่ชัดเจน

<u>ข้อสังเกต</u>

สมาชิกกลุ่มมีความเห็นพ้องต้องกันว่าเจ้าภาพด้านการชันสูตรพลิกศพควรเป็นแพทย์ โดยลงความเห็นว่าควรเป็นแพทย์ที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เพราะเป็นหน่วยงานที่มีความพร้อมด้านบุคลากรมากที่สุด ประกอบกับมีโรงพยาบาลกระจายอยู่อย่างทั่วถึงทั่วประเทศอยู่แล้ว ทั้งนี้ได้เสนอให้มีการตั้งกรมชันสูตรพลิกศพขึ้นมาใหม่ เพื่อความสะดวกและโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ และทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง (จะได้ไม่เป็นงานฝากกับกรมอื่นๆ ที่มีอยู่เดิม)

สมาชิกกลุ่มได้ใช้เวลาในการระดมความคิดเห็นเรื่องปัญหาการขาดแคลน

บุคลากรค่อนข้างมาก มีการประมาณการว่าในอีก 10 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะต้องการแพทย์นิติเวช และเจ้าหน้าที่สนับสนุนประมาณ 2,000 – 3,000 คน จึงจะเพียงพอ ดังนั้นจะต้องมีการวางแผนระยะยาวในการผลิตบุคลากร ซึ่งบุคลากรเหล่านี้จะสามารถสร้างมวลวิกฤติ (critical mass) ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (ในทางที่ดีขึ้น) ต่อระบบชันสูตรพลิกศพของไทย นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังเห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของการสื่อสารกับประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มไม่ค่อยให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่อาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบและรูปแบบการทำงานในอนาคต โดยมองว่าเป็นเรื่องที่ผูกติดกับงบประมาณ หากได้รับงบประมาณมากขึ้นก็สามารถซื้อหาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีมาใช้ได้ตามสัดส่วนความเหมาะสมของงบประมาณที่ได้รับ

กลุ่มที่ 6 : องค์กรอิสระที่ดูแลโดยกระทรวงยุติธรรม

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. พ.ต.ท.รุ่งโรจน์ พุทธิยาวัฒน์ สถานีตำรวจนครบาลพลับพลาไชย 2
2. พ.ต.อ.วัฒนา พิมพ์อัฐ สภ.เมืองราชบุรี กองกบังคับการตำรวจภูธรภาค 7
3. นส.วิไลพร ไหลงาม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
4. ภก.สรชัย จำเนียรดำรงการ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
5. นางสาวรุ้งลาวัลย์ เมืองภักดี เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด
6. พ.ต.อ. ภวัต ประทีปวิศรุต สถาบันนิติเวชวิทยา
7. พ.ต.ต.หญิง ณปภัช ณัฏฐสุมน สถาบันนิติเวชวิทยา
8. นพ.สฤษดิ์ ศรีนุกูล โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

Facilitator: ดร.พสชนัน นิรมิตรไชนนนท์

Co-facilitator: น.ส. พัชราภรณ์ พัฒนภูติวงศ์

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้ม (Driving forces)

ปัจจัยผลักดัน / แนวโน้มที่มีผลต่อระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า สามารถแบ่งได้เป็นจำนวน 10 ปัจจัยดังนี้

1. บุคลากร

ในด้านบุคลากรเป็นปัญหาที่เรื้อรังมายาวนานของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย กล่าวคือ การขาดแคลนแพทย์นิติเวช รวมถึงการขาดแคลนแพทย์ทั่วไป โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ลำพังการทำงานด้านรักษาผู้ป่วยก็เป็นงานที่หนักมากเอาการอยู่แล้ว เมื่อมีกฎหมายระบุให้แพทย์ต้องออกไปทำการชันสูตรพลิกศพทุกกรณีจึงเป็นการเพิ่มภาระงานให้แพทย์กลุ่มนี้อย่างยิ่ง และปัญหาด้านการปฏิบัติงานของตำรวจ (พนักงานสอบสวน) ที่ไม่ทำการสอบสวนตามระเบียบ เนื่องจากอัตราการเกิดอาชญากรรมสูงขึ้นทำให้ตำรวจมีภาระงานจนกระทั่งไม่สนใจงานด้านการชันสูตรพลิกศพเท่าที่ควร

2. งบประมาณ

การลงทุนเพื่อความยุติธรรมมากขึ้น การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานให้เพียงพอ ลงทุนกับเทคโนโลยีการตรวจอยู่ที่การลงทุน และเทคโนโลยีการสื่อสารทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มอัตราผ่าศพจะมากขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

3. ภาคประชาชน

กลุ่มผู้บริโภคด้านการบริการทางสุขภาพมีความเข้มแข็งขึ้น เนื่องจากได้รับการศึกษาสูงขึ้นและมีความรู้มากขึ้น พิจารณาได้จากกระแสที่ประชาชนรับรู้สิทธิของตัวเองและลุกขึ้นเพื่อเรียกร้องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีการรวบรวมข้อมูลในการใช้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องความยุติธรรม การเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐมากขึ้น หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการตรวจสอบจากภาคสังคม (social audit) รวมถึงความมั่งคั่งของมนุษย์ในทางเศรษฐกิจ และระบบเศรษฐกิจที่ผูกพันกับความเป็น-ตายของมนุษย์ ซึ่งพลังจากภาคประชาชนจะช่วยถ่วงดุลระบบชันสูตรพลิกศพซึ่งในปัจจุบันไม่มีการตรวจสอบจากภายนอก ไม่มีการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสาเหตุการตายที่แพทย์เป็นผู้ดูแล และพฤติการณ์การตายที่ตำรวจเป็นผู้ดูแล

4. ความซับซ้อนของสาเหตุการตาย

การเกิดขึ้นของโรคอุบัติใหม่ต่างๆ ทำให้ยากต่อการที่จะระบุสาเหตุการตายที่มีเหตุจากโรคที่หลากหลาย ความซับซ้อนในทางสังคมเกี่ยวกับการเสียชีวิต ทำให้การเสียชีวิตส่วน

ใหญ่ต้องได้รับการชันสูตร รวมถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องของประเด็นด้านความเชื่อและลัทธิทางศาสนา นอกจากนี้ในกลุ่มของแพทย์ต่างมีความสงสัยในสาเหตุการตายเพิ่มขึ้น มีการสั่งรายการตรวจเพิ่มขึ้นกว่าในอดีต ทำให้ควบคุมค่าใช้จ่ายไม่ได้

5. ประกันชีวิต

ระบบประกันชีวิตแพร่หลายในหมู่ประชาชนมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่มีประกันชีวิต ถ้าเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจะได้รับเงินประกัน ดังนั้นจึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่ระบุสาเหตุการตายในระบบการชันสูตรพลิกศพถูกกดดันจากประชาชน

6. เทคโนโลยี

การพัฒนาของเทคโนโลยีด้านเครือข่าย และเทคนิคการจัดการ ช่วยให้การติดต่อสื่อสาร การประสานงานมีประสิทธิภาพ ชัดเจน รวดเร็ว ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแพทย์ เนื่องจากแพทย์สามารถอยู่ที่ศูนย์และให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ชันสูตรพลิกศพที่ทำงานในที่เกิดเหตุได้ รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการตรวจ และการยกระดับความรู้ของผู้ปฏิบัติงาน

7. กฎหมาย / นโยบาย/ หน่วยงาน

ในปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพมีจำนวนหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนในการปฏิบัติและแพทย์มีภาระงานมากอันเนื่องมาจากการขาดแคลนแพทย์ ซึ่งในอนาคตหน่วยงานเหล่านี้ซึ่งสังกัดหน่วยงานของรัฐมีแนวโน้มจะใช้วิธีการทำสัญญาจ้างหน่วยงานภายนอก (Outsourcing) มาทำงานบางประเภท โดยอาจใช้ระบบนี้กับงานชันสูตรพลิกศพ เช่น การจ้างแพทย์หลังเกษียณมาทำงานและให้คำปรึกษางานด้านการชันสูตรพลิกศพ การจ้างห้องปฏิบัติการภายนอก รวมถึงหน่วยงานเหล่านี้จะมีการผลักดันในด้านวิชาชีพการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่าระบบกฎหมายมีความชัดเจนขึ้น มีการระบุขอบเขตหน้าที่ของนิติเวชอย่างชัดเจน

ภาพอนาคต (Scenario)

1. บุคลากรด้านการชันสูตรพลิกศพ

การสร้างและพัฒนาบุคลากรรูปแบบใหม่ ได้แก่ ผู้ที่ทำหน้าที่พลิกศพในที่เกิดเหตุ โดยในเบื้องต้นคัดเลือกจากอาสาสมัครที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เนื่องจากเริ่มต้นได้ง่ายและเห็นผลเร็ว เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ไม่ต้องลงทุนมาก

โดยเจ้าหน้าที่รูปแบบนี้ไม่ใช่แพทย์และไม่ใช่พนักงานสอบสวน โดยจะได้รับการฝึกอบรมระยะสั้นในความรู้ด้านการชันสูตรพลิกศพ และได้รับการฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน (On the job training) อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือเมื่อมีคนเสียชีวิตจะมีการแจ้งให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจเบื้องต้นก่อน เจ้าหน้าที่ท่านนี้ต้องบอกได้ว่าต้องผ่าชันสูตรหรือไม่ เป็นคดีอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นการตายผิดธรรมชาติจึงส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนต่อและให้แพทย์ในพื้นที่มาชันสูตรพลิกศพ ดังนั้นแพทย์และตำรวจจะเหลือภาระงานด้านการชันสูตรพลิกศพแค่ในประเด็นการฆาตกรรม ไม่ต้องออกไปทำการชันสูตรพลิกศพด้วยทุกครั้ง ทำให้การชันสูตรพลิกศพมีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้มีผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการฝึกอบรมอยู่ประจำแต่ละท้องที่ทั้งในกลุ่มแพทย์ อัยการ บุคลากรรูปแบบใหม่ที่ทำงานร่วมกับพนักงานสอบสวนเนื่องจากมีการเพิ่มแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งระดับผู้เชี่ยวชาญ (แพทย์) และระดับผู้ช่วยเหลือ (อสม.)

2. หน่วยงานใหม่

การจัดตั้งหน่วยงานใหม่ 2 หน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งการชันสูตรพลิกศพและสอบสวนขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีอีกหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาทำหน้าที่รับรองมาตรฐานให้การชันสูตรพลิกศพดำเนินงานบนมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ นอกจาก 2 หน่วยงานข้างต้นยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการรับเรื่องร้องทุกข์จากการชันสูตรพลิกศพโดยผู้แทนมาจากทุกภาคส่วน รวมถึงมีคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้มีการผ่าศพซ้ำได้

3. การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการปฏิบัติงาน

การใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการชันสูตรพลิกศพ การใช้เทคโนโลยีlive monitoring ซึ่งเป็นเทคโนโลยีขั้นสูงที่คอยเฝ้าจับความเป็นความตายของคน และการใช้เทคโนโลยีการปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดแคลนแพทย์เฉพาะทาง โดยใช้การประชุมทางทีวี มีจัดตั้งศูนย์บริการด้านการชันสูตรพลิกศพในแต่ละภูมิภาค (Call center)

4. การชันสูตรพลิกศพประชาชนทุกรายที่เสียชีวิต

ทุกคนที่เสียชีวิตต้องถูกชันสูตรพลิกศพ จะไม่มีการเสียชีวิตใดๆแม้ตามธรรมชาติที่ไม่มีการชันสูตรศพ

ความไม่แน่นอน (Uncertainties)

1. ความขาดแคลนแพทย์ เนื่องจากไม่สามารถระบุได้ว่านโยบายการผลิตแพทย์นิติเวชในอนาคตจะเป็นอย่างไร รวมถึงแพทย์เลือกเรียนด้านนิติเวชน้อย
2. การเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ อาจทำให้แพทย์หลั่งไหลจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย หรือแพทย์ในประเทศไทยหลั่งไหลไปต่างประเทศ
3. ความรุนแรงของการก่อการร้าย สงครามศาสนา
4. อาชญากรรมสูงขึ้น
5. ภัยธรรมชาติที่มีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในสถานที่ที่มีชาวต่างชาติอยู่จำนวนมาก ทำให้ความคาดหวังในคุณภาพของผลการชันสูตรพลิกศพสูงขึ้น

ยุทธศาสตร์ (Strategies)

1. ด้านกฎหมาย

การแก้กฎหมายให้มีความชัดเจน โดยแก้ไขประเด็นเรื่องการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพในขั้นต้นให้มีเพียงพนักงานชันสูตรพลิกศพออกไปโดยไม่ต้องมีแพทย์และมีกฎหมายที่รับรองอำนาจหน้าที่ของบุคคลกลุ่มนี้ ปรับนิยามของคำว่าการตายผิดธรรมชาติ โดยหากเป็นไปได้ควรผลักดันเป็น พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ

2. การปรับปรุงกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

การให้พนักงานอัยการร่วมสอบในคดีชันสูตรทุกคดี การให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลทำหน้าที่ชันสูตรแทนแพทย์ โดยเจ้าหน้าที่กลุ่มแรกที่ออกไปทำการชันสูตรพลิกศพคือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคลากรรูปแบบใหม่ (ตามภาพอนาคต) ใช้แพทย์เฉพาะกรณีเพื่อหาสาเหตุการตายเท่านั้น

3. **การจัดตั้งหน่วยงานใหม่**

การจัดตั้งหน่วยงานใหม่ 2 หน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานในรูปแบบขององค์กรอิสระที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพขึ้นเป็นการเฉพาะ มีการคำนวณต้นทุนในการชันสูตรศพและแนวทางการทำงานที่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้สะดวก และหน่วยงานนี้ต้องทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาผู้ช่วยชันสูตร (บุคลากรรูปแบบใหม่ที่สังกัด อบต.) โดย กำหนดสมรรถนะให้ชัดเจน พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมและมีการทดสอบความสามารถอย่างสม่ำเสมอ ในระยะเริ่มแรกมีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ดูแลสนับสนุนในการจัดตั้งองค์กรอิสระด้านการชันสูตรพลิกศพ

โดยมีอีกหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาทำหน้าที่รับรองมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ หน่วยงานนี้อาจใช้วิธีการ Outsourcing คล้ายๆกับการตรวจสอบคุณภาพบริการของธนาคารไทยพาณิชย์

การนำเสนอภาพอนาคต

ในปี พ.ศ. 2563 ณ อบต.แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีบุคคลเสียชีวิตในบ้านของชายผู้หนึ่ง กระบวนการชันสูตรพลิกศพในปีนั้นง่ายกว่าเมื่อสิบปีก่อนมาก ชายผู้นั้นแค่เดินไปเคาะประตูเพื่อนบ้านที่อยู่ข้างบ้านซึ่งทำงานใน อบต. ให้มาช่วยพลิกศพ ชายข้างบ้านอาจจะไม่ได้มีความรู้เรื่องการชันสูตรพลิกศพมากมาย แต่มีเทคโนโลยีคอยช่วยเขาให้ทำงานง่ายขึ้น เช่น ถ่ายรูปศพได้ มีเครื่องมือที่ใช้ง่ายขึ้น ทำให้คนไม่เชี่ยวชาญใช้เครื่องมือเป็นมือเป็นไม้ให้คนเชี่ยวชาญ อันได้แก่ แพทย์และตำรวจได้ ชายข้างบ้านสรุปได้ภายในไม่กี่นาทีว่าบุคคลเสียชีวิตในบ้านของนายแดงนั้นเสียชีวิตด้วยโรคชรา

กระบวนการชันสูตรพลิกศพมีกฎหมายที่รองรับอย่างชัดเจน เนื่องจากใน 10 ปีที่แล้วมีกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) กลุ่มหนึ่งอันประกอบด้วยบุคคลหลากหลายวิชาชีพมารวมตัวกัน เพื่อผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความชัดเจนทั้งในด้านการระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบ งบประมาณ บุคลากร การตรวจสอบถ่วงดุล วิธีการดำเนินงาน รวมถึงมีการปรับปรุงนิยามการตายใหม่ สิ่งสำคัญในพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ การระบุให้ยกเว้นการที่แพทย์ไม่ต้องไปชันสูตรพลิกศพ เมื่อเกิดภัยธรรมชาติ สงคราม การเสียชีวิตหมู่ หรือการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นแล้วมีผู้เสียชีวิตเยอะจริงๆ ..... เป็นต้น

ภายหลังการออกพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพ ทำให้เกิดบุคลากรรูปแบบใหม่เกิดขึ้น เป็น “บุคลากรที่ไม่ใช่แพทย์ ไม่ใช่พนักงานสอบสวน” ทำหน้าที่ไปพลิกศพในเบื้องต้น ณ จุดเกิดเหตุก่อน ต้องสามารถระบุว่าศพนั้นๆต้องผ่าหรือไม่ ถ้าไม่ใช่คดีอาญาสามารถออกรายงานได้เลย แต่หากพบว่าตายผิดธรรมชาติหรือตายในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงส่งให้พนักงานสอบสวนและแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพต่อไป โดย “บุคลากรที่ไม่ใช่แพทย์ ไม่ใช่พนักงานสอบสวน” นั้นเกิดจากแนวโน้มการกระจายอำนาจ โดยในช่วงเริ่มต้นให้ใช้วิธีการกระจายอำนาจลงไปในพื้นที่ ด้วยการสรรหา คัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เนื่องจาก อบต. ใกล้ชิดกับคนในพื้นที่และสรรหาง่าย ใช้กฎหมายเป็นตัวบังคับและจัดสรร

งบประมาณลงไปในพื้นที่ จากนั้นส่ง “บุคลากรที่ไม่ใช่แพทย์ ไม่ใช่พนักงานสอบสวน” ไปฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น และมีการฝึกอบรมด้วยวิธีการ on the job training อย่างต่อเนื่อง เพื่อมาทำงานพลิกศพโดยไม่ต้องระบุเป็นตำแหน่ง แต่เมื่อมีเหตุตายผิดธรรมชาติจะต้องออกไปทำการชันสูตร รวมถึงมีการทดสอบใบอนุญาตก่อนการปฏิบัติงาน และมีการกำหนดช่วงเวลาต่ออายุใบอนุญาต

ดังนั้นแพทย์และตำรวจจะเหลือภาระงานด้านการชันสูตรพลิกศพแค่ในประเด็นการฆาตกรรม ไม่ต้องออกไปทำการชันสูตรพลิกศพด้วยทุกครั้ง ทำให้การชันสูตรพลิกศพมีคุณภาพมากขึ้น

ในปีนั้นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเป็นองค์กรอิสระที่ไม่ขึ้นกับกระทรวงใดเลย เป็นหน่วยงานขนาดเล็กที่ใช้วิธีการ Outsource ในการทำงานเป็นส่วนใหญ่ หากแต่ในระยะเริ่มต้นมีกระทรวงยุติธรรมช่วยดูแล ทำให้สามารถเริ่มต้นทำงานได้เลย หน่วยงานนี้มีการกำหนดนโยบายระดับประเทศ เช่น ทั้งภูมิภาคมีแพทย์นิติเวชประมาณกี่คน สร้าง Incentive อย่างไรที่จะให้มีแพทย์ทั่วประเทศหันมาสนใจทำงานด้านชันสูตรพลิกศพมากขึ้น ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณการเดินทาง ต้องบริหารจัดการ คิดตัวชี้วัดของหน่วยงาน ให้ความรู้กับประชาชนเรื่องการชันสูตร “ตายแล้วไปไหน” มี Call center สำหรับการชันสูตร โดยแพทย์ที่อยู่เวรสามารถช่วยเหลือในกรณีที่ อบต. ต้องการปรึกษาในลักษณะของ VDO Conference ระหว่างแพทย์กับสถานที่เกิดเหตุ โดยที่แพทย์ไม่ต้องเดินทางออกไป เป็นต้น ซึ่งภายหลังที่หน่วยงานจัดตั้งขึ้น ผนวกกับแนวโน้มของเสียงจากภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องสินไหมประกันชีวิต ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ การเรียกร้องสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดแรงผลักดันการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการควบคุมคุณภาพหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานชันสูตรพลิกศพ โดยหน่วยงานนี้อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม

<u>ข้อสังเกต</u>

การจัดทำภาพอนาคตประกอบด้วยผู้เข้าร่วมจากหลากหลายหน่วยงาน ได้แก่ ตำรวจ แพทย์จากโรงพยาบาลรัฐ แพทย์ตำรวจ เจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และเจ้าหน้าที่จากบริษัทประกันชีวิต ซึ่งทุกท่านล้วนเป็นผู้ที่อยู่ในระดับปฏิบัติการและคลุกคลีกับ

ระบบงานชันสูตรพลิกศพ ทำให้เห็นปัญหาที่แท้จริง ณ สถานการณ์จริง จึงสามารถร่วมกันนำเสนอปัจจัยผลักดัน/แนวโน้ม ความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับงานชันสูตรพลิกศพได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการนำเสนอภาพอนาคตและกลยุทธ์ที่จะช่วยสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานในระบบชันสูตรพลิกศพจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานจริง ข้อเสนอแนะดังกล่าวจึงสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพ มิใช่เพียงการนำเสนอนโยบายที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในภาพรวมถึงแม้การระดมสมองสามารถคุยในประเด็นที่ไปในทิศทางเดียวกันและไม่เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่ม แต่มีแนวคิดหนึ่งของผู้เข้าร่วมที่แตกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มองถึงเรื่องการลงทุนในมูลค่าที่สูงกับด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และอีกกลุ่มหนึ่งมองไปในเรื่องของชุมชน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้งบประมาณที่ไม่มาก

บทที่ 6
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บทนี้เป็นการสรุปผลจากกิจกรรมในโครงการวิจัยทั้งหมด ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time Delphi) การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อนำเสนอทางเลือกจากภาพอนาคตของระบบการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย และกลยุทธ์ในการจัดการกับทางเลือกของภาพอนาคตแต่ละรูปแบบ สำหรับเป็นข้อมูลในการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมายในระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) โดยใช้ผังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder map) ที่พิจารณาในด้านอำนาจ (Power) เชิงสังคม กฎหมายการเมือง และเศรษฐกิจ/งบประมาณ และด้านความสนใจ (Interest) ในแง่ผลกระทบทางสังคม กฎหมาย เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม/สุขอนามัย พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Primary stakeholder) ในระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขซึ่งได้รับคะแนนการพิจารณาสูงที่สุด รองลงมาคือ กระทรวงยุติธรรม ทั้ง 2 หน่วยงานจึงนับว่าเป็นองค์กรหลัก ที่มีส่วนผลักดัน พัฒนา และบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งบริหารงบประมาณ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามในการผลักดันให้เกิดระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ อีกหลายกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันไป

2. การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time delphi) พบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความคิดเห็นว่ากระทรวงสาธารณสุข (ซึ่งมีแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐเป็นผู้ดำเนินการชันสูตรพลิกศพ) เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพโดยรวมสูงที่สุดหากรับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย และมีความเป็นไปได้สูงที่สุดหากจะพัฒนากระทรวงสาธารณสุขให้เป็นเจ้าภาพหลักของกระบวนการชันสูตรพลิกศพในอนาคต เนื่องจากช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้มากที่สุดและช่วยให้เกิดความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการสูง

ที่สุด นอกจากนี้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยงานที่ควรทำหน้าที่รวบรวมเอกสาร/รายงาน/หลักฐาน (สำนวนการชันสูตรพลิกศพและสำนวนการสอบสวน) และสรุป
พฤติการณ์การตายว่าเกี่ยวข้องเป็นคดีอาญามากที่สุด

3. การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning) จากการระดมสมองเพื่อสร้างภาพอนาคตของผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 6 กลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพิ่มเติมภายหลังจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม พบว่า ในด้านผู้รับผิดชอบหลักสามารถแบ่งได้เป็น 4 แนวทางได้แก่

3.1 การให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยโดยแยกระบบงานชันสูตรออกจากระบบบริหารสุขภาพภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากร และมีสำนักงานและบุคลากรกระจายอยู่ทั่งประเทศ

3.2 การจัดตั้งกรมชันสูตรพลิกศพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพแห่งราชอาณาจักรไทย

3.3 การจัดตั้งองค์กรอิสระซึ่งอาจมีได้ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) องค์กรอิสระในลักษณะสหสาขาวิชา ที่ประกอบด้วยงานงานนิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ ตำรวจ และอัยการ เนื่องจากระบบงานชันสูตรพลิกศพต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากบุคลากรอย่างสหสาขาวิชา อีกเครือข่ายของบุคลากรกลุ่มนี้จะช่วให้การทำงานเกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 2) การจัดตั้งองค์กรอิสระในกำกับของกระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรที่ไม่มีประโยชน์ทับซ้อนกับองค์กรใดๆเพื่อให้การทำงานเกิดสร้างความเป็นธรรมแก่ประชาชนสูงสุด และ 3) การจัดตั้งองค์กรอิสระสังกัดกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากสถาบัน นิติวิทยาศาสตร์สังกัดกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานใหม่ ที่ยังสามารถขยายงานได้ต่างจากหน่วยงานเก่าอื่นๆที่ขยายงานได้ยาก

3.4 การจัดตั้งสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทยดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย มีสำนักงานประจำทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีแพทย์หรือนักนิติวิทยาศาสตร์เป็นหัวหน้าสำนักงาน โดยการสนับสนุนข้อมูลจากตำรวจ เนื่องจากในงานยุติธรรมเป็นงานที่ต้องการความรวดเร็วควรมีระบบเดียว

นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะให้จัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของหน่วยงานเจ้าภาพให้มีมาตรฐานและมีความโปร่งใส รวมถึงการพัฒนาบุคลากรที่มีลักษณะเหมือน Coroner ของประเทศแถบยุโรป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) การวิเคราะห์เดลฟีแบบออนไลน์ (Real-time Delphi) การวางแผนภาพอนาคต (Scenario planning) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จะพบผลที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน กล่าวคือ กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่ค่อนข้างมีความพร้อมในการดูแลระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ณ ปัจจุบัน ในขณะเดียวกันต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆด้วย เนื่องจากงานชันสูตรพลิกศพเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในหลายวิชาชีพซึ่งสังกัดอยู่ในหลายหน่วยงาน ทั้งตำรวจ อัยการ รวมถึงยังมีผลวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่เสนอถึงแนวทางการพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ดังนั้นคณะวิจัยจึงนำเสนอการพัฒนาประเด็นด้านกฎหมายในระบบดำเนินการด้านการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยโดยแบ่งเป็นมาตรการระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มาตรการระยะสั้น สิ่งที่ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ได้แก่

(1) การระบุวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพและหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก

ในการแก้ปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่องของระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อการกระจายบริการการชันสูตรพลิกศพที่มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในกรณีที่มีญาติหรือผู้ใกล้ชิดเสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติหรือสงสัยว่าผิดธรรมชาติ ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวควรมอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการในระยะสั้น โดยแยกระบบงานชันสูตรพลิกศพออกจากระบบบริหารสุขภาพ เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขมีบุคลากรในสังกัดครอบคลุมทุกพื้นที่ให้บริการทั่วประเทศ ซึ่งช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้มากที่สุด โดยกระทรวงสาธารณสุขต้องพิจารณาถึงการบริหารจัดการ

ระบบชันสูตรพลิกศพทั้งระบบในประเทศไทย (Administration) ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพของบริการชันสูตรพลิกศพ (Service)

(2) การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

ภายหลังการระบุให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักต้องให้อำนาจในการจัดสรรงบประมาณตามภารกิจ หรือในอีกแนวทางหนึ่งได้แก่ การที่กระทรวงสาธารณสุขจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ในการดำเนินงาน (Outsourcing) อย่างไรก็ตามควรมีการศึกษาและอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสมในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพตลอดทั้งกระบวนการ เช่น แพทย์นิติเวชผู้ทำการผ่าชันสูตรพลิกศพและผู้ช่วยแพทย์นิติเวช ค่าใช้จ่ายในการออกไปชันสูตรพลิกศพ ณ ที่เกิดเหตุ และค่าใช้จ่ายในการส่งตรวจชิ้นเนื้อ เป็นต้น รวมถึงมีการจัดงบประมาณสำหรับพัฒนาบุคลากรในระบบอย่างต่อเนื่อง เช่น หลักสูตรฝึกอบรมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้แก่แพทย์และนักนิติวิทยาศาสตร์ การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น

(3) การระบุหน้าที่รับผิดชอบของแพทย์นิติเวชให้ชัดเจนในกฎหมาย

มีการระบุหน้าที่รับผิดชอบของแพทย์นิติเวชที่มีอยู่จำนวนน้อยในปัจจุบันให้ชัดเจนในกฎหมาย รวมถึงมีการระบุเส้นทางก้าวหน้าในอาชีพสำหรับแพทย์กลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นกลุ่มแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถในการชันสูตรพลิกศพได้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด สามารถให้บริการการชันสูตรศพได้ครบถ้วนเหมาะสมทุกประเด็น แต่เมื่อปฏิบัติงานในโรงพยาบาลต้องรับภาระงานอื่นๆที่ส่งผลให้ทำงานด้านนิติเวชได้ไม่เต็มที่ ในขณะที่แพทย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุขซึ่งกระจายในทุกจังหวัดแต่ยังมีความรู้ทางด้านนิติเวชไม่เพียงพอ กลับต้องมาทำงานด้านนิติเวช

(4) การปรับหลักสูตรวิชานิติเวชในระดับแพทยศาสตรบัณฑิต

โรงเรียนแพทย์ / คณะแพทยศาสตร์ ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรชันสูตรพลิกศพควรมีการทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรวิชานิติเวชในการเรียนการสอนระดับแพทยศาสตรบัณฑิต โดยเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น

(5) การนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ

เนื่องด้วยระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากร จึงควรมี การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิต (Productivity) ในงานแก่บุคลากรที่มีอยู่ในจำนวนน้อย เช่น เครื่องมือในการชันสูตรพลิกศพ การประชุมทางทีวี หรือการจัดตั้งศูนย์บริการให้

ข้อมูลและประสานงานด้านการชันสูตรพลิกศพในแต่ละภูมิภาค (Call center) เพื่อที่ไม่ต้องมีแพทย์นิติเวชประจำทุกจังหวัดแต่ใช้การประจำในแต่ละภูมิภาค ซึ่ง Call center จะช่วยในด้านการให้แพทย์นิติเวชคอยคำปรึกษาแก่ผู้ที่ออกไปชันสูตรพลิกศพ ณ ที่เกิดเหตุด้วย เป็นต้น

2. มาตรการระยะกลางและระยะยาว สิ่งที่ควรดำเนินการให้สำเร็จในอีก 5 – 10 ปีข้างหน้าเพื่อพัฒนาระบบชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ได้แก่

(1) การเพิ่มจำนวนแพทย์นิติเวช

การสร้างระบบจูงใจและเส้นทางก้าวหน้าในอาชีพสำหรับแพทย์นิติเวช เพื่อจูงใจให้แพทย์มาศึกษาต่อเฉพาะทางและทำงานด้านนิติเวชเพิ่มขึ้น

(2) การพัฒนาบุคลากรในรูปแบบของ Coroner

ในงานชันสูตรพลิกศพประกอบด้วยงานจำนวน 2 ขั้นตอน ได้แก่ การไปดูศพ ณ บริเวณที่เกิดเหตุ และการผ่าศพแยกธาตุ ในปัจจุบันกฎหมายระบุให้แพทย์นิติเวชต้องออกไปดูศพ ณ บริเวณที่เกิดเหตุ ซึ่งด้วยจำนวนแพทย์นิติเวชที่มีน้อยและมีค่าใช้จ่ายสูงในการพัฒนาจึงควรมีศึกษาบุคลากรในรูปแบบของ Coroner ในแถบประเทศยุโรป และประยุกต์นำมาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย ซึ่ง Coroner ไม่ใช่แพทย์และไม่ใช่พนักงานสอบสวนแต่ต้องออกไปดูศพ ณ บริเวณที่เกิดเหตุและมีความรู้เพียงพอที่จะระบุได้ว่าเป็นการตายผิดธรรมชาติ เพื่อส่งต่อให้แพทย์นิติเวชทำการผ่าชันสูตรพลิกศพต่อไป จึงเป็นการลดภาระแพทย์นิติเวชและลดค่าใช้จ่ายในการผลิตแพทย์นิติเวช ดังนั้นการพัฒนา Coroner ในประเทศไทยสามารถทำได้ 2 แนวทาง ได้แก่ การนำบุคลากรจากทางด้านสาธารณสุข เช่น พยาบาล แพทย์ประจำตำบล เป็นต้น มาฝึกอบรมในหลักสูตรระยะสั้น 6 เดือน - 1 ปี เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับงานชันสูตรพลิกศพและกฎหมาย หรืออีกแนวทางคือการนำบุคลากรจากทางกฎหมายมาฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับงานชันสูตรพลิกศพและการแพทย์

(3) การจัดตั้งหน่วยงานใหม่

ในระยะยาวควรมีการพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ที่มีศักยภาพทั้งในด้านการบริหารจัดการระบบชันสูตรพลิกศพทั้งระบบในประเทศไทย (Administration) การพัฒนาคุณภาพของบริการชันสูตรพลิกศพ (Service) และการพัฒนาบุคลากร (Training) ภายใต้การเห็นความสำคัญและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยการจัดตั้งหน่วยงานใหม่สามารถพิจารณาเลือกทำได้ในหลายแนวทางหากแต่หน่วยงานทุกรูปแบบต้องกระทำบนฐานที่มีความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพของ

ประเทศที่มุ่งกระจายบริการการชันสูตรพลิกศพที่มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกันให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับทุกพื้นที่ทั่วประเทศ มีการกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่คานอำนาจและตรวจสอบผลการดำเนินงาน และที่สำคัญที่สุดคือการวางกลยุทธ์ในการออกแบบโครงสร้างองค์กรได้อย่างครอบคลุมทุกปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดและแจกแจงการใช้งบประมาณให้ครอบคลุมทุกกิจกรรม การกำหนดจำนวนและประเภทของบุคลากรหลักและฝ่ายสนับสนุนที่ดำเนินงานชันสูตรพลิกศพได้ครบถ้วนทั้งระบบ มีการระบุขอบเขตความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละประเภทอย่างชัดเจน และมีการจ่ายค่าตอบแทน สวัสดิการและแรงจูงใจที่เหมาะสมเพื่อดึงดูดให้บุคคลเข้าสู่วิชาชีพต่างๆในระบบการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ การวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนเหล่านี้ การกำหนดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการดำเนินงาน โดยทางเลือกการในการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ ได้แก่

(3.1) การร่างพระราชบัญญัติการชันสูตรพลิกศพเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งกรมชันสูตรพลิกศพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุขอันหน่วยงานกลางระดับประเทศที่ดูแลงานชันสูตรพลิกศพโดยเฉพาะมีการระบุหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนทั้งพนักงานสอบสวน แพทย์ รวมถึงบุคลากรด้านอื่นเพื่อให้ผลการชันสูตรพลิกศพเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน นักวิทยาศาสตร์ และเจ้าพนักงานในกระบวนยุติธรรมอื่นๆ เป็นต้น

(3.2) การจัดตั้งองค์กรอิสระเนื่องจากงานชันสูตรพลิกศพนั้นอาจมีได้ใน 3 รูปแบบ ได้แก่

- องค์กรอิสระในลักษณะสหสาขาวิชา ที่ประกอบด้วยงานงานนิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ ตำรวจ และอัยการ เนื่องจากงานด้านการชันสูตรพลิกศพต้องใช้การบูรณาการองค์ความรู้และบุคลากรอย่างสหสาขาวิชา อีกทั้งองค์กรอิสระในลักษณะสหสาขาวิชาจะช่วยให้งานองค์กรอิสระในลักษณะสหสาขาวิชามีมาตรฐานในทุกภูมิภาค ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง และเป็นการพัฒนาเครือข่ายงานด้านชันสูตรพลิกศพ
- องค์กรอิสระสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยแยกระบบงานชันสูตรออกจากระบบบริการสุขภาพที่ดำเนินงานภายใต้นโยบายของรัฐที่ชัดเจน
- การจัดตั้งองค์กรอิสระสังกัดกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากกระทรวงยุติธรรมเป็นกระทรวงที่ขยายงานใหม่ และหน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์ยังมีบุคลากรน้อย จึงยังสามารถขยายงานได้ ต่างจากหน่วยงานเก่าอื่นๆที่ขยายงานได้ยาก

(3.3) การร่างพระราชบัญญัติสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทยเพื่อจัดตั้งสถาบันนิติเวชแห่งประเทศไทย ที่มีสำนักงานประจำทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยการสนับสนุนข้อมูลจากตำรวจ และอาจเชิญแพทย์หรือนักนิติวิทยาศาสตร์ที่เกษียณอายุราชการแล้วมาร่วมงาน จัดหาเทคโนโลยีใช้ในระบบการชันสูตรพลิกศพ

(4) จัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ

เนื่องด้วยงานชันสูตรพลิกศพเป็นงานที่ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมอบความยุติธรรมให้แก่ผู้ตาย อีกทั้งยังเป็นงานที่ต้องอาศัยองค์ความรู้และบุคลากรจากสหสาขาวิชา ดังนั้นจึงควรมีการจัดตั้งหน่วยงานที่แยกตัวอย่างอิสระออกจากหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในปัจจุบันหรือหน่วยงานใหม่รูปแบบต่างๆขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพให้ดำเนินงานบนมาตรฐานเดียวกันในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยผนวกบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในระบบการชันสูตรพลิกศพทั้งหมดและภาคประชาชนเข้ามาร่วมตรวจสอบในหน่วยงาน